

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

**KÕNEAINE KUJUNDAMINE KUI POLIITILISE
TOETUSE MÕJUTAMISE VAHEND
VANEMAHÜVITUSE SEADUSEELNÕU
NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Margus Mets
Juhendaja: prof Marju Lauristin, knd

Tartu
2006

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	4
I TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	6
1.1. PÕHIMÕISTED	6
1.2. POLIITIKA JA KOMMUNIKATSIOON	7
1.3. POLIITILINE KOMMUNIKATSIOON JA KÕNEAINE KUJUNDAMINE.....	9
1.4.1. Meedia kõneaine kujundamine	15
1.4.2. Avalik kõneaine	16
1.4.3. Poliitiline kõneaine.....	16
II ANALÜÜSI OBJEKT	19
2.1. RAHVAERAKOND MÕÕDUKAD.....	19
2.1.1 Mõõdukate tegevuse kronoloogiline lühiülevaade ning põhiväärtused.....	19
2.1.2. Ettevalmistav periood valimiskampaaniaks	20
2.1.3. Mõõdukate valimiskampaania.....	23
2.1.4. Mõõdukate seisukohtade selgus ja jõulisus	24
2.2. REFORMIERAKOND.....	26
2.2.1 Reformierakonna tegevuse kronoloogiline lühiülevaade ning põhiväärtused.....	26
2.2.2. Ettevalmistav periood valimiskampaaniaks	26
2.2.3. Reformierakonna valimiskampaania.....	28
2.2.4. Reformierakonna seisukohtade selgus ja jõulisus	30
2.3. ERAKONDADE FINANTSVÕIMALUSED OMA SÕNUMI KOMMUNIKATSIOONIKS	32
2.4. 2003. AASTA PARLAMENDIVALIMISTE TULEMUSED	33
III ANALÜÜSI ALUSED.....	34
3.1. HÜPOTEESID.....	34
3.2. PÕHIKÜSIMUSED	34
3.3. METOODIKA.....	35
IV VANEMAHÜVITISE SEADUSEELNÕU MENETLEMINE PARLAMENDIS	37
4.1. ÜLEVAADE MÕÕDUKATE PARLAMENDITÖÖST	37
4.2. ÜLEVAADE REFORMIERAKONNA PARLAMENDITÖÖST	44
4.3. MÕÕDUKATE PARLAMENDITÖÖ EFEKTIIVSUS	47
4.4. REFORMIERAKONNA PARLAMENDITÖÖ EFEKTIIVSUS	49
V MÕÕDUKATE JA REFORMIERAKONNA KOMMUNIKATSIOON JA MEEDIAESINEMISED	52
5.1. MÕÕDUKATE MEEDIAESINEMISTE ÜLEVAADE	52
5.2. REFORMIERAKONNA MEEDIAESINEMISTE ÜLEVAADE	65
5.3. MÕÕDUKATE KOMMUNIKATSIOONITEGEVUSE ADEKVAATSUS JA EFEKTIIVSUS	74
5.4. REFORMIERAKONNA KOMMUNIKATSIOONITEGEVUSTE ADEKVAATSUS JA EFEKTIIVSUS	77
VI VALIJASKONNA TOETUS MÕÕDUKATELE JA REFORMIERAKONNALE	79
6.1. VALIJATE TOETUSE DÜNAAMIKA	79
6.2. TOETUSE SEOTUS ERAKONNA PARLAMENDI- JA MEEDIAAKTIIVSUSEGA.....	82
VII VASTUSED UURIMISKÜSIMUSTELE, JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	87
KOKKUVÕTE.....	94

SUMMARY	96
KASUTATUD KIRJANDUS	98
LISAD	100

Jooniste loetelu

JOONIS 1. KÕNEAINE KUJUNDAMISE KOLM PEAMIST KOMPONENTI: MEEDIA KÕNEAINE, AVALIK KÕNEAINE, POLIITILINE KÕNEAINE (ROGERS & DEARING 2001).	15
JOONIS 2. TOETUS ERAKONDADELE APRILL – DETSEMBER 2003 (TNS EMOR).....	79
JOONIS 3. SEOS ED MÕÕDUKATE TEGEVUSAKTIIVSUSE JA POPULAARSUSREITINGU VAHEL	84
JOONIS 4. SEOS ED REFORMIERAKONNA TEGEVUSAKTIIVSUSE NING POPULAARSUSREITINGU VAHEL	85

Tabelite loetelu

TABEL 1. ERAKONDADE TOETUSREITING NING NENDE MEEDIA- JA PARLAMENDITEGEVUSED JUUNI – DETSEMBER 2003.....	82
--	-----------

Sissejuhatus

Paljuparteilisele ja ka suhteliselt noorele parlamentaarriigile omaselt on Eestis tegemist leppedemokraatiaga, kus valitsuskoalitsioon moodustatakse tavaliselt mitme erakonna kokkuleppe tulemusena. Samamoodi moodustub opositsioon tavaliselt mitmest väiksemast erakonnast. Mõistagi on opositsioonil parlamentaarses süsteemis täita oma roll, ent samuti on selge ning näha ka uue Eesti parlamendikogemusest, et opositsioonierakonna võimalused oma poliitikat ellu viia on piiratud.

Kas see aga tähendab automaatselt, et opositsioonierakond, mis ei saa, vähemalt täielikult, täita valijate ees oma programmi ja lubadusi seadusandliku initsiatiivi abil, kaotab seetõttu automaatselt ka oma toetajaid? Millised võimalused on opositsioonierakonnal oma nappi toetajaskonda suurendada? Ehkki opositsioonierakond jääb paljudel parlamendihääletustel tõenäoliselt vähemusse, ei tähenda see ju veel, et erakond oma ideid ei saaks kuuldavale tuua, ettepanekuid teha või arvamusi kujundada. Ka opositsioonierakond saab kujundada poliitilist kõneainet (ehk poliitilist agendat; käesolevas töös kasutatakse neid sünonüümseid mõisteid vaheldumisi) ning nii mõjutada poliitilise protsesse hoolimata oma parlamendimandaatide arvust.

Käesolevas töö analüüsibki opositsioonierakonna võimalusi oma programmiliste seisukohtade tutvustamiseks ning poliitilise kõneaine kujundamiseks.

Töös vaadeldakse lähemalt Rahvaerakonda Mõõdukad ning selle erakonna tegevust pärast 2003. aasta parlamendivalimistel opositsiooni jäämist, kui Mõõdukad aktiivselt nii parlamendis kui avalikkuses tegutsesid oma peretoetuste programmi ideede elluviimise nimel. Just Mõõdukad ning nende poolt päevakorda tõstetud peretoetuste temaatika ja 2003. aasta on valitud seepärast, et autori hinnangul on nii konkreetse erakonna tegevus opositsioonis kui konkreetse valdkonna seadustiku menetlemine 2003. aastal Eesti praegusaja poliitilises kultuuris silmapaistev ja sümptomaatiline ning lubab ennustada uusi arenguid lähitulevikuks.

Antud bakalaureusetöö põhineb 2004. aastal Margus Metsa, Olavi Paide ja Henri Käsperi Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonnas kaitstud seminaritööl “Opositsioonierakonna võimalused toetuse võitmiseks poliitilise kõneaine kujundamise abil. Rahvaerakonna Mõõdukad ning vanemahüvitise seaduseelnõu menetlemise näitel.” Kuna nii poliitikate elluviimisel kui kõneaine kujundamisel on erakondade tegevus enamasti vaadeldav võistluslikuna, olen analüüsi lisanud ka samalaadsed võrreldavad andmed ja hinnangud teise vanemahüvitist oma valmislubadustes ja kommunikatsioonis olulisel kohal hoidnud erakonna – Reformierakonna kohta.

Töö eesmärk on anda põhjalik ja detailne ülevaade nende kahe erakonna tegevusest parlamendis ja avalikkuses perioodil aprill-detsember 2003 (ehk Riigikogu X koosseisu ametisseastumisest kuni vanemahüvitise seaduseelnõu vastuvõtmiseni parlamendis) ning kõrvutada selle tegevuse aktiivsust ja efektiivsust erakonna toetusega elanikkonna seas samal perioodil, et näha, kas ja kuidas mõjutab erakonna tegevus kõneaine kujundamisel avalikkuse toetust erakonnale.

Mõõdukate ja Reformierakonna tegevust parlamendis analüüsin perioodil aprill-detsember 2003 Riigikogu stenogrammides sisalduvate Mõõdukate ja Reformierakonna esindajate peretoetuste teemaliste esinemiste põhjal. Erakondade meediaesinemiste analüüsiks kasutatud materjal on pärit nimetatud perioodi Eesti olulisematest meediakanalitest. Andmed elanikkonna toetusest Mõõdukatele ja Reformierakonnale on pärit TNS Emori Omnibuss-uuringust. Andmestikku analüüsiks kasutatakse kvantitatiivseid meetodeid.

Antud töö koosneb seitsmest peatükist, milles esimese antakse ülevaade kõneaine kujundamisega seotud põhimõistest ja valdkonna põhilistest uurimissuundadest, teises antakse ülevaade analüüsi objektidest, kolmandas kirjeldatakse analüüsi aluseid. Neljas ja viies peatükk annavad ülevaate analüüsi empiirilisest alusmaterjalist – vanemahüvitise seaduse menetlemisest parlamendis, erakondade kommunikatsioonist ja meediaesinemistest ning selles kvalitatiivsest analüüsist. Kuuendas peatükis analüüsitakse muutusi valijaskonna toetuses Mõõdukaile ja Reformierakonnale ning selle seotust erakondade parlamendi- ja meediaaktiivsusega. Viimane peatükk võtab kokku vastused uurimistöö küsimustele ja järeldused ning arutab võimalike edasiste uurimissuundade üle.

I Teoreetilised lähtekohad

Antud töö käsitleb nii poliitika kui kommunikatsiooniga seotud teemasid, mistõttu ka teoreetiliste lähtekohtade puhul on vajalik selgitada esmalt pisut mõlema valdkonna põhialuseid, tehes seda antud töö teemast ja kontekstist lähtudes.

1.1. Põhimõisted

Töö baseerub järgmistel põhimõistetel, mille täpsemad lahtiseletused on toodud teoreetiliste lähtekohtade ja metoodika peatükkides.

- poliitika ja poliitiline tegevus
- poliitiline kommunikatsioon
- parlamendikommunikatsioon
- meediakampaania
- kommunikatsioonivoog
- kõneaine
- kõneaine kujundamine
- kõneaine loomine
- poliitiline kõneaine
- meedia kõneaine
- avalik kõneaine
- meedia kõneaine kujundamine
- avaliku kõneaine kujundamine
- poliitilise kõneaine kujundamine
- kõneaine kujundamise protsess
- parlamenditegevuse ühik
- meediategevuse ühik

1.2. Poliitika ja kommunikatsioon

Erakondadel ja valitsustel on vaja oma eesmärkide realiseerimiseks omada ja kujundada poliitikaid. "Poliitika on otsustetegemine avalike vahenditega ja on seotud eeskätt riigivalitsuse, parteide ja teiste institutsioonide tegevusega. Poliitika eeldab üldreeglina avalikke poliitilisi otsuseid kellegi, millegi jaoks kas üldriiklike või kohalike organite poolt." (Ruus 2004)

Kõige üldisemas formuleeringus on poliitika tegutsemiseviis eesmärgiga muuta midagi või soov kaitsta midagi või kedagi muutuste eest. Erinevad huvid ning lahkavumused sotsiaalsete gruppide vahel ühiskonnas on poliitilise tegevuse algpõhjuseks. Poliitika on kompromisside kunst. Kompromiss eeldab mõlemapoolset järelandmist. Niisiis on poliitika sotsiaalne tegevus, mis kasvab välja eriarvamustest, sotsiaalsetest konfliktidest ja on seotud võimu püüdega midagi muuta eri gruppide vahel või kaitsta midagi muutuste eest ja saavutada konsensus.

Tuntud Prantsuse sotsioloog Pierre Bourdieu käsitleb võimu dimensiooni läbi väljade teooria. Bourdieu käsitluse kohaselt jaguneb ühiskond mitmeteks väiksemateks ja suuremateks väljadeks, mida kõige üldisemal liigutusel võib jagata majanduslikeks ja kultuurilisteks (Bourdieu 2003). Selliste väljadena on olemas ka võimuväli ja poliitiline väli. Samas ei eksisteeri puhtaid välju ega selgeid piire nende väljade vahel, sest kõik on pidevas tunnetuslikus muutumises.

Väljad on omakorda kui autonoomsed mikrokosmosed, kus toimivad pidevas vastasmõjus agendid, kes võitlevad erinevate kapitalide (majanduslik, kultuuriline, sotsiaalne ja sümboliline kapital) ning domineeriva positsiooni nimel. Teisisõnu on väli sotsiaalne universum, kus on võim, kapital ja nende saavutamise ning säilitamise võimusuhted. Nii nagu toimub pidev konkurentsi väljal, toimub ka pidev konkurents erinevate väljade vahel eesmärgiga saavutada vastava välja keskne positsioon teiste väljades suhtes. Sotsiaalne väli on seega sotsiaalsete faktorite kogum, mis mõjutab inimese tegutsemist ja käitumist, samuti sotsiaalset gruppi või kooslust (Aimre 2001).

Seega saab poliitikat vaadelda ka võitlusena poliitilise välja ja võimuvälja kontrolli eest. Ühtpidi on poliitilise tegevuse eesmärk konfliktide viimine mingisuguseks kokkuleppeks

erinevate sotsiaalsete jõudude vahel. Teisalt – kuna olukord ühiskonnas on pidevas muutumises, on poliitika eesmärgiks tihti ka kokkulepe, mis hoiab kasvõi natukeseks ajaks lihtsalt ära sotsiaalse konflikti edasise arenemise.

Niisiis võib öelda, et poliitikategemise eelduseks on:

1. lahkavõimused erinevate sotsiaalsete gruppide vahel
2. võimuorgan, kes püüab gruppidevahelist konflikti mingis suunas lahendada (Lauristin 2004)

Vaatlusalusel juhul vanemapalga ümber käinud debatis on mõlemad eeldused täidetud – olid nii erinevate huvigruppide kui neid esindavate erakondade erinevad seisukohad ja mitu erakonda ja valitsuskoalitsioon, kes olid endale ülesandeks seadnud mingi otsuse tegemise ja vanemapalga kehtestamise.

Gruppidevahelistest erimeelsustest arusaamiseks ning erinevate lahendusvariantide selgitamiseks on vajalik osapooltevaheline kommunikatsioon. Kuna suhetevõrgustik ühiskonnas on tihe ning hõlmab väga paljusid inimesi, on ilmselt tegu ka meedia kaasatusega ning massikommunikatsiooniga. “Informatsioon, kujundid ja ideed, mille meedia kättesaadavaks teeb, võivad enamikule inimestest olla nende ühise mineviku (ajaloo) ja käesoleva sotsiaalse situatsiooni mõistmise peamiseks allikaks,” märgib Denis McQuail. Tema sõnul määrab meedia suures osas selle, kuidas me sotsiaalset reaalsust tajume ja mida me peame normaalseks, kujundab ühise avaliku elu ja jagatud kogemuse. Meedia on ka peamine standardite, mallide ja normide allikas. (McQuail 2003)

Institutsioonide esindajad kasutavad meediat laiema avalikkuseni (või valitud gruppideni) jõudmiseks, teatava vaatenurga esitamiseks sündmustest ja olukorrast. (McQuail 2003)

Uurijad Westley ja MacLean on arusaama meedia rollist reaalsuse vahendaja kokku võtnud järgmiselt. “Meedia varustab auditooriumi informatsiooni, kujundite, lugude ja muljetega vastavalt eeldatud vajadustele, vahel juhindudes oma eesmärkidest (näiteks tulu või mõju saavutamiseks), mõnikord järgides teiste ühiskondlike institutsioonide tegutsemismotiive (näiteks reklaamimisel, propaganda tegemisel, soovitatavate kujundite loomisel, informatsiooni saatmisel). Arvestades tegelikkusepiltide pidevat voolu ja nendes valiku tegemise motiivide mitmekesisust, näeme, et vahendamine ei saa suure tõenäosusega olla

puhtalt neutraalne protsess. Reaalsus on alati teatud määral valikuline ja konstrueeritud ning alati eksisteerivad järjekindlad eelistused. Viimased peegeldavad eriti diferentseeritud võimalusi meediale juurdepääsul ja samuti meedia loogika mõju reaalsuse konstrueerimisel. (McQuail 2003)

Eeltoodust järeldub selgelt, et meediaajastul poliitikaga tegelemine on enamasti just kommunikatsiooniga tegelemine.

1.3. Poliitiline kommunikatsioon ja kõneaine kujundamine

Dentoni ja Woodwardi järgi on poliitiline kommunikatsioon mistahes avalik arutlus avaliku võimu kandjate tegevuse, avalike ressursside kasutamise või riigi poolt rakendatavate sanktsioonide kohta. Poliitilise kommunikatsiooni olemuse määrab tema sisu ja eesmärk, mitte tema allikas või vorm. (Lauristin 2004)

McNairi definitsiooni kohaselt on poliitiline kommunikatsioon eesmärgipärane poliitikasse puutuv suhtlus, milleks võib olla:

- poliitikute või teiste poliitika subjektide spetsiifiliste eesmärkide saavutamisele suunatud mistahes vormis toimuv kommunikatsioon;
- poliitikutele suunatud mitte-poliitikute (valijate, ajakirjanike jt) sõnumid;
- poliitikute ja teiste poliitiliste subjektide kohta käiv kommunikatsioon ja poliitika üle arutlemine meedias (Lauristin 2004)

Poliitiline kommunikatsioon täidab järgmisi eesmärke ja funktsioone:

- kodanike ootused, nõudmised ja tagasiside avaliku võimu otsustele
- otsuste tegemiseks vajaliku informatsiooni edastamine
- otsuste tähenduse kujundamine
- otsuste täitmisele innustamine
- poliitilise osaluse stimuleerimine
- usaldus võimuinstitutsioonide vastu
- legitimatsioon
- poliitiliste ideoloogiate levitamine
- poliitiline sotsialiseerimine
- poliitilise korra kindlustamine

- poliitiliste muutuste esilekutsumine
- konfliktide lahendamine
- poliitilise konsensuse saavutamine
- ideoloogilise võimu kujundamine
- poliitilise kapitali kujundamine ja ümberjaotamine.

Poliitilisi kommunikatsioonivooge uurinud Harold Lasswell lähtus propaganda- ja „suure vale“ ideest ning töötas välja oma kuulsa poliitilise kommunikatsiooni mudeli: kes ütles mida, kellele, mis mõjuga. Lasswelli definitsioon kirjeldab kommunikatsioonivoo kulgu allikast läbi kanali, jõudes vastuvõtjani ning omades teatud mõju. Sõnumid liiguvad ühesuunaliselt ning retsipienti käsitletakse passiivse vastuvõtjana. Siiski on selle mudeli üks tugevusi asjaolu, et see pöörab enam tähelepanu kommunikatsiooni komponentidele ja tingimustele ning ei käsitle kommunikatsiooni efekte vältimatu ja monoliitsena (Crigler 2001)

Lasswelli kommunikatsioonivoo teooria on keskseks lähtepunktiks mõjutamise ja arvamuse muutmise uuringutes. Näiteks on valimiskampaania seejuures tavaline mõjutamisprotsess, kus kandidaadid võistlevad omavahel, et viia oma sõnumid valijateni. Valimiskampaaniate reklaame võib pidada klassikaliseks mõjutamise näiteks, mis lähtub kommunikatsioonivoo mudelist. Allikana saab selgelt identifitseerida kandidaati, sõnum on reklaam ja auditooriumiks on vastuvõtjad. Reklaamisõnumite mõju avalikkusele saab mõõta kandidaadi nime äratundmisega, mainekujundusega ja ka kampaania teemade tähtsusega.

Näiteks kirjeldab Ann Crigler toimetatud ülevaateos “The Psychology of Political Communication” 1988. aasta presidendivalimiste ajal Marjorie Hershey poolt läbi viidud uuringut, mis leidis, et Bushi reklaamide väljapanemise järel (koos sõltumatu komitee reklaamidega, kus kujutati süüdimõistetud, kuid vabaks lastud mõrvarit Willie Hortonit) „tõusis nende respondentide arv, kes ütlesid, et kandidaat George Bush on „piisavalt karm“ kuritegevuse ja kurjategijate vastu, juulis olnud 23%lt oktoobri lõpuks 49%ni. Nende osakaal, kes ütlesid, et kandidaat Dukakis ei olnud „piisavalt karm“ tõusis 36%lt 49%ni.” Selliste hüppeliste arvamuste muutumise tõttu on arusaadav, miks kandidaadid ja nende meeskonnad kulutavad nii palju aega ja raha potentsiaalsete hääletajatega

kommunikeerimiseks. Nad näevad kommunikatsiooni peamise võimu saamise ja säilitamise vahendina (Crigler 2001:3).

Parlamendikommunikatsioon on üks poliitilise kommunikatsiooni meediavälistest vormidest (lisaks kõnedele, avalikele debattidele, koosolekutele, läbirääkimistele, ümarlaudadele, foorumitele, miitingutele, pikettidele ja demonstratsioonidele).

Kommunikatsioon parlamendis allub parlamendi tööd reguleerivale reglemendile. Sellele seab kindlad piirid ka poliitiliste jõudude jagunemine opositsiooniks ja koalitsiooniks; reglemendiga kehtestatud tööjaotus komisjonides, fraktsioonides ja suures saalis.

Käesoleva töö peaesmärgiks on uurida just opositsioonierakonna võimalusi parlamentaarses demokraatias, kus häälteenamuse puudumine tähendab tihti, et erakond jääb seadusandliku väljundita. Joseph Schumpeter leiab, et kui seaduseelnõu on esitatud opositsiooni poolt, siis tähendab see, et pakutakse lahingut: selline käik on rünnak, mille valitsus peab kas küsimust endale näpates nurjama või siis tagasi lööma (Schumpeter 2002). Käesoleva töö andmestiku ja analüüsiosas näeme, et täpselt niisugune oligi situatsioon vaatlusaluse elnõu menetlemises.

Poliitilise kommunikatsiooni üheks enamkasutatavaks võtteks on erinevate teemakampaaniate korraldamine, seda nii seoses valimistega kui ka oma põhikirjaliste ja programmiliste eesmärkide täitmise ja propageerimise vajadusega. Raivo Palmaru täiendab Rüdiger Schmitt-Becki ja Barbara Pfetschi käsitlust erakondade valimiseelse kommunikatsiooni kolmest eesmärgist (tähelepanu võitmine, soodsa imago kujundamine ning kampaania teemade struktuuri kontroll) neljanda olulise punktiga: valimiste põhiteema, põhikonflikti määratlemine. Palmaru väitel on kõigi Eestis pärast taasiseseisvumist toimunud parlamendivalimiste puhul võitnud valimised see poliitiline jõud, kellel on õnnestunud muuta enda sõnastatud valimisvõitluse põhikonflikt avalikus arvamuses domineerivaks. Kõige suuremad väljavaated on erakonnal siis, kui tal on meedia toetus (Palmaru 2001).

Lähtudes Denis McQuaili massikommunikatsiooni teooriast, saab meediakampaaniat defineerida järgmiselt: meediakampaania on olukord, kus paljusid meediate kasutatakse organiseeritud viisil, et saavutada teatud elanikerühmade hulgas veenmise ja informeerimise eesmärki. Kõige levinumateks meediakampaania vormideks on poliitilised kampaaniad, reklaamikampaaniad, annetuste kogumise kampaaniad (*fundraising*) ja

avalikud infokampaaniad tervise ja turvalisuse edendamiseks. Kampaaniatel on tavaliselt järgnevad lisatunnused: spetsiifilised ja varjamatud eesmärgid ja kindel kestus, mistõttu nende efektiivsust on võimalik hinnata; autoriteetne (seaduslik) sponsor ja nende eesmärgid on kooskõlas institutsioonide konsensuslike väärtuste ja eesmärkidega; ning mõjutamise sihtmärgiks olev elanikkond on tavaliselt suur ja hajutatud. (McQuail 2003).

Kampaaniate edukuse eelduseks on aktuaalne teema ja läbimõeldud ning ühiskonnas poolehoidu pälvida suutva ehk potentsiaaliga keskse mõtte olemasolu. Eelduseks oma mõtete väljendamisele ning seisukohtade argumenteerimisele on aga tänapäeva meediaühiskonnas tõik, et kõnealne teema peab väravavahi rolli etendavale meediale ja seeläbi ka avalikkusele tunduma päevakajalise ja olulisena. Sel põhjusel on kampaaniate välja töötamise ja ellu viimise juures instrumentaalse tähtsusega protsessiks kujunenud kõneaine loomine ja kujundamine.

1.4. Kõneaine kujundamise teoreetilised käsitlused ja uuringud

Kõneaine kujundajana annab ajakirjandus inimestele teada, missugustest olulistest teemadest mõelda ja kui kaua nendest mõelda. See meedia võim on ametnikele ning teistele meediale ligipääsetavatele inimestele oluliseks töövahendiks. Pöörates avalikkuse tähelepanu teatud teemadele ning varjutades seeläbi teised teemad, annab eliidile võimaluse kujundada avalikku debatti (Crigler 2001).

McCombsi ja Shaw poolt 1972. aastal tegelikult varem märgatud ja uuritud fenomeni kirjeldamiseks kasutusele võetud kõneaine kujundamise mõistet defineerib Denis McQuail kui protsessi, kus eri teemadele antav suhteline tähelepanu uudiste kajastamisel mõjutab teemade aktuaalsuse ja olulisuse pingerida avalikus arutelus, millega võivad kaasneda mõjud avalikule poliitikale (McQuail 2003).

McQuail kirjutab, et Everett Rogersi ja James Dearingi sõnul on kõneaine loomine justkui protsess, läbi mille massimeedia kommunikeerib erinevate teemade ja sündmuste suhtelist tähtsust avalikkuse jaoks. Kõneaine kujundamine on aga protsess, läbi mille poliitilise eliidi poliitikate päevakord saab mõjutatud mitmetest faktoritest, sealhulgas meediaagendast ja avalikkuse agendast (McQuail 2003).

Kõneaine ise on seejuures teema või sündmus, mida teatud kindlal ajahetkel parajasti hinnatakse tähtsusest olulisemaks. Agenda loomise ja kujundamise teema teeb huvitavaks ja kommunikatsiooni uurimise seisukohalt määravaks töö, et meedia ei kajasta ümbritsevat elu täpselt nii nagu see on, vaid ise valides teatud teemasid ja lähenemisenurki neile teemadele. Seega on olemas nii kindel juhuslikkuse faktor kui ka võimalus teadliku tegevuse ja sõnumilevitamisega kujundada ühiskonna ja meedia kõneainet. McQuaili järgi on teemade suhteline tähtsus meedias avalikuks tunnustuseks teatud kõneainete olulisuse kohta ning avaldab mõju arvamuste edasisele arengule ja poliitilisele sündmuste käigule.

Kõneaine kujundamise valdkonna peamistest teoreetilistest käsitlustest ja uurimissuundadest on andnud põhjaliku ülevaate valdkonna ühed tunnustatumad eksperdid Everett Rogers ja James Dearing uurimistöös “Agenda-Setting Research: Where Has It Been, Where Is It Going?”(1988).

USA president Abraham Lincoln on öelnud: “Avalik arvamus on kõikvõimas. Avaliku arvamusega ei saa midagi ebaõnnestuda. Ilma selleta ei saa midagi õnnestuda. Järelikult – see, kes kujundab avalikku arvamust “jõuab sügavamale” kui see, kes võtab vastu seadusi ja langetab otsuseid” (Rogers & Dearing 2001).

Alates Lincolni kommentaarist on pidevalt kasvanud arusaam avaliku arvamuse suurest võimust ja ajakirjanduse mõjust. See iseloomustab hästi mõjuprotsesse, mille järgi USA demokraatia funktsioneerib. Poliitikaanalüütikud Key ja Lippmann leidsid demokraatia protsessidele uue vaatenurga: valitud poliitiline eliit otsustab avalikkuse eest, milliseid poliitikaid ja tegutsemisviise ellu viia ning avalikkus saab end läbi poliitiliste parteide kuuldavaks teha, mis loob lingi poliitikategijate ja valijate vahel.

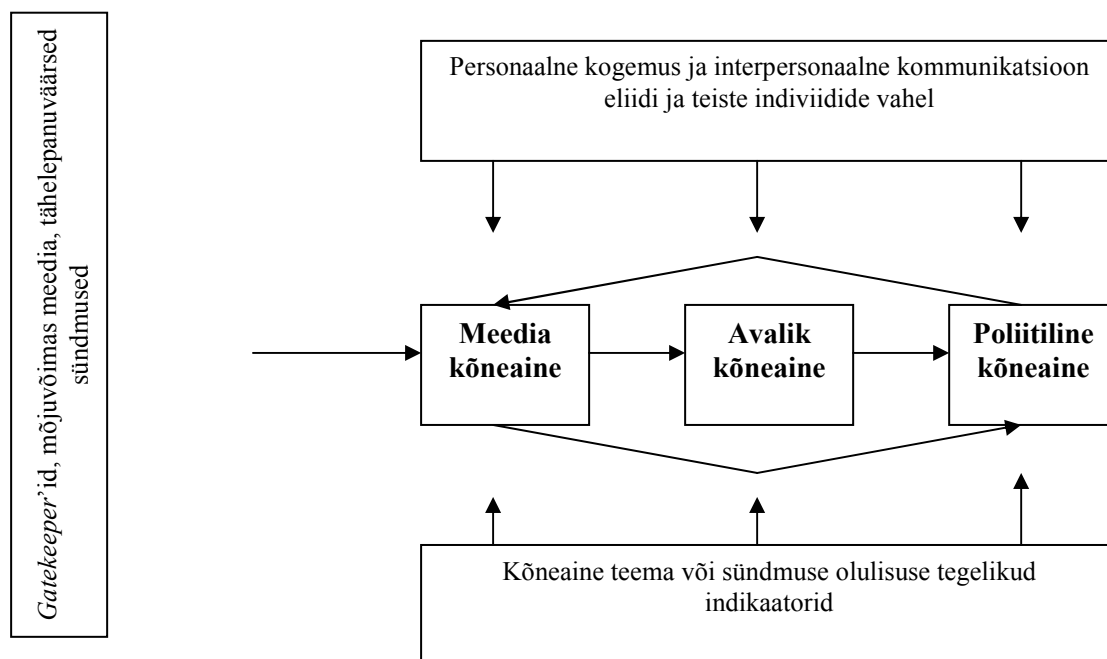
Paljud uurijad näevad avalikkuse ja poliitikategijate mehhanismi taga kõikvõimsaid massimeedia süsteeme. Meedia on anastanud USA poliitiliste erakondade ühenduslüli funktsiooni, luues selle, mida me tänapäeval mõistame “meedia demokraatiana”. Üks meetod mõistmaks kaasaegset demokraatiat on keskenduda massimeedia, avalikkuse ja poliitika kõneainele ehk siis teemadele või sündmustele, mida nähakse teatud ajahetkel kõige olulisemana (ibid).

Seletamaks kõneaine sotsiaalset mõju, keskenduvad valdkonna uuringud reeglina kahele aspektile: 1) kõneaine kujundamine (*agenda-setting*) – protsess, mille läbi massimeedia kommunikeerib erinevate teemade ja sündmuste olulisust avalikkusele (lähenemine, mida järgivad peamiselt massikommunikatsiooni uurijad); 2) kõneaine loomine (*agenda-building*) – protsess läbi mille erinevad faktorid, sealhulgas meedia ja avalik kõneaine, mõjutavad poliitilise eliidi poliitilist kõneainet. Kõneaine kujundamise lähenemine keskendub sellele, kuidas meedia kõneaine mõjutab avalikku kõneainet. Kõneaine loomise kontseptsioon uurib avalikku kõneainet, teisi faktoreid ja aeg-ajalt ka meedia kõneainet, mis mõjutavad poliitilist kõneainet (ibid).

Rogers ja Dearing eelistavad kasutada kolme mõistet: kõneaine kujundamine (*agenda-setting*), avaliku kõneaine kujundamine (*public agenda-setting*) ja poliitilise kõneaine kujundamine (*policy agenda-setting*). Neid kolme komponenti hõlmava protsessi nimetavad nad kõneaine kujundamise protsessiks (*agenda-setting process*) (vt joonis 1) (Rogers, E & Dearing, J 2001).

Esimest lähenemist nimetavad Rogers ja Dearing meedia kõneaine kujundamiseks (*media agenda-setting*), kuna selle peamine sõltuv muutuja on massimeedia uudiste kõneaine. Teist uurimisvaldkonda nimetavad nad avaliku kõneaine kujundamiseks (*public agenda-setting*), kuna selle peamised sõltuvad muutujad on avalikkuse kõneaines olevate teemade sisu ja järjekord. Kolmas lähenemine on poliitilise kõneaine kujundamine (*policy agenda-setting*), kuna selle eristavaks tunnuseks on tegelemine poliitikaga, mis on osaliselt reaktsioon nii meedia kui avalikule kõneainele (Rogers & Dearing 2001).

Joonis 1. Kõneaine kujundamise kolm peamist komponenti: meedia kõneaine, avalik kõneaine, poliitiline kõneaine (Rogers & Dearing 2001).

1.4.1. Meedia kõneaine kujundamine

Küsimust, kes kujundab meedia kõneainet ning selle mõjusid ühiskonnale uurisid esimest korda lähemalt Lazarsfeld ja Merton (1948). Nad leidsid, et meedia teemade kõneainet mõjutavad erinevad mõjuvõimsad grupid (eriti äriettevõtted), rakendades seeläbi sotsiaalset kontrolli. “Suured firmad finantseerivad massimeedia tootmist ja levitamist. Ja nagu öeldakse – see, kes maksab, tellib muusika” (Lazarsfeld ja Merton, 1948, Schramm, 1975: 503, Rogers & Dearing 2001, kaudu). Sarnaselt väitis Qualter (1985), et äriliselt sponsoreeritud massimeedia süsteemi juhib ühiskonna valitsev klass. Seepärast ei saa meedialt oodata tõsist arutelu ühiskonna sotsiaalmajanduslikku struktuuri üle. Ball-Rokeach (1985: 491-492) tegi ettepaneku analüüsida struktuurilist sõltumatust, mis sätestab poliitilise süsteemi ja meedia vahelise suhte (Rogers & Dearing 2001).

Schudsoni kohaselt esitleb massimeedia oma lugejas- ja kuulajaskonnale tagasihoidlikult, kuid pidevalt valitseva klassi vaatekohti. Selle tulemuseks on nõustumine, üksmeel ja toetus. Kuid see tulemus pole meedia teadlik eesmärk. Qualter väitis, et meedia ei ole rahva arvamust mõjutav ähvardav manipulaator, millele viitavad mõned vandenõuteooriad. Meedia peamine funktsioon on süsteemi toetamine, konformismi pooldamine, kindluse ja

usalduse tagamine ja ühiskonnaliikmete kaitsmine ülemääraselt segava ja häiriva informatsiooni eest (ibid).

Need meedia funktsioonid on jäädvustatud meedia eliidi, toimetajate ja ajakirjanike värbamise ja sotsialiseerimise läbi. Seeläbi kujundavad traditsioonid, harjumused ja meediaprofessionaalide väärtused meedia kõneainet.

1.4.2. Avalik kõneaine

Soov mõista, kuidas massimeedia mõjutab avaliku kõneaine sisu, on olnud meediateoreetikute uurimisaineks juba alates Robert E. Parki (1915-1935 Chicago School of Sociology asutaja) kirjutistest. Juba Park, keda on nimetatud ka esimeseks massikommunikatsiooni teoreetikuks, uuris ajalehtede rolli avaliku arvamuse kujundamisel. Selle idee toetaja on ka Walter Lippmann, kes kirjutas Wallas'ile (1914) pretensiooni, mis puudutas avalikkuse järjest suurenevat sõltuvust massimeediast. Siiski panid esialgsed empiiriliste uuringute tulemused kahtluse alla massimeedia võimu lugeja- ja kuulajaskonda mõjutada. Lazarsfeld ja Stanton järeldasid oma mitmetes raadioreklaamide efektiivsust hindavates uuringutes, et massimeedia mõju sõltus interpersonaalsetest suhetest ja individuaalsest kogemusest. Sotsiaalteadlased interpreteerisid Lazarsfeldi uuringu tulemusi tõestusena, et massimeedia mõju on suhteliselt väike (Rogers & Dearing 2001).

Massimeedia kõneaine kujundamise protsessi uurimine põlvneb teadlaste arvates otseselt Bernard Coheni (1962) kirjutistest, kes leidis, et ajakirjandus ei saa enamiku ajast olla edukas öeldes inimestele, *mida mõelda*, kuid on üledukas öeldes oma lugejatele, *millest mõelda*... Maailm näib erinevatele inimestele erinevalt, sõltudes ... kaardist, mille on neile joonistanud ajakirjanikud, toimetajad ja ajalehtede kirjastajad (ibid).

1.4.3. Poliitiline kõneaine

Demokraatlikes ühiskondades on oluliseks eelduseks avaliku arvamuse ja poliitilise eliidi otsuste ja tegevuste vahekord. Kõneaine kujundamise teoreetikud, kes käsitlevad poliitilist informatsiooni iseseisva muutujana, tahavad teada, kas indiviididele olulised kõneaine

aspektid muutuvad prioriteediks ka poliitikategijate jaoks. Seega uurivad kõneaine kujundamise uurijad, mil määral mõjutab meedia kõneaine poliitilist kõneainet.

Oma klassikalises 1968. aasta Chapel Hillis, North Carolinas läbiviidud presidendivalimiste uuringus leidsid Maxwell McCombs ja Donald Shaw (1972), et teemad, mis leidsid ajakirjanduses enim kajastust, olid samad, mida küsitletud inimesed ka pidasid kampaaniaperioodil „kõige olulisemateks“ probleemideks (Crigler, A 2001)

Viimasel paaril aastakümnel on mitmed USAs tehtud uuringud kinnitanud, et poliitiline kõneaine kujuneb poliitikute, ajakirjanike ja avalikkuse vahelises konkurentsiprotsessis (vt Dearing & Rogers 1996; Protess & McCombs 1991; McCombs 1997, Norris et al 1999, kaudu). Kõneaine kujundamise teooria kohaselt muutuvad uudistes enam tähelepanu pälvinud teemad avalikkuse silmis olulisemateks teemadeks. Teooria keskendub seejuures ainult uudiste kvantiteedile, mitte tonaalsusele või sisule. Mitmete uurijate arvates kujundavad uudiste pealkirjad avalikkuse suhtumist kõige olulisematesse teemadesse riigis. Sellel protsessil võib olla märkimisväärne poliitiline tähendus, kui avalikkuse suhtumine „toidab“ valitsuse eesmärgi ning aitab seeläbi käivitada poliitilist protsessi (Norris et al 1999).

McCombsi ja Shaw kõneaine kujundamise teooria taaskinnituseks leidsid Shanto Iyengar ja Donald Kinder (1987), et teemad, mida rõhutati valimiskampaaniate ajal uudistes, on samad, mida inimesed kasutavad kandidaatide hindamisel. Nende uuring laiendas kõneaine kujundamise mudelit ning viitas sellele, et meediakajastus mõjutab mitte ainult seda, mis teemadest inimesed mõtlevad, vaid ka seda, mida nad nendest teemadest arvavad. (Crigler 2001)

Samas ei saa loota ega arvata, et kõneaine kujundamisega tegelemine garanteeriks alati sobivate teemade tõusu avalikkuse või meedia tähelepanu fookusesse või et meedia laseks end alati ja lihtsalt kaasa tõmmata kellegi poolt genereeritud sõnumitevoost. Näiteks Suurbritannia üldvalimiste 1987. aasta kampaanias ei mänginud meedia kõneaine kujundamises erilist rolli. Uurija William Miller leidis, et televisioonil ebaõnnestus avalikkuse kõneaine kujundamine ning avalikkusel luhtus televisiooni kõneaine kujundamine. Mõlemad mõjutasid üksteist vähesel määral, püsid siiski eri poolustel (Norris et al, 1999).

Kõneaine kujundamise mõõtmiseks võrreldakse tavaliselt teatud teemaliste poliitiliste meediasõnumite aktiivsust samade sõnumite olulisusega elanikkonna jaoks ja elanikkonna suhtumisega neis poliitilistes küsimustes (Kraus & Davis 1980, Norris et al 1999, kaudu). Põhiküsimuseks erakondade kommunikatsiooni hindamisel on see, kui hästi meedia tegelikult ikkagi erakondade poolt levitatavaid sõnumeid üles korjab. Kui parteid saavad professionaalse strateegilise kommunikatsiooni abil kontrollida kampaaniate kõneainet, siis võime eeldada, et uudistetoimetused järgivad parteide juhtlõngu. Teisalt, kui me eeldame autonoomsema meedia kasvu, millest kirjutasid ka Swanson ja Mancini (1996), siis võime leida märkimisväärsed erinevusi parteide ja meedia kõneainete vahel (Norris et al 1999).

Ka uurija Timothy Cook leiab, et praeguseks on kindlalt tõestust leidnud, et ajakirjandus teeb rohkem kui peegeldab või valib midagi selle seast, mida teised teevad. Meedia selektiivsus lähtub hea ajakirjandusliku uudise kriteeriumidest, mis ei soosi võrdselt kõiki teemasid ja indiviide. Poliitilistele allikatele piiranguteta kanali andmise asemel on ajakirjanikel uudisväärtusliku loo saamiseks oma ootused. Nad esitavad oma küsimusi ning kujundavad ümber vastused, et luua vaatenurk, kirjutada juhtlõik ja kõrvutada erinevad infokillud. Isegi tsitaatide suhteliselt üks-ühele kasutamine võib tekitada kahtlusi, et allikad oleksid tahtnud jääda küsitlemata. Veelgi enam, ajakirjanike arusaama kvaliteedist tugevdavad organisatsioonisisised ülemused ja jälgijad, kes annavad tunduvalt rohkem tagasisidet kui ebaselgelt määratletav massauditoorium. Sellised kolleegid saavad tasakaalustada allikatelt tulevat survet (Darnton 1975; Gans 1979, Cook 2001, kaudu).

Eeltoodust lähtuvalt vaatlen ja uuringi antud töös Mõõdukate ja Reformierakonna kommunikatsioonitegevuse ja parlamenditöö efektiivsust ja mõju vanemahüvitise idee seaduseks vormimise protsessi näitel.

II Analüüsi objekt

2.1. Rahvaerakond Mõõdukad

2.1.1 Mõõdukate tegevuse kronoloogiline lühiülevaade ning põhiväärtused

Rahvaerakond Mõõdukad asutati 27. novembril 1999. aastal Tallinnas, Erakonna Mõõdukad (M) ja Eesti Rahvaerakonna (R) ühinemisel. Erakonna esimeesteks on olnud Andres Tarand ning Toomas Hendrik Ilves, alates 14. detsembrist 2002 on erakonna Mõõdukad esimeheks Ivari Padar.

Varem olid omakorda Erakonna Mõõdukad asutajateks aastal 1996 Eesti Sotsiaaldemokraatlik Partei (ESDP) ja Eesti Maa-Keskerakond (EMKE) ning Eesti Rahvaerakonna asutajateks aastal 1998 Vabariiklaste ja Konservatiivide Rahvaerakond (VKRE) ja Eesti Talurahva Erakond (ETRE).

Alates 7. veebruarist 2004 tegutseb erakond uue nime all: Sotsiaaldemokraatlik Erakond. Sotsiaaldemokraatide missioon on luua Eestis rahva üksmeelele rajanev heaoluriik, milles iga inimene tunneb end väärtuslikuna.

Erakonna visioon on, et sotsiaaldemokraadid näevad Eesti riiki meie rahva koduna. Kodus ei ole kodutuid ja tõrjutuid, pole võitjaid ja kaotajaid. Kodus on igaüks väärtuslik, koduelust saavad kõik võrdväärselt osa. Kodus on tagatud jõukohane töö kõigile, kes jaksavad ja oskavad. Kodus hoolitakse neist, kes ei jaksa. Kodus õpetatakse neid, kes ei oska. (Mõõdukad käsiraamat kandidaadile, 2003)

Sotsiaaldemokraatide väärtused on võrdsus, õiglus, solidaarsus ja töö väärtustamisele tuginev majandusmudel (ibid):

- sotsiaaldemokraatia seab toimetuleku- ja heaoluallikatest esikohale töö. Meie eesmärk on konkurentsivõimeline Eesti majandus. Selleks püüdleme täistööhõive suunas, tagame rahvale hea hariduse, kõrgepalgalised ja kõrget kvalifikatsiooni nõudvad töökohad. Paneme majandusarengu teenima inimesi, mitte vastupidi.

- sotsiaaldemokraatia vähendab ühiskonnas ebavõrdsust nii inimeste kui ka piirkondade vahel ning tagab kõigile osaluse heaolu kasvus. Sotsiaaldemokraatia vähendab vaesust ning piirab ahnitsemist ja priiskamist.
- sotsiaaldemokraatlik poliitika vastab üldisele õiglustundele, põhinedes ühiskonna tähelepanul kõigi oma liikmete suhtes. Sotsiaaldemokraatia kindlustab kvaliteetse ja kättesaadava arstiabi ning toetuse ja hoolekande erivajadustega inimestele ja eakatele. Kõigi ühiskonnaliikmete kohus panustada ühiste eesmärkide saavutamisse.
- sotsiaaldemokraatia lähtub erinevate huvide kokkuleppest ning ehitab võimalikult paljude hüvanguks toimiva riigi. Sotsiaaldemokraatia rajaneb ühishoolele meie tuleviku – laste kasvatamise – eest, igapäevasele saada tasuta haridust. Sotsiaaldemokraatia tagab varalisest seisust sõltumatud võrdsed võimalused eneseteostuseks.

Eesti sotsiaaldemokraatide lähieesmärk on saavutada Eesti rahva väärtushinnanguis pööre inimestest hooliva poliitika suunas (ibid).

2.1.2. Ettevalmistav periood valimiskampaaniaks

Rahvaerakonna Mõõdukad poolt Riigikogu valimiste kampaanias antud lubadustest parema ülevaate saamiseks on kohane jälgida pikemat perioodi – esmalt nn ettevalmistav periood 2 aastat kuni 4 kuud enne valimisi ning teisena nn kampaaniaperiood 4 kuud enne valimisi kuni valimispäevani.

19. mail 2001, ligi kaks aastat enne 2003. aasta märtsis toimunud parlamendivalimisi kinnitas Rahvaerakonna Mõõdukad üldkogus erakonna programmi, mille alalõigus “Pered” sõnastati teiste hulgas järgmised olulised punktid:

- Käsitleme lastetoetust kõiki lapsi võrdselt väärtustava toetusena lapsele - ühiskonna majanduslikku abi oma uuele liikmele.

- Seaduses tuleb määratleda isa ja ema võrdsed kohustused ja õigused lapse kasvatamisel. Lapsehoolduspuhkusel olles peavad vanemal säilima kõik töökohaga seotud garantiid.
- Lastega peredele tuleb luua soodsad võimalused töö- ja pereeluks.

Kokku pühendasid Mõõdukad oma perepoliitika defineerimisele ligikaudu ühe kahekümnendiku kogu programmist.

2002. aasta kevadel – aasta pärast programmi kinnitamist ning omakorda pea aasta enne valimisi – võtsid opositsioonis olevad Mõõdukad perepoliitika osas avalikkuses aktiivselt sõna.

11. mail 2002 avaldas erakonna esimees Toomas Hendrik Ilves oma emadepäeva tervituse, kus rõhutas riigipoolsete toetuste suurendamise ning iga lapse – sõltumata sellest mitmenda lapsega peres on tegu – sündimise tähtsustamise vajadust. “... Aga lapse kasvatamist ja harimist rahaga toetades vääristab riik emasid ja peresid. Nii annab riik emadele ja peredele vajaliku turvatunde, nii aitab riik kaasa, et meil kasvaksid rõõmsameelsed ja terved kodanikud. Lastetoetamine ei ole sotsiaalpoliitika. Lastetoetused on perepoliitika. On täiesti lubamatu, et Eesti riigis eristatakse jätkuvalt esimesele ja järgmistele lastele makstavaid toetusi. Kui riik ei aita kõigi vahenditega kaasa esimese lapse sünnile, jäävad sündimata ka teine ja kolmas...” (BNS 13.05.2002)

16. mail 2002 avaldasid Mõõdukad oma seisukohad lisaeelarve otstarbeka kasutamise osas, kusjuures avalikkusele esitati esmatähtsana just lastetoetusi käsitlev punkt. Pressiteate juhtlõik kõlas: “Rahvaerakond Mõõdukad täiendab selle aasta lisaeelarve eelnõu ettepanekuga kahekordistada selle aasta 1. juulist esimese lapse toetust 300 kroonini kuus.” (BNS 16.05.2002)

31. mail 2002, päev enne Mõõdukate volikogu avaldab Katrin Saks, hilisem asenduspalka idee autor ning peamine kõneisik Postimehes arvamusartikli “Lapsele toetus, emale palk”, kus esmakordselt toob avalikkuse ette teesi võrdsustada lapse kasvatamine tööga ning garanteerida riigi poolt selle töö tegijaile üheks aastaks kindel, vähemalt alampalgaga võrdne palk. (Postimees 13.05.2002)

1. juunil 2002 kinnitas Mõõdukate volikogu Võrus toimunud istungil avalduse “Eesti algab kodust”, milles muuhulgas sisaldub hilisema kommunikatsioonitegevuse ja valimislubaduste kontekstis oluline seisukoht “...Mõõdukad peavad vajalikuks laste kasvatamise võrdsustamist töötamisega, see on õige ja õiglane...” Samas ollakse oma kavatsustes esialgu tagasihoidlikud, leides, et “...Vanemale makstav lapsehooldustasu peaks olema võrreldav alampalgaga...” Eeldatavalt peetakse selle seisukoha alla silmas “võrdne” või “ligilähedane” – võrrelda saab alampalgaga ju ükskõik millist summat. Ligikaudu pool aastat hiljem, valimiskampaaniale tulisemat avalööki andes on Mõõdukate nägemus võimaliku toetussumma suurusest juba mitmekordistunud.

5. juunil 2002 annab opositsioonis olev Mõõdukate fraktsioon Riigikogule üle 4 seadusemuudatuste ettepanekut, millest kaks keskenduvad perepoliitikale.

Kokkuvõtlikult sisaldavad Mõõdukate ettepanekud järgmist:

Täiendada töö ja puhkeaja seadust nii, et

- anda õigus võimaldada kuni 8aastase lapse vanemale 8h lühem tööpäeval ning
- anda õigus võimaldada 8-12. a lapse vanemale 4h lühem tööpäeval
- kõikidele lapsehooldustasu saavatele vanematele võimaldada 1 tasuline lisapuhkepäev kuus, mis tasutakse riigieelarvest.

Muuta riiklike peretoetuste seadust järgnevalt:

- täna loetakse suureks pered, kus on 4 ja rohkem last - ettepanek: lugeda suureks pered, kus on 3 ja rohkem last
- tõsta lapsehooldustasu võrreldes tänasega kahekordseks (et kaugemas perspektiivis viia see alampalgani)
- tõsta üksikvanema lapse toetust võrreldes tänasega 2-kordseks

2. juulil 2002 lükkab valitsus opositsioonis oleva Rahvaerakonna Mõõdukad perepoliitikat puudutavad seadusemuudatuste ettepanekud tagasi. Erakonna aseesimees Eiki Nestor deklareeris avalikkusele “...Valitsus ei pea tööhõive- ja pereprobleeme tähtsaks...”

24. septembril 2002 avaldab arvamustöö “Armastuse ja juhuse keerdkäigud” Pärnu Postimehes Katrin Saks, kes kritiseerib teravalt koalitsiooni rahandusministri Harri Õunapuu perepoliitika valdkonnas tehtud mõtlematuid avaldusi.

8. oktoobril 2002 saatis Riigikogu täiskogu teisele lugemisele Mõõdukate saadikurühma ettepaneku hakata alates 2003. aastast maksma paljulapseliste perede kvartalitoetust ka kolme lapsega peredele, suurendada üksikvanema toetust 600 kroonini ning suurendada lapsehooldustasu kahekordseks. Mõõdukate ettepanekute kohaselt suunatakse järgmisel aastal lastega perede toimetuleku parandamiseks ligi 500 miljonit krooni. “See on läbimurre,” väljendas Eiki Nestor uudisteagentuurile BNS oma rahulolu.

2.1.3. Mõõdukate valimiskampaania

28. novembril 2002 esitab Katrin Saks esmakordselt keskmeeidias idee (Eesti Päevaleht, Postimees Online jt), millest kujuneb Rahvaerakonna Mõõdukad olulisim valimislubadus perepoliitika vallas.

Mõõdukate valimisplatvorm sõnastab sotsiaalpoliitika peatükis esimese punktina: “Lapse sünnile järgneval aastal maksuvaba asenduspalk 50 000 krooni ulatuses vanema valikul ühe või pooleteist aasta jooksul”

Kandidaadi käsiraamatus seletatakse sama teemat lahti pikemalt peatükis “Emale palk!”, muuhulgas selgitatakse: “...Täna võimaldab mõõdukate sisse viidud igakuine lapsehooldustasu lapsevanemal kolm aastat 600 krooniga kodus olla. See on vajalik, aga sellest ei jätku. See raha aitab küll perel majanduslikult paremini toime tulla, kuid ei stimuleeri kedagi sünnitama. Eesti üldine palgatase on nii madal, et ühe töötaja sissetulekust ei piisa pere normaalse toimetuleku kindlustamiseks. Ema palk on pere hakkamasaamiseks hädavajalik. Pealegi on enamus noori peresid pidanud võtma kodu soetamiseks pangalaenu ja arvestavad laenu tagasimaksmisel mõlema palgaga. Mõõdukad pakuvad AASTAST ASENDUSPALKA, mis tagab lapsevanemale ühe või poolteist täisväärtuslikku kodust aastat koos oma lapsega, seda just lapse vajadusi silmas pidades. Mõõdukad pakuvad tulumaksuvaba asenduspalka ühele vanemale kogusummas 50 000 krooni igakuiste väljamaksetena kas aasta või pooleteise jooksul, vanema vabal valikul. Aastase perioodi puhul on summa ligi 4200 krooni kuus, pooleteise aastase puhul 2800 krooni kuus. Keskmise netopalgaga võrreldav tasu väärtustab laste kasvatamist kui tööd ning annab võimaluse loobuda ajutiselt töölkäimisest ka neil, kellel on laenukoorem kaelas.

(Praegune lapsehooldustasu on 600 krooni kuus kolme aasta jooksul, ühtekokku 21 600 krooni).

Tulevase pensioni kindlustamiseks maksab riik sellelt summalt täiendavalt ka sotsiaalmaksu. Loomulikult säilib vanemal tervisekindlustus ja haigekassakaart. Arvestades tudengite suhteliselt suurt arvu ning seda, et kõrghariduse omandamise aeg on veninud noorte jaoks pikema perioodi peale, pole otstarbekas seada asenduspalka saamise eeltingimuseks varasemat töötamist. Ettepaneku elluviimine nõuab sündivuse praeguse taseme juures eelarvest veidi üle poole miljardi krooni. Oluliste asjade puhul on varemgi kokkuleppele jõutud, näiteks kaitsekulude suurendamiseks või investeringute tulumaksust vabastamiseks leiti kate hoopis suuremale kulule. Nüüd on aeg investeerida inimestesse. Kui riik ei suuda loobuda selle projekti kasuks millestki muust, siis loobuvad naised jätkuvalt lastest...”

13. detsembril 2002 avaldab Katrin Saks maakonnalehtedes konkreetse maakonna põhise arvamust “Ühe täisväärtusliku aasta nimel”, milles üritab põhjalikumalt selgitada Mõõdukate ideed 50 000 krooni suuruse asenduspalka rakendamisest.

16. detsembril 2002 saadab Katrin Saks avaliku kirja president Arnold Rüütlile, milles kutsub riigipead üles käsitlema rahvusliku leppe arutelude raames ka võimalusi demograafilise kriisi lahendamiseks. Oma kirjas tutvustab Saks presidendile oma ettepanekut maksta lapse sünni järel koju jäävale vanemale aasta või poolteise jooksul maksuvaba asenduspalka kogusummas 50 000 krooni.

18. jaanuaril 2003 kiidavad Mõõdukad heaks oma valimislubadused, sündmusest ülevaadet andvas pressiteates on esmatähtsaks tõstetud soov astmelise tulumaksu kehtestamiseks, 50 000-kroonine emapalk on teates välja toodud kolmanda lubadusena. Erakonna esimehe seisukohavõttus valimislubaduste kohta on tööhõiveprogramm ja asenduspalk uuesti esikohal.

2.1.4. Mõõdukate seisukohtade selgus ja jõulisus

Analüüsides Mõõdukate seisukohtade ja kommunikatsiooni selgust võib öelda, et Mõõdukad olid perepoliitika temaatikas aktiivsed olnud juba pika perioodi jooksul enne

valimisi. Kaks aastat enne valimisi kinnitas erakond oma perepoliitika põhiseisukohad programmis. Aasta enne valimisi oldi aktiivsed lisaelarvesse vastavate muudatuste tegemisel.

Konkreetne valimislubadus – 50 000 krooni asenduspalka – tundub olevat loomuliku ideedearengu tulem. Veel mõni kuu enne kampaania algust seati eesmärgiks mitmeid kordi väiksem miinimumpalk. Ca 100 päeva enne valimisi avalikustatud idee tundub olemuselt lihtne ja üheselt mõistetav. Veidi segasemaks muutis idee lisaklausel, et valida võib nii 4200kroonise (12 kuud) kui 2800kroonise (18 kuud) kuutoetuse vahel. Samas suudeti kommunikatsioonis selgelt esile tuua just 4200 krooni kuus ning 50 000 krooni aastas – mõlemad arvud on laiale massile (ehk valijaile) mõistetavas suurusjärgus. Kokkuvõtlikult hea ja selge lubadus.

Möödukate häälekandjas “Rahva Hää”, mida valimisperioodil kasutati avaliku kampaaniakanalina, jaotusmaterjalina suutis erakond oma asenduspalka lubaduse väga hästi välja tuua. RH jaanuarinumber annab leheküljelise ülevaate teemal “Möödukate 50 000kroonise emapalga idee võeti hästi vastu” (RH nr 84, 21. jaanuar 2003). Silmajärv viide esilehelt, lihtsa ja selge pealkirjaga põhjalik materjal kolmandal küljel (RH nr 85, veebruar 2003) olid vahetult enne valimisi jagatud numbris veelgi veenvamad.

Kui jälgida kriitilise pilguga sõnumi edastamisvõimet massimeediakanalites, siis torkab silma, et mitmetes kampaania ajal avaldatud arvamused (Katrin Saks “ühe täisväärtusliku aasta nimel”, Pärnu Postimees ja teised kohalikud lehed 13. detsembril 2002; Marianne Mikko “Möödukad tähtsustavad tööd ja lapsi”, Pärnu Postimees) jõutakse konkreetse lubaduseni – 50 000 aastas – alles loo lõpuosas, viimases kolmandikus. Siin hinnatakse tõenäoliselt üle nii enda populaarsust, kui lugeja-valija vastuvõtuvõimet kampaaniaperioodil. Kui Saks püsib oma sisukas loos vähemalt pidevalt teemas, siis Mikko jutt on laialivalguvam ning sellest 50 000 krooni fakti “üles noppida” on veelgi keerukam. Samuti eksis ühel korral veidi ka pressitoimkond, jättes emapalga teema alles kolmandaks pressiteates, mis tõi välja Möödukate peamised valimislubadused.

2.2. Reformierakond

2.2.1 Reformierakonna tegevuse kronoloogiline lühiülevaade ning põhiväärtused

Eesti Reformierakonna asutamiskuupäevaks võib lugeda 1994. aasta 13. novembrit, kui uue erakonna asutamiseks kogunenud algatusrühm otsustas ühineda Eesti Liberaaldemokraatliku Parteiga (ELDP), kutsuda ellu uus erakond Eesti Reformierakonna nime all ellu ning asuda valmistuma 1995. aasta parlamendivalimisteks. ELDP, olles juba oma varasematel kogunemistel pidanud vajalikuks järjekindlalt uuendusmeelsete jõudude ühendamist Eesti reformikursi jätkamiseks, kiitis kongressil heaks liitumise Reformierakonna algatajatega. Kahe struktuuri juhtkonnad ühendati, erakonna esimeheks valiti Siim Kallas. Siseministerium registreeris Eesti Reformierakonna 9. detsembril 1994. aastal. Uue erakonna üheks esimeseks tähtsamaks dokumendiks sai Siim Kallase koostatud "Kodanike Riigi Manifest". 2002. aasta märtsis liitus Reformierakonnaga Vene Balti erakond.

Reformierakonna programmi kohaselt on erakonna eesmärgiks Eestis jõuka kodanikuühiskonna kujundamine inimeste vaba loomevõime rakendamise teel. Üksikisikut ja isiklikku initsiatiivi tähtsustav erakond rõhutab, et programmi preambulas, et inimene peab olema vaba oma valikutes ja valmis vastutama oma tegude eest. Reformierakond pooldab liberaalset ühiskonnakorraldust, mis rajaneb vabaduse ja humanismi põhimõtetel. Reformierakond peab turgu ja konkurentsi majanduse kõige tõhusamaks suunajaks ning pooldab riigivõimu võimalikult väikest sekkumist majandusellu. Riigi ülesanne on soodsa majanduskeskkonna loomine, makromajandusliku stabiilsuse hoidmine ja vaba konkurentsi tagava õiguskeskkonna kujundamine. Erakonna seisukoha järgi loob liberaalne majanduspoliitika ühiskonnaliikmeile võrdsed võimalused, rakendab inimeste loovuse ja initsiatiivi ning tagab suurima võimaliku heaolu. Üldise jõukuse kasv on Reformierakonna programmi kohaselt eeldus ka keskkonnasäästlikele uuendustele tehnoloogiates ja tootmise korraldamises ning tulemuslikule sotsiaalpoliitikale (Reformierakonna seisukohad, 2003)

2.2.2. Ettevalmistav periood valimiskampaaniaks

Traditsiooniliselt erakondliku skaala paremasse serva positsioneeritud ning pigemini üksikisiku vabadusi ja enesega ise toime tuleku väärtusi propageeriva erakonnana pole sotsiaaltagatiste küsimused Reformierakonna programmis kunagi kuigi tähtsal kohal olnud. 2003. aasta Riigikogu valimisteks valmistudes pidi aga erakond tunnistama ühiskondliku paradigma muutmist ning valijaskonna soovi näha keskvõimu senisest suuremat tähelepanu sotsiaalküsimuste lahendamisele.

Veel näiteks 28. novembri Eesti Päevalehe artiklis “Möödukad tahavad emadele toetuseks 4200 krooni kuus” ei maini teemat kommenteeriv Reformierakonna liige, Riigikogu rahanduskomisjoni esimees Meelis Atonen sõnagagi oma erakonna ideid selles vallas, vaid kritiseerib ainult Möödukaid. “Meelis Atonen ütles, et tegu on suhteliselt jõhkra propagandatrikiga ning möödukad ei oska raha lugeda.” Saame kõik aru, et perepoliitika peale tuleb mõelda, kuid seda ei saa populistlikult teha. Sellist raha pole eelarves.”

Esimese olulisema märgi valimisstrateegiast ja vanemahüvitise idee rollist selles, leiab 17. detsembril 2002 Reformierakonna veebiküljel avaldatud erakonna valimisprogrammi väljatöötava töögrupi juhi Jürgen ligi ülevaatest “Perepoliitika surnud ring ja Reformierakonna võimalused”, milles ta arutleb Reformierakonna võimaluste üle oma programmi täiendamiseks perepoliitika vallas. Ligi märgib, et “peretoetuste jutud jõuavad meil alati surnud ringi, kust mõistlikku väljapääsu enam ei leita. Lapsi ei sünni, sest toetused on väikesed. Riik, seega needsamad pered maksumaksjatena, peavad iseenda toetamist suurendama. Samas ei ole ühtki märki, et sissetulekud sündivust suurendaksid. Pigem on vaestes riikides ja peredes lapsi rohkem. Aga mõtteviis on ikka selline, et riik peab toetama peresid, kes peavad üleval riiki, et sünniks lapsi, kuigi nende arv sellest ei suurene.” (Reformierakond, 2003)

Ligi annab ka ülevaate erakonna varasematest algatustest selles küsimuses: “Oleme olnud aastaid lolluste suhtes tõrjuvad, tehes ise vaid üksikuid algatusi. Meie Vähi valitsuse aegne ettepanek suurendada teise ja järgmiste laste toetusi teostus, kuid on üsna kauge minevik. Eelmisteks valimisteks lubatud umbes poolteist tuhat krooni kuus kodus lapse kasvatamise eest on realiseerunud peretoetusena pooles ulatuses, tõustes äsja 700 kroonini.” (ibid)

Võimalikest lahendustest rääkides märgib Ligi: “Oleme alati tähelepanu juhtinud asjaolule, et lastetoetus ei tõsta iivet, seetõttu jätan sellise kõigi võrdselt vähese toetuse sihilikult

käsitlemata. On aga üks oluline erand, see on sünnitusjärgne tasu emale. Praegune sünnitusleht, senise tulu säilitamine, kestab 142 päeva. Sünnitada oleks julgem, kui see pikeneks näiteks aastani. Hea, kui tõuseks ka sünnitoetus. Võiks alustada ühe protsendipunktilise riigipoolse lisapanusega vanema kogumispensionisse iga järgmise kolme lapse sünni kohta. Nii oleks õiglane ja ka jõukohane. Edasi tuleb analüüsida, kui head on laste päevahoolduse võimalused riigi eri paigus. Koostöös erasektori, omavalitsuste ja kolmanda sektoriga tuleks emadele anda paremad võimalused valida töölkäimise ja kodusolemise vahel. Uuringud näitavad, et enamik naisi sooviks töö- ja pereelu ühendada, otsustamisel on just päevahooldus ülioluline. See suurendab ka sündide arvu. Ise teenimine loob parema elustandardi kui toetus ning vaestes peredes on see tähtis isegi lapse arengule. Lapsehoolduselt tööle naasmisel aitavad tööturutoetused, sealhulgas koolitus. Peresõbralikkus peab jõudma ka tööandjateni. Kuigi seadusega ei saa kehtestada emadele paindlikke graafikuid, sest see vähendaks naiste võimalust tööd saada, tuleks seda avalikus sektoris juurutada eeskujuna ning lülitada see tööandjatega läbirääkimiste kavva. Ehk leiaksid ka ametiühingud siit mõne mõtte. Kooli lähedus ning nooremate laste pikapäevarühma võimalus on samuti tähtsad. Vanematele annaks suurema kindluse teadmine, et kõiksugu kooliväline huvialategevus on lapsele kättesaadav nii ruumiliselt kui rahaliselt. Sedalaadi meetmete puhul on tähtis pikaajalisus ja komplekssus. Kui peresõbralik poliitika pikaajaliselt välja kuulutada, saab seda järk-järgult arendada ühiskonna kõigil tasanditel. Teadmine sellisest stabiilsusest on vanematele oluline argument lapse kasuks otsustamisel. Stabiilsus loob ka lastele arengueeldused. Usun, et pere-poliitika tuleb välja käia ühe Reformierakonna prioriteedina.” (ibid)

2.2.3. Reformierakonna valimiskampaania

12. jaanuaril 2003 kinnitas Reformierakond üldkoosolekul oma valimisplatvormi Riigikogu valimistel, mis seadis keskseks ülesandeks üksikisiku tulumaksu alandamise 26 protsendilt 20 protsendile. Levitatud pressiteates märgitakse veel, et “lisaks tulumaksu alandamisele on valimisplatvormis olulisel kohal veel kaks peateemat: eelarvepoliitikas peab saama esmatähtsaks laste- ja peresõbraliku keskkonna loomine ning Eesti rahvuslikud huvid peavad olema kaitstud ka olukorras, kus Eesti on murdnud ennast selle maailma otsustajate hulka. Reformierakonna valimisloosung 2003. aasta Riigikogu valimistel on: “Vali parem tulevik!””. Emapalka selles materjalis ei mainita ega tooda ka kuidagi esile, mis oleks ju loomulik, kui tegu on erakonna ühe peamise lubadusega nagu hiljem väideti.

29. jaanuaril korraldas Reformierakond oma valmiskampaania ideestikku tutvustava pressikonverentsi. Kas sellel keskendutakse põhiliselt tulumaksureformi temaatikale.

Üritusel avalikustatud erakonna valimisplatvormis märgitakse, vajadust saavutada rahvuslik kokkulepe, et lapsi oleks rohkem ja Eesti oleks lapsesõbralik. Rahvastiku- ja iibeteemalised lubadused võtab kokku platvormi alajaotus “Kindlustunne lapsevanematele”. Selles öeldakse: “Meie pingutustel on mõtet vaid siis, kui meil on lapsi, kellele pärandada oma töö viljad. Rahvuslik perepoliitika peab olema pikaajaliselt ette planeeritud. Vanemad peavad olema kindlad, et saavad laste kasvatamisega hakkama ning et emad säilitavad konkurentsivõime tööjõuturul. Peredele tuleb korvata väikelapse koduskasvatamisest tulenev sissetulekute langus. Vaja on arendada laste päevahooldevorme ja soodustada peresõbralike töökohtade teket. Lastesõbraliku ühiskonna loomiseks tuleb arendada koostööd omavalitsuste, kolmanda sektori ja erasektoriga. Reformierakonna arvates peab Eesti eesmärk olema positiivse iibe saavutamine. Kõiki vastuvõetavaid riiklikke otsuseid tuleb hinnata nende mõju järgi demograafilisele olukorrale. Reformierakond soovib emade sellist riiklikku toetamist, mis võimaldaks neil ühitada töö ja laste kasvatamise.” (Reformierakond 2003)

Konkreetsete lubadustena tuuakse esile järgmised väited:

“Kui valite Reformierakonna, siis:

- ema senine palk säilib kogu lapse sünnijärgse aasta;
- riik suurendab lapse sünni korral panust ema kogumispensionisse ühe protsendipunkti võrra;
- riiklik sünnitoetus suureneb 5000 kroonini;
- paraneb lastehoiusüsteem ja suureneb laste ning noorte huvitegevuse toetamine;
- riik soosib ühiskonna lapsesõbralikkust.” (ibid)

Kampaaniale hoo sisse lükkamise aktsioonina avaldab erakonna esimees Siim Kallas 25. jaanuaril Postimehe arvamusküljel pikema programmilise artikli “Lasteta maailma tragöödia”.

28. jaanuari Postimehe arvamusküljel avaldatud debatis “Mis paneks Eesti Naised rohkem sünnitama?” astub Reformierakonna juhatuse liige Urmas Paet üles oma erakonna

seisukohtade selgitamiseks. Põhiseisukohad on, et tuleks jätkata emale lapse üheaastaseks saamiseni tema senise palga maksmist ning riigil tuleb edaspidi lisada omalt poolt ema pensionisambasse iga lapse eest üks protsendipunkt juurde.

18. veebruari Eesti Päevaleht toob esikaanel suurema uudisloona esile, et “Erakonnad meelitavad valijaid emapalgaga”. Leht toonitab ka alapealkirjaga, et enim vastanduvad Mõõdukate ja Reformierakonna lubadused. “Meie raudne põhimõte on, et laps peab sündima peresse, kes endaga ise hakkama saab ja kus emal on reeglina töökogemus,” selgitas Reformierakonna programmitoimkonna juht Jürgen Ligi. “Mõõdukad tahavad anda kõigile paki raha. Paraku sünnib siis palju selliseid lapsi, kelle üleskasvatamisega tekivad suured probleemid”.

Üldiselt võib siiski öelda, et vähemasti vaatlusaluste meediakanalite monitooringu põhjal otsustades Reformierakond aktiivse valimiskampaania perioodil omalt poolt kas väga ei tegelenud oma emapalga idee propageerimise ja meediakajastuse saavutamise või siis tegi seda väheresultatiivselt. Ühtpidi võib selle taga olla peamiste kõneisikute hõivatus igapäevase tööga valitsuses, teisalt ka tõik, et sõnumi edastamises võidi rohkem loota makstud reklaamile. Emapalga ideed tutvustas üks erakonna poolt tellitud neljast telereklaamiklipist. 40-sekundline klipp kujutas gruppi rasedaid naisi mediteeriva muusika saatel rahulikult võimlemas. Pealkirja “Kindlustunne uuele elule” kandva klipi tekst oli järgmine: “Reformierakond tahab luua rohkem kindlustunnet uuele elule. Mida teha selleks, et meid, eestlasi, oleks palju? Reformierakonnal on neil valimistel parim idee. Teeme nii, et ema kuupalk säilib lapse aastaseks saamiseni. Kui oled ka 12 kuud kodus, sinu sissetulek ei vähene. Maksame lapsega emale sünnitusjärgselt kuupalka terve aasta, et lapsi sünniks rohkem. Vali parem tulevik, vali Reformierakond!”. Kahjuks puuduvad anded selle kohta, kui suure korduste arvuga antud reklaami esitati ja proportsionaalselt kui palju Reformierakonna poolt ostetud teleaega kulutati antud klipi edastamiseks

2.2.4. Reformierakonna seisukohtade selgus ja jõulisus

Erinevalt Mõõdukatest oli Reformierakond ka 2003. aasta parlamendivalimiste eel võimukoalitsiooni kuuluv ja valitsust juhtiv erakond, mistõttu kanaliseeris suurem osa organisatsiooni energiast ja ressurssidest valitsemistegevusele. Valimiskampaania

arendamise asemel tegeleti päevapoliitikaga ja valitsuse ning oma ministrite tegevuse kommunikeerimisega. Seetõttu ei saa Reformierakonna puhul välja tuua Mõõdukatega kõrvutatavat pikka ettevalmistusperioodi oma uute ideede ja kampaaniasõnumite järkjärguliseks väljatöötamiseks ja avalikkusele esitamiseks. Pigemini käiakse Reformierakonna seisukohad välja vahetult aktiivse valimiskampaania eel ja ajal.

Raske on öelda, kas emapalga idee Reformierakonna valimisplatvormi toomine oli otsene Mõõdukate poolt välja käidud idee ülevõtmine, selle aluste ümbersõnastamine enda valijate huvidele vastavaks ja seejärel esitlemine Reformierakondliku retoorika saatel. Igatahes võib öelda, et see võimaldas Reformierakonnal tuua oma programmi ja lubadustesse ühiskondliku meeolu muutusega haakuvat sotsiaalteematikat. Kuid ajateljel vaadates avaldasid Mõõdukad selletüübilise idee selgelt enne Reformierakonda.

Analüüsides kampaania alguse materjale, on selgelt ka näha, et Reformierakonna fookus on siiski tunduvalt rohkem suunatud erakonna lubaduse peale tulumaksu alandada. See on teema, mida püütakse valimiste peateemaks kergitada, milles püütakse diskussiooni tekitada ja vastanduda astmelist tulumaksu nõudva Keskerakonnaga (sama soov oli ka Mõõdukail), et seeläbi tõusta valimistematika keskpunkti üheks debattide peaesinejaks. Emapalga teema edendamine ja nn “suure vastasseisu” tekitamine Mõõdukatega polnud nähtavasti ka Reformierakonna huvides, sest esiteks polnud tegu võrdse kaalukategooria võistlejatega ja teiseks oli “väikeerakonnal” Mõõdukad sellisest vastasseisust peaministriparteiga võita tunduvalt rohkem kui Reformierakonnal endal.

Perioodi meediaagendat ja Reformierakonna meediatööd vaadeldes võib järeldada, et valimiskampaania ajal tegeles erakond tulumaksutematika tutvustamisega oluliselt aktiivsemalt kui emapalga idee esitlemisega. Osaleti küll perepoliitikat käsitlevates debattides ja meediakanalite poolt korraldatud temaatilistes küsitlustes, kuid üksikuid erandeid (S. Kallase arvamusartikkel 25.01.03 Postimehes) kõrvale jättes proaktiivset meediatööd teemaga ei tehtud. Kuna finantsvõimalused lubasid, keskenduti selle lubaduse kommunikatsioonis reklaamile. Emapalga teemal toodeti ka üks erakonna neljast kesksest telereklaamiklipist.

Analüüsides Reformierakonna valimislubaduse sõnastust ja selle ümber arendatud retoorikat, torkab silma, et hoolimata kampaaniatoimkonna poolt algselt paika pandud

ideoloogiast, et tegelikult on tegu sünnitushüvituse aja pikendamisega, mindi kaasa Mõõdukate poolt oma lubaduse sõnastamiseks käibeletoodud ning meedias ja rahvasuus kiiresti kasutusse võetud väljendiga “emapalk”. Hiljem, kui juba menetleti vanemahüvitise seaduseelnõud, tekitas selline oma positsiooni sõnastuse muutmine Reformierakonnale palju peavalu ja lisatööd. Esmapilgul retoorika valdkonda kuuluv detail omandas seaduse sisulise üliaktiivse ja emotsionaalse arutelu käigus kriitilise tähtsuse ja tähenduse ning seda mitte Reformierakonnale soodsas suunas.

Reformierakond on erakonna juhi Siim Kallase suu läbi on eneseanalüüsi korras 18. mail 2003 Reformierakonna üldkogul peetud kõnes kampaania kokku võtnud järgmiselt: “Oleme üsna üksmeelselt selle õnnestunuks hinnanud. Koondasime oskuslikult oma löögijõudu. Eriti heaks saavutuseks pean, et meil õnnestus lisaks oma nõ leivanumbritele majandus- ja välispoliitikas tuua kampaaniasse emapalga idee, mis ka teostamisele läheb. Meil õnnestus seega pisut laiendada oma tavapärasest teemade skaalat. Sellest oleme kaua mõtelnud, nüüd lõpuks teostasime.”

2.3. Erakondade finantsvõimalused oma sõnumi kommunikatsiooniks

Eestis, kus erakonna poolt korraldatava valimiskampaania mahtu piirab vaid tema enda finantssuutlikkus ehk olemasolevad rahalised vahendid, dikteerib see paljuski ka sõnumite leviku ja valimistulemuse. On üsna kindel, et ligi kuus korda rohkem reklaamiraha suudab edastatava sõnumi tarbijani (antud juhul valijani) viia jõulisemalt. Vahe ei pruugi olla küll kuuekordne, kuid vahe on olemas. Umbes sarnastel kaalutlustel piiravad paljud riigid poliitiliste kampaaniate maksumust, et konkureerida saaksid ideed ja aated, mitte rahakott ja riskijulgus.

Oma valimislubaduste massiivne eksponeerimine oli Mõõdukate jaoks 2003. aasta Riigikogu valimiste eel paraku keeruline, kuna kampaania tarbeks suudeti koguda (täpsemalt küll kampaaniale elluviimiseks julgeti valdavalt võlgu kulutada) paljudest konkurentidest märgatavalt vähem rahalisi vahendeid. Oma jälje finantseerimisse olid jätnud pool aastat varem toimunud KOV valimised – seda nii rahaliste kohustuste, kui suhtelise ebaõnnestumise kaudu valimistulemuste näol.

Ametlikult deklareeris erakond Mõõdukad Riigikogu valimiste kampaaniakuludeks 2,9 miljonit krooni (võrdluseks teiste suuremate erakondade ligikaudsed deklareeritud kulutused Keskerakond 20 miljonit, Res Publica 18 miljonit, Reformierakond 17 miljonit, Rahvaliid ligi 7 miljonit, Isamaaliit 4,2 miljonit krooni). Kuigi tegelikud kulutused olid kõigil erakondadel tõenäoliselt suuremad, ei muutu sellest arvatavasti olulisel määral erinevuste vahelised kordajad. Kokkuvõtteks võib väita, et oma seisukohtade kommunikatsiooniks oli Reformierakonnal 5,8 korda rohkem raha kui Mõõdukatel.

2.4. 2003. aasta parlamendivalimiste tulemused

Riigikogu X koosseis pidas oma avaistungi 31. märtsil 2003. 7. aprillil anti Riigikogus hääletage 60 poolt, 27 vastu ning 6 erapooletut volitused valitsuse moodustamiseks Juhan Partsile Res Publicast. 10. aprillil andis Juhan Partsi valitsus ametivande, koalitsiooni ning valitsuse olid moodustanud Res Publica, Reformierakond ja Rahvaliid.

Kogutud 34 837 hääle ja 7%-ga (Vabariigi valimiskomisjon, 2003) viimase erakonnana valimiskünnise ületanud Rahvaerakonna Mõõdukad 6 saadikut (Toomas Hendrik Ilves, Eiki Nestor, Ivari Padar, Kadi Pärnits, Katrin Saks ja Andres Tarand, kes ühtlasi moodustavad parlamendi Mõõdukate fraktsiooni) osutasid opositsioonis olevaks. Vanemahüvitise seaduse eelnõu kontekstis on oluline Mõõdukate esindatus Riigikogu alatises 12-liikmelises sotsiaalkomisjonis, kuhu aseesimehena kuulub Kadi Pärnits. Mõõdukas Eiki Nestor kuulub 12-liikmelisse rahanduskomisjoni.

Antud töös võrdlusandmestikuna vaadeldav Reformierakond kogus Riigikogu valimistel 87 551 häält (17,7% häälest) ja sai parlamendis 19 kohta (Vabariigi valimiskomisjon, 2003). Nagu juba mainitud – paremuselt kolmanda valimistulemuse saanud erakond võttis koha sisse valitsuskoalitsioonis. Valitsuskabineti kokkupaneku käigus sai Reformierakond endale ka rahvastikuminiistri portfelli, kelle üheks ülesandeks sai antud töö teemaks oleva vanemahüvitise seaduse ettevalmistamine ja erakonna valimislubaduse täitmise eest hea seismine. Seaduseelnõud juhtivkomisjonina menetlema hakkava Riigikogu sotsiaalkomisjoni esimeheks sai valitsuskoalitsiooni kuuluva Rahvaliidu saadik Mai Treial ning sinna hakkasid kuuluma ka kaks saadikut Reformierakonna fraktsioonist – Leino Mägi ja Toomas Tein.

III Analüüsi alused

3.1. Hüpoteesid

Käesoleva töö põhihüpoteesiks on väide, et Mõõdukate parlamendi- ja meediategevus vanemahüvitise seaduseelnõu menetlemise perioodil kujundas sel perioodil olulisel määral Eesti ühiskonna poliitilist kõneainet ja meedia kõneainet, mis läbi suurenes ka elanikkonna toetust erakonnale. Seeläbi soovin tõestada, et leppedemokraatia opositsioonierakonnal on hoolimata vähemusest parlamendis võimalik poliitilise kõneaine kujundamise, parlamenditegevuse aktiivsuse ning kommunikatsiooni abil suurendada oma toetust elanikkonna seas.

Teine hüpotees väidab, et Mõõdukad suutsid oma kontseptsiooni vanemahüvitise olemuse ja korralduse kohta avalikkusele kommunikeerida järjekindlamalt ja kokkuvõttes mõjuvamalt kui avalikkuses suuremat kõlapinda ja toetust omav ning valimiskampaania läbiviimiseks paremini rahastatud ning hiljem valitsusaparaadi võimalusi kommunikatsiooni arendamiseks omanud konkurent – Reformierakond.

3.2. Põhiküsimused

Peamised uurimisküsimused, millele vastamise kaudu hüpoteeside paikapidavust püüan tõestada, on järgmised:

- Milline oli Mõõdukate ja Reformierakonna valimisplatvorm 2003. aasta parlamendivalimistel ning seisukohad peretoetuste, sh eriti vanemahüvitise küsimuses? Kas need olid selged ja arusaadavad?
- Mis võtteid kasutasid Mõõdukad ja Reformierakond oma seisukohtade tutvustamiseks parlamendis? Kui aktiivsed olid Mõõdukad ja Reformierakond kodukorrajärgsete parlamendivõimaluste ärakasutamisel? Milline oli Mõõdukate ja Reformierakonna parlamenditegevuse tulemus?
- Milliste sõnumitega ja kui aktiivselt kasutas Mõõdukate ja Reformierakonna kommunikatsioonitegevus meediaesinemisi? Kui adekvaatne ja efektiivne oli Mõõdukate ja Reformierakonna meediategevus?

- Milline oli elanikkonna toetus Rahvaerakonnale Mõõdukad ja Reformierakonnale aprillist detsembrini 2003? Kas ja kuidas oli see seotud erakondade esinemistega parlamendis ja meedias ning poliitilise kõneaine kujundamisega erakondade poolt?

3.3. Metoodika

Antud töös on andmestikku analüüsitud nii kvalitatiivse kui kvantitatiivse lähenemisviisiga. Empiiriliste andmete ehk meediatekstide ja Riigikogu stenogrammide ning protokollide põhjal on tehtud esmalt kvalitatiivne protsessianalüüs, et määratleda nende mõju. Seda täiendab kvantitatiivne formaliseeritud sisuanalüüs, et uurida ja klassifitseerida parlamenditegevusi ning meediatekste esinemissageduse järgi, võrrelda erinevaid perioode ja analüüsida seoseid erakondade toetusreitingute muutustega.

Detailse ülevaate saamiseks Mõõdukate valimiskampaaniast, erakonna lubadustest ja programmist peretoetuste ning vanemahüvitise seaduseelnõu küsimuses kasutasin allikmaterjalina Rahvaerakonna Mõõdukad pressimaterjale parlamendivalimiste aastast 2003 ning sellele eelnenud 2002. aastast, erakonna valimiskampaania tähtsamaid tekste ning samuti intervjuud erakonna meediakoordinaatoriga.

Reformierakonna valimiskampaaniast, erakonna lubadustest ja programmist vanemahüvituse temaatikas ülevaate saamiseks kasutasin allikmaterjalina erakonna interneti kodulehekülge ning pressi- ja kampaaniamaterjale aastast 2002 ja 2003.

Analüüsima Mõõdukate ja Reformierakonna seisukohti ning tegevust Riigikogus olid allikmaterjaliks Riigikogu täiskogu ning sotsiaalkomisjoni protokollide tekstid perioodist aprill-detsember 2003. Ühe parlamenditegevuse ühikuna käsitlen üht kodukorra kohast tegevust: seaduseelnõu esitamist, parandusettepanekute esitamist menetluses olevatele seadustele, arupärimiste esitamist valitsusele, küsimuste esitamist suures saalis, sõnavõtte suures saalis või komisjonis.

Mõõdukate ja Reformierakonna meediategevuse efektiivsuse analüüsimiseks on käesoleva töö tarbeks vaadeldud Mõõdukate ning Reformierakonna esindajate seisukohtade kajastamist emapalga-vanemapalga-vanemahüvitise teemal üleriiklikus meedias.

Analüüsitavateks meediatekstideks valisin uudisteagentuuri BNS ja Eesti trükimeedia peamistes üleriigilistes perioodikaväljaannetes (Postimees, Eesti Päevaleht, SL Õhtuleht, Äripäev, Eesti Ekspress ja Maaleht) perioodil november 2002 – detsember 2003 avaldatud temaatilised kirjutised. Ühe meediategevuse ühikuna käsitlen üht erakonna või sellega seotud poliitilise institutsiooni pressiteadet; arvamuseartiklit või analüüsitava erakonna esindaja seisukohti sisaldavaid teksti, kus esitati-tsiteeriti vastavate erakondlaste seisukohti või esinesid autoritena Mõõdukatena/Reformierakonna liikmetena identifitseeritud isikud. Meediakanalite valikul lähtusin kanalite mõjust Eesti avaliku arvamuse kujunemisel.

Käesolevas töös kasutatakse allikaviidete puhul raamatute ja artiklikogumite puhul traditsioonilist viisi, kuid kuna töös on analüüsiks kasutatud väga palju parlamendi ja parlamendikomisjoni istungi protokollide stenogramme ning uudisteagentuuride ja ajalehtede veebiväljaandeid, samuti erakonna infomaterjale ja veebi, siis on nimetatud puhkudel põhjalik allikaviide kasutatud kirjanduse loetelus.

Elanikkonna toetust Rahvaerakonnale Mõõdukad ja Reformierakonnale on analüüsitud lähtuvalt TNS Emori Omnibuss-uuringu andmeist perioodil aprill-detsember 2003, kus valimiks on ca 1000 Eesti elanikku vanuses 15-74 ning igakuiselt uuritakse elanikkonna toetust Eesti suurematele erakondadele.

Uurimaks, kas ja kuidas mõjutab erakonna poolt poliitilise kõneaine kujundamine erakonna toetust elanikkonna seas, on kõrvutatud erakonna parlamendi- ja meediaaktiivsust toetusega elanikkonna seas ning võrreldud aktiivsuse näitajate ning avaliku arvamuse muutuste vahelisi seoseid vanemapalga seaduseelnõu ettevalmistamise ja menetlemise aktiivsel perioodil kuue kuu lõikes juunist kuni detsembrini 2003.

IV Vanemahüvitise seaduseelnõu menetlemine parlamendis

4.1. Ülevaade Mõõdukate parlamenditööst

Alljärgnevalt on toodud kronoloogiline lühiülevaade Mõõdukate fraktsiooni tegevusest peretoetusi ja vanemapalka puudutavate seaduseelnõude esitamisel ja menetlemisel, riigikogu sotsiaalkomisjonis ja täiskogus toimunud selleteemalistest aruteludest ning valitsuse esitatud vanemahüvitise seaduse eelnõu menetlemisest ja vastuvõtmisest.

8. aprillil esitas Mõõdukate fraktsioon riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu (33 SE), mis nägi ette kolmelapseliste perekondade paljulapseliseks kuulutamise, et neile maksta lapse kohta 150 krooni kuus kvartalitoetust, suurendada esimese lapse toetust 150 kroonilt 300 kroonile kuus ning kahekordistada üksikvanema toetust 600 kroonile kuus. Samuti esitas Mõõdukate fraktsioon sama seaduse täiendamise eelnõu (32 SE), mis nägi ette lapsehooldustasu suurendamist määrani, mida võiks käsitleda emapalgana lapse kasvatamise töö eest: kui vanem on kodus aasta, siis tema lapsehooldustasuks oleks 4200 krooni kuus, kui poolteist aastat kodus olla, siis 3000 krooni kuus.

14. mail esitasid riigikogu infotunnis Andres Tarand ja Katrin Saks minister Paul-Eerik Rummo küsimusi, mis täpsustasid valitsuse plaane seoses iibekomisjoni moodustamise ja demograafilise situatsiooniga. Katrin Saks esitas sotsiaalminister Põderile küsimuse, miks Mõõdukate ettepanekut 3-lapseliste perede toetuse suurendamist toetanud valitsus ei toetanud üksikvanematele toetuse suurendamist, saades vastuseks üldsõnalise jutu ressursside vähesusest, aga ka viite, et osaliselt leevendab ka üksikvanemate olukorda koalitsioonilepingus ettenähtud vanemahüvitise sisseseadmine. Samal istungil esitas Väino Linde küsimuse sotsiaalminister Paul-Eerik Rummo, uurides, kui kaugel on emapalk väljatöötamine, saades vastuseks, et töö käib valitsuses, emapalk tuleb 1. jaanuariks 2004 ning sügisel pärast on teema riigikogus. Mõõdukas Katrin Saks jätkas küsimist dialoogina Rummoga, soovides tollelt teada saada, miks ei võiks emapalk kõigile võrdne olla, tuues näiteks positiivse iibega Prantsusmaad, kuid Rummo vastused olid üldised ja koalitsioonilepingus sätestatule viitavad.

15. mail arutas sotsiaalkomisjon oma erakorralisel istungil, mida juhatas mõõdukas Kadi Pärnits (esimees Mai Treial puudus) riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõud (33 SE), mis nägi ette kolmelapseliste perekondade paljulapseliseks kuulutamise, et neile maksta lapse kohta 150 krooni kuus kvartalitoetust, suurendada esimese lapse toetust 150 kroonilt 300 kroonile kuus ning kahekordistada üksikvanema toetust 600 kroonile kuus. Ülevaate andis eelnõu algaja mõõdukas Eiki Nestor. Komisjon oli ühel meelel toetuste süsteemi muutmise vajalikkuses, ent nentis, et kõigi pakutud muudatuste jaoks riigieelarve raha ei ole.

27. mail alustas riigikogu Mõõdukate ettepanekul peretoetuste seaduse muutmise eelnõu 33 SE arutamist. Ettekande tegi Mõõdukate esindaja Katrin Saks. Isamaaliidu ja Keskerakonna esindajad toetasid ettepanekuid, seevastu Reformierakonna esindaja ründas neid üsna teravalt. Sotsiaalkomisjoni esimees Mai Treial informeeris valitsuse positsioonist toetada kvartalitoetuste suurendamist, ent olla vastu üksikvanema ja esimese lapse toetuse suurendamisele, millele ei ole eelarvelist katet. Eelnõu esimene lugemine lõpetati ning parandusettepanekute esitamise tähtajaks määrati 2. juuni.

3. juunil arutas sotsiaalkomisjon Mõõdukate seaduseelnõud 32 SE (võrdse emapalga kehtestamine), ettekande tegi algataja Mõõdukate esindaja Eiki Nestor. Valitsuse esindaja andis teada, et valitsuse seisukoht eelnõu suhtes on eitav ning sotsiaalministeerium valmistab ette vanemapalga seadust vastavalt koalitsioonilepingule. Komisjon otsustas saata eelnõu riigikogu täiskogu lugemisele 10. juunil.

10. juunil arutaski riigikogu Mõõdukate vanemapalga eelnõud 32 SE. Väga pika, põhjaliku ja argumenteeritud ettekande pidas mõõdukas Katrin Saks, keda põgusalt ründas Res Publica saadik Urmas Reinsalu, püstitades küsimuse, miks Mõõdukad ei tulnud välja sarnase ettepanekuga koalitsioonis olles. Katrin Saks sai tuua näiteks Mõõdukate samasuunalist tegevust varemalt, Saksa kaitses omapoolse küsimusega mõõdukas Eiki Nestor. Sotsiaalkomisjoni ettepanekul saadeti eelnõu teisele lugemisele ja määrati parandusettepanekute esitamise ajaks 26. juuni.

17. septembril esitas riigikogu täiskogul mõõdukas Eiki Nestor minister Paul-Eerik Rummo küsimusi, kas valitsuses kavandatav vanemahüvitise seadus suurendab sotsiaalset kihistumust, kas valitsusel on teada, kui palju rahvast toetab Mõõdukate ja kui palju

valitsuse vanemapalga eelnõu printsiipe, kas valitsusel on arvutused, mis kinnitavad oma eelnõu õigsust, saades enesekindlaid vastuseid, millest saab välja lugeda valitsuse kindlat positsiooni eirata Mõõdukate eelnõud ning vastu võtta valitsuse oma. Nestorit toetas samalaadsete küsimustega mõõdukas Katrin Saks.

24. septembril pidas parlamendis riigieelarvet tutvustava poliitilise kõne peaminister Juhan Parts, kes rõhutas, et 1. jaanuarist 2004 käivitub vanemapalga süsteem ning paljulapseliste perede kvartalitoetust makstakse alates kolmandast lapsest. Eelnenud infotunnis esitasid mõõdukad Eiki Nestor ja Katrin Saks peaministrile küsimusi, miks viib valitsus eelarvest tulumaksu alandamise kaudu raha välja, mitte ei suuna sotsiaaltoetusteks – saades enesekindlaks vastuseks, et nii otsustas rahvas valimistel. Samuti küsisid Saks ja Nestor peaministrilt peretoetuste kohta, vastused märkisid Mõõdukate ettepanekut (kolmelapseliste perede arvamine kvartalitoetuste saajate hulka) ning viitasid pisitoetuste vähesele mõttekusele võrreldes noorte inimeste üldisema eelistamisega.

25. septembril arutas riigikogu sotsiaalkomisjon valitsuse algatatud, koalitsioonileppel põhinevat vanemahüvitise seaduse eelnõud (125 SE). Sotsiaalminister Marko Pomerants tegi eelnõust ülevaate. Aseesimees, mõõdukas Kadi Pärnits esitas küsimusi ja arvamusi, mh väljendades seisukohti, et seadus oleks eliidi projekt. Komisjon otsustas 8 poolt- ja 2 erapooletu häälega saata eelnõu riigikokku esimesele lugemisele 8. oktoobril.

6. oktoobril arutas sotsiaalkomisjon eelnõud veel kord. Sotsiaalminister teatas, et võrdses suuruses emapalka valitsus arutanud ei ole, kuivõrd lähtutakse koalitsioonileppest. Komisjoni istungitel tehti eelnõusse redaktsioonilisi parandusi. Ühiskondlike organisatsioonide avaldusi ja seisukohti eraldi ei arutatud.

8. oktoobril arutas eelnõud riigikogu täiskogu. Põhjaliku ettekande tegi sotsiaalminister Pomerants, esitati hulk kriitilisi küsimusi peamiselt opositsiooni, aga ka nt Rahvaliidu saadikute poolt, sh esinesid küsimustega mõõdukad Eiki Nestor, Katrin Saks, Kadi Pärnits ja Ivari Padar, peamiselt püstitades probleemi kavandatava eelnõu ebavõrdsusest ning erinevusest üldisest peretoetuste süsteemist, samuti esile tuues, et väga väike osa hüvitisesaajaist saaks maksimummäära. Lisaks küsimustele avati ka läbirääkimised, kus esinesid kõik fraktsioonid. Katrin Saks esines põhjalikult seaduseelnõud vastustava kõnega. Teda toetasid Keskerakonna ja osaliselt ka Isamaaliidu esinejad, aga eelnõud kaitsva

kõnega esines väga jõuliselt Reformiosakonna esimees Siim Kallas, samuti Elle Kull Res Publicast. Rahvaliidu esindaja ja sotsiaalkomisjoni Mai Treiali esinemine hoidus ainiti pooldavast või vastustavast seisukohast, juhtides küll tähelepanu peretoetuste tähtsusele üldises plaanis. Sellega lõpetas riigikogu eelnõu esimese lugemise ja määras parandusettepanekute tähtajaks 16. oktoobri.

13. oktoobril oli vanemahüvitise seaduse eelnõu taas arutusel sotsiaalkomisjonis, kus pälvis heakskiidu Kadi Pärnitsa ettepanek viia laekunud muudatusettepanekuid arutav istung läbi avatuna, probleemist huvitatud organisatsioonide osavõtul. Otsustakse siiski pidada eraldi istung muudatusettepanekute arutamiseks ning teine istung avatult 20. oktoobril. Teise olulise teemana arutas komisjon 13. oktoobril ka Mõõdukate peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõud 33 SE. Võeti teatavaks valitsuse seisukoht mitte toetada esimese lapse toetuse tõstmist 300 kroonile ja üksikvanema toetuse tõstmist 600 kroonile, aga toetada Mõõdukate algatatud ettepanekut kvartalitoetuste laiendamist ka 3-lapselistele peredele (sh informeeriti, et eelarveprojekti on vastav summa plaanitud). Pärast sõnavõtte (sh Kadi Pärnits) otsustas komisjon ühehäälselt valitsuse ettepanekute kohase seaduseelnõu saata riigikokku teisele lugemisele 23. oktoobril.

15. oktoobril toimus riigikogus 2004. aasta eelarve esimene lugemine. Katrin Saks esitas ettekande pidanud rahandusminister Taavi Veskimäele taas küsimuse, kas tulumaksu langetamise asemel ei võiks seda suurt summat kulutada hoopis peretoetustele, saades taas vastuseks, et koalitsioonileping ei näe seda ette. Eiki Nestor juhtis irooniliselt tähelepanu, et eelarve on väga Reformierakonna nägu. Täiskogu hääletas ka Mõõdukate ettepanekut eelnõu tagasi lükata, ent vaid 4 poolt- ja 53 vastuhäälega lõpetati esimene lugemine siiski edukalt, määrares muudatuste esitamise tähtajaks 29. oktoobri.

20. oktoobril oli vanemahüvitise seadus taas riigikogu sotsiaalkomisjoni päevakorras, sedapuhku avaliku istungina, kus viibis paljude organisatsioonide esindajaid, kelle ühine seisukoht oli, et vanemahüvitis peaks oleme kõigile võrdne.

21. oktoobril jätkas sotsiaalkomisjon vanemahüvitise seaduse arutamist. Ühiselt leiti, et avalik istung oli õigustatud. Fikseeriti laekunud muudatusettepanekud.

22. oktoobril esitas riigikogu infotunnis Marika Tuus Keskerakonnast peaministrile vanemahüvitise ebavõrdsusele viitavaid küsimusi, millele vastates ei nõustunud Juhan Parts, et seadus oleks ebavõrdne. Rahandusminister esines ettekandega tulumaksuseaduse ja sotsiaalmaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu kohta. Mõõdukatest esinesid tulumaksuvabastuse ebavõrdsusele viitavate küsimustega Eiki Nestor, Ivari Padar ja Kadi Pärnits. Hääletati ka Mõõdukate ettepanekut eelnõu tagasi lükata, kuid 3 poolthääle ja 46 vastuhäälega jäi see tegemata.

23. oktoobril lõpetas riigikogu Mõõdukate peretoetuste seaduse muutmise eelnõu (33 SE) teise lugemise, eelnõusse oli 3 ettepanekust jäänud 1. Eiki Nestor esines lubadusega pärast seaduse vastu võtmist uuesti 2 väljajäänud ettepanekuga esile tulla.

4. novembril arutas riigikogu sotsiaalkomisjon taas valitsuse vanemahüvitise seaduse eelnõud, sedapuhku tehnilisemaid küsimusi. Teise punktina otsustati teha riigikogu juhatusele ettepanek lülitada täiskogu istungi päevakorda olulise tähtsusega küsimus laste olukorrast ja laste õiguste tagamisest Eestis.

5. novembril esitas riigikogu infotunnis sotsiaalministrile taas vanemahüvitise seaduse eelnõu ebavõrdsusele viitavaid küsimusi Kadi Pärnits.

6. novembril otsustas sotsiaalkomisjon vanemahüvitise seaduse eelnõus sõnastada seaduse eesmärgina laste kasvatamise tõttu saamata jäänud tulu hüvitamise ning sõnastas eelnõus sissetulekupõhise hüvitise arvestamise põhimõtteid, otsuste vastuvõtmisel oli 1 vastuhääle.

10. novembril oli vanemahüvitise seaduse eelnõu taas riigikogu sotsiaalkomisjonis arutusel. Hääletamisel lükati muuhulgas tagasi Keskerakonna ettepanekud sõnastada seaduses selle eesmärgina laste väärtustamine, mitte töötasu hüvitamine ning kehtestada võrdses suuruses alampalga suurune vanemahüvitis, Mõõduka Katrin Saksa ettepanekud kehtestada hüvitise ülempiiriks kolmekordne hüvitise määr ehk 6600 krooni või siduda hüvitis kuupalga alammääraga ning Isamaaliidu fraktsiooni ettepanek siduda hüvitis Eesti keskmise palgaga. Ettepanekud said 4 poolt- ja 7 vastuhäält. Komisjon kohtus vanemahüvitise teemal ka presidendiga.

11. novembri koosolekul jätkus riigikogu sotsiaalkomisjonis senine vastuseis. Valitsuse seaduseelnõusse sisuliste paranduste tegemisel Keskerakonna, Isamaaliidu või Mõõdukate poolt oli hääletustel tulemuseks vaid 4 poolthäält ning rida ettepanekuid jäeti arvestamata, teiste seas veelkordsed katsed võrdsustada hüvitist, nimetada see hüvitise asemel lapsehooldustasuks ning maksta seda ka neile, kes juba on lapsehoolduspuhkusel.

11. novembril arutas riigikogu olulise tähtsusega küsimusena Eesti demograafilist olukorda. Ettekandega esinesid peaminister Juhan Parts, minister Paul-Eerik Rummo ja sotsiaalkomisjoni esimees Mai Treial. Küsimusi esitasid teiste seas mõõdukad Kadi Pärnits, Andres Tarand, Eiki Nestor ja Katrin Saks. Saks ja Nestor esinesid läbirääkimiste voorus ka ettekannetega. Muuhulgas kritiseerisid opositsiooni esindajad vanemahüvitise seaduse eelnõud ning peretoetuste süsteemi aeglast parandamist. Valitsusliidu esindajad kaitsesid oma seisukohti jõuliste sõnavõttudega.

12. novembril võttis riigikogu vastu peretoetuste seaduse muutmise seaduse (33 SE), seega oli Mõõdukate 3 peretoetusi suurendavast ettepanekust läbi läinud 1, kvartalitoetuste maksmine ka 3-lapselistele peredele.

13. novembril arutas sotsiaalkomisjon taas vanemahüvitise seaduse eelnõud ning otsustas 1 vastuhäälega selle saate riigikokku kolmandale lugemisele.

17. novembril otsustas sotsiaalkomisjon eelnõu kolmandat lugemist veidi edasi lükata.

18. novembril tutvus sotsiaalkomisjon eelnõusse viidud keeleliste parandustega ning otsustas 7 poolt-, 4 vastu- ning 1 erapooletu häälega saata eelnõu riigikogu täiskogu saali III lugemisele 10. detsembril.

20. novembril otsustas sotsiaalkomisjon seoses ebastabiilse sisepoliitilise olukorraga (valitsuskriis) edasi lükata 4. detsembriks riigikogu saali kavandatud olulise tähtsusega riikliku küsimusena laste olukorra ja õiguste tagamise arutamine. Samuti otsustas sotsiaalkomisjon Eiki Nestori ette pandud päevakorratäienduse raames saata Mõõdukate algatatud peretoetuste seaduse täiendamise seaduse eelnõu 32 SE (algselt Mõõdukate võrdne vanemapalk) riigikogu saali II lugemisele 4. detsembril; otsuse poolt oli 7 ja vastu 5 komisjoni liiget.

2. detsembril arutas sotsiaalkomisjon eelnõud 32 SE ning otsustas ühehäälselt muuta eelnõu sõnastust, seaduseelnõu uueks mõtteks sai lapsetoetuse kahekordistamine 1. jaanuarist 2004. Ühehäälselt otsustati ka teha riigieelarve eelnõusse parandus, mis võimaldaks lapsetoetust suurendada. Komisjon hääletas maha (poolt 5, vastu 7) ettepaneku eelnõu II lugemine lõpetada ja saata eelnõu III lugemisele ning otsustas riigikogus eelnõu II lugemise katkestada (poolt 6, vastu 5).

4. detsembril otsustas komisjon oma erakorralisel istungil võtta päevakorda koalitsioonierakondade algatatud seaduseelnõu peretoetuste seaduse muutmisest (207 SE), mille eesmärk oli samuti esimese lapse toetuse tõstmine 300 kroonini. Leiti, et kui samalaadse eelnõu 32 SE algatajana Mõõdukad nõustuvad, on võimalik peale 207 SE esimest lugemist mõlemad eelnõud ühendada. Otsustati 10 poolt-, 1 vastu- ja 1 erapooletu häälega saata 207 SE ehk koalitsiooni lapsetoetuse eelnõu 9. detsembril esimesele lugemisele ning esimene lugemine lõpetada.

4. detsembril oligi eelnõu 32 SE ehk Mõõdukate lapsetoetuse suurendamise eelnõu Riigikogus arutusel. Sotsiaalkomisjoni liige, keskerakondlane Marika Tuus tutvustas parlamendile komisjonis toimunut. Keskerakondlane Vilja Savisaar juhtis tähelepanu, kuidas valitsuskoalitsioon on Mõõdukate eelnõud pidevalt edasi lükanud ning nüüd valitsuskriisi päevil koalitsiooni algatusel oma täpselt samasisulise eelnõu esitanud. Mõõdukas Kadi Pärnits pidas puldist kõne, milles palus eelnõu II lugemine lõpetada. Istung juhataja aga juhtis tähelepanu, et kui komisjon on teinud ettepaneku lugemine katkestada, siis ei saa täiskogu seda otsust muuta. Eelnõu II lugemine katkestati.

9. detsembril toimus riigikogus koalitsioonierakondade esitatud peretoetuste seaduseelnõu 207 SE esimene lugemine, ettekandjaks oli Jaak Allik Rahvaliidust. Keskerakonna esindajad esitasid proteste, mis viitasid eelnõu tegelikule algatajale Mõõdukatele. Siiski lõpetati eelnõu II lugemine ning määrati parandusettepanekute tegemiseks 10. detsember.

10. detsembril 2003 võttis riigikogu valitsuse esitatud vanemahüvitise seaduse eelnõu vastu 61 poolthäältega, mille seas olid lisaks valitsuskoalitsiooni häältele ka Isamaaliidu fraktsiooni hääled. Mõõdukate fraktsiooni 4 kohalolnud liiget (puudusid Toomas Hendrik Ilves ja Andres Tarand) hääletasid vastu. (Vastu hääletas ka keskerakondlane Mihhail

Stalnuhhin, hääletamata jättis Keskerakonna fraktsioon, 1 rahvaliitlane ja 1 isamaaliitlane). Hääletamisele eelnenud sõnavõttude seas oli ka Mõõdukate esindaja Katrin Saksa hõreda aplausi pälvinud kõne, kus küll pooldati vanemahüvitiseks raha eraldamist riigieelarvest, kuid tauniti valitsuse lähenemist ja raha jaotamise printsiipe, distantseerides kindlalt Mõõdukad konkreetse eelnõu vastuvõtmisest. Valitsuskoalitsiooni kõnelejad toetasid eelnõud ja kutsusid selle poolt hääletama, kusjuures Rahvaliidu esindaja Jaak Allik pani ette aasta hiljem analüüsida, kas ja kuidas seadus eesmärke täitis. Seaduseelnõud tauniva kõne pidas ka keskerakondlane Marika Tuus.

17. detsembril võttis riigikogu 89 poolthäälega vastu ka seaduseelnõu 207 SE ehk koalitsioonierakondade esitatud eelnõu peretoetuste suurendamisest. Hääletamisele eelnenud fraktsioonide läbirääkimistel esines Isamaaliit kõnega, kus tunnustas eelnõu tegelikult algatanud Mõõdukaid ja taunis koalitsiooni käitumist. Samuti tunnustas oma kõnes Mõõdukaid, aga ka nende lähenemist toetanud Keskerakonda ja Isamaaliitu Rahvaliidu kõneleja. Seevastu Res Publica kõnes süüdistati Mõõdukaid, et need samasugust seadusemuudatust ei teinud oma eelmises valitsuses olemise perioodil ning et Mõõdukail puudub moraalne õigus võtta endale au teiste töö eest. Mõõdukate esindaja Eiki Nestor esines iroonilis-kibestunud repliigiga, lubades ka tulevikus olla ideede poolt, mille on välja pakkunud Mõõdukad, aga teostanud nende eest teised.

4.2. Ülevaade Reformierakonna parlamenditööst

Kuna valimistulemuste ja valitsuse moodustamise läbirääkimiste tulemusel sai Reformierakonnast valituskoalitsiooni liige, oli loomulik, et valimislubaduste täitmiseks vajalik tegevus seaduseelnõude ettevalmistamiseks koondub eelkõige valitsuse, mitte Reformierakonna esindajate kätte Riigikogus.

Reformierakondlane Paul Eerik Rummo sai portfelli rahvastikuministriks, kelle tööülesannete hulka kuulus ka vanemahüvitise temaatikaga tegelemine. Samas valmistas algse vanemahüvitise eelnõu ette Res Publica ja minister Marko Pomerantsi juhtimisel sotsiaalministeerium ning Pomerants oli ka valitsuse peamine esindaja ja kõneisik eelnõu menetlemisel sotsiaalkomisjonis.

Res Publica, Reformierakonna ja Rahvaliidu koalitsioonilepingus sai vanemahüvitise idee läbirääkimiste tulemusena sellise kompromisskuju: “Tagame väikese lapsega kodus olevale emale sissetuleku. Emale säilitatakse palk enne ja pärast sünnitust kokku 12 kuu jooksul. Ilma sissetulekuta emad saavad vastavat toetust alampalga alusel. Emale säilitatava palga ülemmäär on minimaalselt kolm keskmist palka. Seadusemuudatus hakkab kehtima 1. jaanuarist 2004.”(Reformierakond 2003)

Reformierakonna parlamenditegevus vanemahüvitise seaduse osas algas 14. mail, kui Riigikogu infotunnis vastas minister Paul Eerik Rummo samuti reformierakondlasest Väino Linde küsimusele, kaugel on emapalga väljatöötamine. Erakonnakaaslasest ministrile ametliku küsimuse esitamist võib siinkohal käsitleda kui tõenäolist soovi juhtida teemale kolleegide, meedia ja avalikkuse tähelepanu.

3. juunil kui parlamendi sotsiaalkomisjon arutas Mõõdukate poolt esitatud seaduseelnõud 32 SE (võrdse emapalga kehtestamine), andis valitsust ja seega ka Reformierakonda esindanud sotsiaalministeeriumi nõunik teada, et ei poolda eelnõu, kuna valitsus valmistab ette oma vastavat eelnõu. Komisjonis Reformierakonda esindav Toomas Tein esitas eelnõu algatajatele ka küsimusi.

10. juunil kui toimus Mõõdukate emapalga seaduseelnõu I lugemine suures saalis, Reformierakonna esindajad sõna ei võtnud ega küsimusi küsinud.

17. septembril tuli rahvastikuminister Paul Eerik Rummo Riigikogu täiskogu ees infotunni käigus vastata mõõdukas Eiki Nestori arupärimisele valitsuse poolt pakutav vanemahüvitise seaduse eelnõust *versus* Mõõdukate poolt pakutud variant. Rummo nentis lühidalt vastates, et valitsuse algatuse näol on tegemist eelnõuga, mille aluseks on juba enne viimaseid Riigikogu valimisi väljatöötatud skeem ja valijatele antud lubadus rakendada vanemahüvitist just niisugusel kujul. “Nii on ka koalitsioonileppes. Nagu me mäletame, erakonnad, kes tulid valimistel välja niisuguse vanemahüvitise mudeliga, said olulise valijatepoolse toetuse. Nii et meil on võrdlemisi tugev mandaat rakendada seda asja just niisugusel kujul,” kommenteeris ta olukorda.

25. septembril kui Riigikogu sotsiaalkomisjon esmakordselt arutas valituse algatatud, koalitsioonileppel põhinevat vanemahüvitise seaduse eelnõud (125 SE), ükski

Reformierakonna esindaja sõna ei võta. Seaduseelnõud esitleb ja küsimustele vastab sotsiaalminister Marko Pomerants.

6. oktoobril sotsiaalkomisjoni istungil osaleb ka rahvastikuminister Paul Eerik Rummo. Komisjon otsustab valitsuse vanemahüvitise seaduse saata suurde saali esimesele lugemisele. Ükski Reformierakonna esindaja sõna ei võta. Järgmises päevakorrapunktis kiidab Rummo heaks komisjoni otsuse viia 11. novembril Riigikogu täiskogu ette riiklikult olulise küsimusena arutelu teemal “Eesti demograafiline seisund ja väljavaated”. Rummo teeb ka ettepaneku, et ettekannetega võiksid esineda peaminister, tema ise kui rahvastikuminister, sotsiaalkomisjoni esindaja ja rahvastikuteadlaste esindaja.

8. oktoobril arutas valitsuse vanemapalga eelnõud esimesel lugemisel Riigikogu täiskogu. Jõulise eelnõud kaitsva kõnega esines Reformierakonna esimees Siim Kallas.

20. oktoobri sotsiaalkomisjoni avalikul istungil, kus arutati vanemapalga eelnõud, Reformierakonna esindajad aktiivsed ei olnud, eelnõu põhimõtteid tutvustas vaid rahvastikuministri nõunik Kristina Täht.

11. novembril arutas Riigikogu olulise tähtsusega küsimusena eesti demograafilist olukorda. Ettekandega esines teiste seas ka rahvastikuminister Paul Eerik Rummo. Küsimustevoorus esitas reformierakondlane Silver Meikar talle küsimuse, millised on vanemahüvitise seaduse varjatud riskid ning kas “mõõduklikud” püüdlused muuta määrasid ja tagada seeläbi võimalikele riskigruppidele veelgi suurem hüvitis võivad suurendada neid riske? Samalaadsete toetavate ja oma seisukohti selgitada võimaldavate küsimustega esinesid Reformierakonnast veel Maret Maripuu, Väino Linde, Andres Taimla. Pikemate peamiselt vanemahüvitise seaduse eelnõu toetamisele keskendunud sõnavõttudega esinesid Siim Kallas ja Maret Maripuu.

10. detsembril võttis Riigikogu vanemahüvitise seaduse 61 poolthäälega vastu. Hääletamise eel pidas toetuskõne eelnõule Siim Kallas.

4.3. Mõõdukate parlamenditöö efektiivsus

Mõõdukate peretoetusi ja vanemapalka puudutava parlamenditegevuse efektiivsust hinnates tuleb eelkõige arvestada erakonna positsiooniga opositsioonis. Pärast tugeva valitsuskoalitsiooni moodustamist ja koalitsioonileppe sõlmimist oli ühelt poolt selge, et Eesti parlamenditööle – ja tegelikult igasugusele parlamendidemokraatiale – omaselt on oodata koalitsioonierakondade valimislubaduste kindlakäelist elluviimist ning opositsiooni seisukohtade allajäämist. Teisalt on konkreetselt peretoetused ühiskonda siiski sedavõrd huvitav teema ning tegelikult polnud ka kõigi valitsuserakondade seisukohad neis küsimustes nii ühtsed, et võis eeldada vähemasti tuliseid parlamendidebatte. Tänapäevaseks teame, et just peretoetuste, eriti vanemapalga teema leidis tõepoolest põhjalikku käsitlust nii parlamendis kui ühiskonnas tervikuna, saades lõpuks üheks 2003. aasta hilissügisese valitsuskriisi peapõhjuseks.

Tõsi, lõppes kõik siiski vanemahüvitise seaduse vastuvõtmisega koalitsioonilepingu vaimus ning opositsiooni, sh Mõõdukate lüüasaamisega vähemalt vanemapalga osas. Samas oli valitsuskriisi üheks tulemuseks ka peretoetuste osas muudatuse tegemine ning esimese lapse toetuse suurendamine tulumaksulangetamise arvelt ning samuti võttis riigikogu osaliselt vastu Mõõdukate algatatud peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu, võimaldades nn kvartalitoetusi ka kolmelapselistele perekondadele. Nii et mingil määral õnnestus ka Mõõdukatel oma eesmärgi saavutada ning kui see oli ka väike osa, tuleb seda opositsioonierakonna puhul siiski saavutuseks lugeda. Suurimaks võiduks tuleb aga lugeda seda, et Mõõdukad suutsid ennast vanemahüvitise teema läbi laiadele valijahulkadele teadvustada, võtta konkreetsel teemal suure grupi eestkõneleja rolli ning oma põhimõtteid ja sõnumit seeläbi edastada kordades rohkem ja efektiivsemalt kui varasematel perioodidel.

Tegelikult alustasid Mõõdukad aktiivset tegevust peretoetuste ja vanemapalga suunal kohe pärast riigikogu uue koosseisu tegevuse alustamist. Juba 8. aprillil algatasid Mõõdukad 2 eelnõud, ühe peretoetuste suurendamisest ja teise võrdse suurusega vanemapalgast. Vaid kuueliikmelise parlamendifraktsiooni tegevust oma põhimõtete eest seismisel ning valijate esindamisel tuleb kahtlemata tunnustada. Nagu näha riigikogu täiskogu stenogrammidest ja sotsiaalkomisjoni istungite protokollidest, olid Mõõdukad oma seisukohtade esitamisel ja koalitsiooni omadele oponeerimisel vägagi aktiivsed, kasutades selleks pea iga võimalust. Oli juba parlamendidemokraatiast tulenev, et 1 hääl 12-liikmelises komisjonis ning 6 häält

101-liikmelises riigikogus ei suutnud otsuseid vastu võtta. Seejuures hääletati Mõõdukate eestvedamisel siiski mitut lootusetut ettepanekut, mis kogusid vaid mõned poolthääled täiskogul. Sotsiaalkomisjonis oli aga hääletamine tihti suhteliselt võrdne, kuni lõpuks sügisel koalitsiooni vanemahüvitise eelnõu vastuvõtmise eel ja valitsuskriisi perioodil kujunes jõuvahekord välja väga selgelt ning kindla häälteenamusega hääletati eelnõudes välja kõik Mõõdukate jt opositsioonierakondade ettepanekud.

Lisaks kolmelapseliste perede kvartalitoetuse saajate hulka arvamisele saab vähemalt osaliselt Mõõdukate saavutusena vaadelda ka esimese lapse toetuse kahekordistamist, mille puhul, tõsi küll, lõpuks vastu võetud, Mõõdukate eelnõu teksti ja mõttega identse seaduse eelnõu lihtsalt selle pärast, et ei oleks tegu opositsiooni eelnõuga, esitas koalitsioon, ehkki opositsioonierakonnad sellist lähenemist teerulliga üle sõitmiseks nimetasid.. Jah, ilmselt poleks valitsuskriisi ja Rahvaliidu nõudmisteta seda juhtunud, kuid kindlasti on selleni jõudmises oma osa ka Mõõdukate tegevusel parlamendis, mis võimaldas teemat ühiskonnas arutlusel hoida.

Ausaks käitumiseks valijate suhtes tuleb pidada ka Mõõdukate oma, võrdse vanemapalga eelnõu esitamist Riigikogule arutamiseks. Ehkki selle vastuvõtmine oli algusest peale suhteliselt lootusetu, arvestades koalitsioonilepingut ja koalitsiooni häälteenamust, aitas selle eelnõu menetlemine vanemapalga teemat ühiskonnas kuuldavaks teha ja mobiliseeris ühiskondlikke organisatsioone ja huvigruppe teemaga tegelema. Mõõdukate tegevus riigikogu sotsiaalkomisjonis, sh kindlasti ka selle vanemahüvitise teemalise avaliku istungi initsieerimine, kandis kahtlemata parlamendidemokraatia parimaid traditsioone ning aitas ühiskondlikku diskussiooni elavdada.

Ehkki koalitsiooni tuumparteid, Reformierakond ja Res Publica vaidlesid Mõõdukate seisukohtadele ägedalt vastu ega teinud Mõõdukate kriitikast oma positsioonide suhtes väljagi, oli Rahvaliidu esinemistes märgata kohatist ebalust paremparteide ja sotsiaaldemokraatlike Mõõdukate seisukohtade eelistamise vahel. Ning Keskerakond ja Isamaaliit olid peretoetuste küsimustes reeglina Mõõdukate liitlased. See annab märku meie poliitikalava selgemast polariseerumisest ühiskonnale tähtsais küsimusis.

Kokkuvõtvalt tuleb Mõõdukate parlamenditegevust peretoetuste ja vanemapalga teemal pidada nii tõhusaks, kui antud tingimustes see olla sai. Lõpptulemusena on ellu viidud kaks

kolmest algselt Mõõdukate peretoetuste seaduseelnõus olnud ettepanekust ning peretoetuste, eriti aga vanemapalga teemal – mis siis, et Mõõdukate vanemapalga eelnõu kuskile ei jõudnud - käivitus ühiskonnas viimaste aastate suurimaid arutelusid, mis kindlasti ei ole veel lõppenud, andes nii märku parlamendidemokraatia ja ka väikeste erakondade olulisusest ühiskonna mobiliseerimisel ühes või teises küsimuses sõna võtma, kaasa mõtlema, otsuseid langetama. Just suure arvu ühiskondlike organisatsioonide ja ekspertide-teadlaste aktiivne kaasamine seadusloomesse ning eelnõude arutellusse Riigikogus on vanemahüvitise seaduse menetlemise protsessi üks suuremaid võite, mis siis, et antud juhul ei suutnud see tulemust muuta. Igatahes Mõõdukad näitasid end selle arutelu eestvedajate ja osalistena kindlasuunalise ja võimeka erakonnana, saavutades oma peretoetuste teemalistele seisukohtadele väga suure toetuse rahva hulgas ning loodetavasti poliitilist kapitali ja mainekapitali edasiseks tegevuseks.

4.4. Reformierakonna parlamenditöö efektiivsus

Vanemapalga eelnõu Riigikogule arutamiseks esitanud valitsuskoalitsiooni ühe osapoolena oli selge, et Reformierakond ei ole selle küsimuse käsitlemisel parlamendis võrdselt aktiivne opositsiooni kuuluvate ja alternatiivset lahendust pooldavate Mõõdukatega. Koalitsiooni tingimustes töötava valitsuspartei jaoks on ju selge, et valitsuse koostatav eelnõu põhineb eelkõige juba koalitsioonilepingus sätestatul ning arutelu käigus tekkivad täiendused või parandused võivad olla pigemini redaktsioonilist laadi.

Kuna valitsusepoolse seaduseelnõu ettevalmistamist ja menetlemist Riigikogus juhtis täitevvõimu esindajana sotsiaalministeerium ja Res Publica minister Marko Pomerants, mitte Reformierakonna esindajana peamiselt sel teemal sõna võtnud rahvastikuminister Paul Eerik Rummo, oli seegi põhjuseks hoida vähemasti algul madalamat profiili, et mitte tekitada koalitsioonis sisepingeid.

Analüüsides seaduseelnõu menetluse käiku Riigikogus ja Reformierakonna esindajate tegevust eelnõud suure saali jaoks ette valmistanud sotsiaalkomisjonis ning hiljem ka suure saali lugemistel, võib järeldada, et tõenäoliselt ei osanud Reformierakond oodata valitsuse eelnõule sedavõrd suure, organiseerunud ja monoliitse vastuseisu teket opositsiooni, avalikkust esindanud erialaorganisatsioonide ja teadlaste ning ka osa meedia poolt.

Jättes kõrvale need paar korda kui minister Rummo pidi Riigikogu infotunnis vastama üksikutele saadikute (ka oma erakonnakaaslaste ilmselt varem kokku lepitud) küsimustele, tõi Reformierakond sisuliselt esimest korda oma häält vanemahüvitise seaduseelnõu osas parlamentaarsete vahenditega kuuldavale alles 8. oktoobril. Sel päeval tuli eelnõu suurde saali esimesele lugemisele ja erakonna esimees Siim Kallas esines jõulise sõnavõtuga valitsuse eelnõu kaitseks ja teisitimõtlejate naeruvääristamiseks sildistades neid “võrdsustajateks”.

Ka edaspidi, kui toimus seaduse arutelu kas sotsiaalkomisjonis või suures saalis, olid Reformierakondlased oma seisusele vastavalt pigemini passiivsed kõrvaltvaatajad ning koalitsiooni eesmärkide saavutamist kindlustavad vaikivad hääletajad. Ainsaks parlamendisaaalis selgete ja jõuliste seisukohtadega esinejaks jäigi erakonna liider Siim Kallas, kes pidas samalaadseid sütitavaid ja oma erakonna seisukohti kaitsvaid pikemaid kõnesid veel kaks – demograafilise situatsiooni arutamisel olulise tähtsusega küsimusena ning eelnõu lõpphääletuse eel. Riikliku tähtsusega küsimuse arutamise juures sai oma ametikohast (ja osaliselt siiski ka isiklikust initsiatiivist tulenevalt) ettekandeks sõna ka rahvastikuminister Paul Eerik Rummo, kellele põhjalikuma esinemisvõimaluse andmiseks esitasid oma seisukohti täpsemalt üle rääkida lubavaid sobilikke küsimusi ka kolm erakonnakaaslast saalist.

Eelnõu lõpphääletuse eel esines omapoolse toetava sõnavõtuga ka Maret Maripuu. Aga see on ka sisuliselt kõik, mida Reformierakond nende kaheksa kuu jooksul parlamendi kodukorra võimaluste ärakasutamiseks tegi. Samas oma eesmärgi võtta (enam-vähem) neile sobival kujul vanemahüvitise seadus vastu, erakond ju täitis. Seeläbi võiks ühtpidi hinnata nende parlamenditegevust ja selleks valitud strateegiat tõhusaks. Samas kui arvestada ka eelnõu sedavõrd kärarikast ja vastuolusid rõhutavaks ning süvendavaks kujunenud arutelu ja lõpuks ikkagi seaduse vastuvõtmist kujul, mis selgelt kristalliseerunud avalikku arvamust täielikult ignoreeris, oli sel hetkel erakonna maine- ja poliitilise kapitali kaotus suur. Iseasi on see, kas seda oleks võimalik olnud parlamenditöö vahenditega kuidagi ära hoida. Pigem oli ju probleem oma poliitika ja lubaduste algsel sõnastamisel tehtud veaga ja seeläbi vastastele meediarünnakuteks trumbi kättemängimisega. Hiljem valimised võitnuna tuli lihtsalt kogutud häälte najal tahe ellu viia ja seda ka tehti põhimõttel “las koerad hauguvad, karavan läheb ikka edasi”.

Kokkuvõtteks võib öelda, et Reformierakond alahindas opositsiooni võimet kasutada kõiki kodukorraldajate vahendeid oma initsiatiivi ja seisukoha demonstreerimiseks. Karta ei osatud ka seda, et opositsioonil, kelle liidriks antud eelnõu menetlemisel kujunesid Mõõdukad, õnnestub mobiliseerida oma sõnumi taha absoluutne enamus teemast huvitatud organisatsioone ja avalikkuse esindajaid, et seeläbi autoriteeti kogununa saada oma seisukohtadele ka meedia toetust ja tähelepanu.

V Mõõdukate ja Reformierakonna kommunikatsioon ja meediaesinemised

5.1. Mõõdukate meediaesinemiste ülevaade

Kuna sündivuse suurendamine ja lastega perede heaolu teema on Mõõdukate programmis Töötav Eesti olulisel kohal, kujundati sellest ka üks keskseid kampaaniaideid ja valimisloosungeid. Riigikogu valimiste kampaania käigus avaldatud Mõõdukate teateid ja materjale käsitlesin põgusalt ka antud töö valimiskampaaniat kirjeldavas osas. Peamiselt keskendusin meediamaterjalidest ülevaate andmisel ja nende analüüsil aga perioodile aprill-detsember 2003, kui Riigikogus toimus vanemahüvituse seaduse eelnõu ettevalmistamine ja selleleemaline debatt.

Nädal pärast Riigikogu avaistungit – 8. aprillil levitas erakond Mõõdukad pressiteadet “Mõõdukad soovivad lapsevanematele võrdset asenduspalka”, mille kohaselt esitas Riigikogu Mõõdukate fraktsioon parlamendi menetlusse seadusemuudatuse, mille alusel oleks võimalik lapsega koju jäävale vanemale maksta aasta vältel asenduspalka 4200 krooni kuus või poolteise aasta vältel 3000 krooni kuus. “Mõõdukate aseesimees Katrin Saks ütles eelnõu üle andes Riigikogu ees, et kõige arukam viis lapsega koju jäävale vanemale saamatajäänud palga kompenseerimiseks on lapsehooldustasu suurendamine. “Asenduspalka võib saada vanemate valikul kas lapse ema või isa,” selgitas Saks. Mõõdukad on veendunud, et lapse kasvatamine on võrdselt raske töö kõigile vanematele, mistõttu ei saa riigi makstava asenduspalka suurust siduda vanema varasema töötasuga.” Teate põhjal tegid uudisloo Eesti Päevaleht Online ja Äripäev Online.

17. aprillil avaldas Katrin Saks Maalehes arvamusartikli “Emapalga kaks valikut”, kus taas kord selgelt vastandati valitsuskoalitsiooni poolt edendatud eelneval palgal või siis kõigi võrdsusel põhinevat hüvitisekontseptsiooni: “Aga võrdleme kahte ema: üks neist on aasta töötanud ja saanud kuus 19 000 krooni palka, teine istunud selle aasta lapsega kodus. Kumb on riigi seisukohalt rohkem panustanud, kui pidada silmas pikemat perspektiivi?”

10. mail teavitasid Mõõdukad oma üldkogul räägitust pressiteatega “Padar: Mõõdukate valimisloosung võitis valimised”: ”Rahvaerakonna Mõõdukad esimehe Ivari Padari sõnul

saavutas kevadistel Riigikogu valimistel sisulise valimisvõidu Mõõdukate emapalga loosung, millest on saanud uue valitsusliidu koalitsioonilepingu kõige tähtsam lubadus.”

29. mail teavitas erakond oma järjekordsest seadusandlikust initsiatiivist antud valdkonnas pressiteatega “Mõõdukad soovivad anda töötavale emale tasulise lisapuhkepäeva kuus”: ”Tulles vastu töötavate naiste soovile ühitada paremini töö- ja pereelu, tegi Riigikogu Mõõdukate saadikurühm täna ettepaneku muuta töö- ja puhkeaja seaduse sätteid ning anda kuni 8-aastast last kasvatavale vanemale võimalus lühendada kokkuleppel tööandjaga oma töönädalat kuni 8 tunni võrra. Kuni 12-aastase lapse vanemal võimaldab muudatusettepanek leppida tööandjaga kokku töönädala lühendamiseks 4 tunni võrra.”

8. juunil (reaktsioonina nendepoolse seaduseelnõu sisulisele tagasilükkamisele valitsuse esindaja poolt sotsiaalkomisjonis) üllitasid Mõõdukad oma erakonna volikogu avalduse põhjal pressiteate “Mõõdukad: vanemapalk olgu kõigile võrdne”: ”Rahvaerakonna Mõõdukad volikogu nõuab vanemapalga kehtestamist esimesel võimalusel tagades kõigile lastega koju jäävatele vanematele aasta või poolteise jooksul vähemalt Eesti keskmise palga suuruse sissetuleku. Volikogu avalduse kohaselt tuleb suurendada ka lapsetoetusi, eriti esimese lapse toetust, mis on püsinud muutumatuna 150 krooni tasemel juba aastaid.” ”Erinevalt tänase valitsuskoalitsiooni ettepanekust siduda vanemapalk lapsevanema eelneva töötasuga, kohtlevad Mõõdukad kõiki vanemaid võrdselt. Õiglane ja hooliv riik peab võrdselt suhtuma kõikidesse lastesse,” teatasid Mõõdukad.

Erakond esines ka üleskutsega avalikkusele vastustada valitsuskoalitsiooni kavasid: ”Kutsume avalikkust – Eesti elanikke, mittetulundusorganisatsioone ameti- ja äriühinguid – vastu seisma valitsuse ja valitsuskoalitsiooni kavale maksta jõukamale kõrgemat vanemapalka kui vähese sissetulekuga emale või isale. Me ei nõustu, et ühel juhul saab vanem riigilt 20 000, teisel 2000 krooni kuus lapse kasvatamise eest. Sotsiaaldemokraatlik erakond Eestis, Rahvaerakond Mõõdukad, on seisukohal, et Eesti riik areneb ja Eesti elaniku heaolu paraneb üksnes juhul, kui riik juhindub oma otsustes solidaarsuse, see tähendab ühiskonna liikmete vastastikuse seotuse ning abistamise alusmõttest,” seisab volikogu avalduses. Teate põhjal avaldas uudisloo Postimees.

11. juunil ilmus Eesti Päevalehes lugu “Valitsuse kavast võidaks iga viies sünnitaja”, kus lähtuvalt Mõõdukate kriitikast tuuakse esile valitsuse kava miinuseid. “Võrdluses

Mõõdukate vanemapalga ideega on valitsuskoalitsiooni pakutud emapalga variant kasulik igale viiendale sünnitajale, kui noorte emade sotsiaalne koosseis jääks eelmise aasta tasemele. [...] Eile Riigikogus Mõõdukate seaduseelnõud kaitsnud Katrin Saks märkis, et kui keskmist tasu makstakse kõigile, siis sellest võidaks üle 10 000 naise.

“Valitsuskoalitsiooni välja käidud variant on aga kasulik 2500 naisele 13 000-st,” märkis ta.[...] Mõõdukate hinnangul tooks lapsehooldustasu sõltuvusse seadmine eelnevast palgast juurde ebaõiglust ja süvendaks kihistumist. “Valga meditsiiniõde saaks sel juhul lapse kasvatamise eest kaks korda vähem raha kui Mustamäe haiglas töötav õde.”

3. juulil avaldas Eesti Päevaleht arvamusslo “Vanemapalk on väike osa”, mille autor on Marina Maran (määratlusega keskkonnateaduse- ja poliitikamagister – ühtegi viidet seotusele Mõõdukatega ei ole, kuid argumentatsioon ja isegi sõnastus on kohati kattuv). Autor rõhutab, et lisaks vanemapalgale tuleb tegeleda ka teiste meetmetega iibe kasvatamiseks.

22. juulil avaldas Postimees uudisloo “Vanemapalga eelnõu ei soosi mitme lapse järjest sünnitamist”, milles kirjutatakse, et peredele, kes sünnitavad oma lapsed järjest, jätab eile esitletud vanemapalga eelnõu vaid minimaalse hüvitusmäära, vahepeal tööl käinud emad aga võivad arvestada kuni kolmekordse keskmise palgaga. Kommentaariks antakse sõna ka Katrin Saksale: ”Erakond Mõõdukad liikme Katrin Saksa arvates on eelnõu selline efekt aga rumal. “Riigi huvi peaks olema, et naine on võimalikult lühikest aega kodus ja sünnitab oma lapsed väikese vahega, mujal riikides on selleks eraldi boonused,” sõnas ta. “Ka naine kaotab niiviisi vähem. Ühtejutti kodus olles on naine tööturult kauem eemal kui jupikaupa lapsi hoides.”

26. juulil avaldas Katrin Saks kommentaarina valitsuse poolt välja töötatud esialgsele vanemapalga eelnõu tekstile Postimehes arvamusslo “Valitsus nurgavoodis”. Saks leidis, et “kindel võib olla aga ühes: 3R pakutud variant meeldib enam jõukamatele ja suurendab veelgi Eesti ühiskonna kihistumist.” Saks märgib, et “põhimõtteline vahe Mõõdukate kord juba parlamendis arutatud ettepaneku – lapsevanemale lapse kasvatamise eest Eesti keskmise palgaga võrdne töötasu – ja valitsuskoalitsiooni vahel, mis käsitleb vanemapalka tööturult ajutise väljaostmisena. 3R valitsuse lähenemine oleks põhjendatud, kui vanemapalka maksaks kas tööandja või kindlustus.[...] Argument, et suuremapalgaliseid

emad on maksudega rohkem panustanud, ei ole veenev. Suurem osa riigi tuludest *summa summarum* tuleb siiski madalapalgalistelt maksumaksjatelt, keda on valdav enamus. Ja nagu näitavad senised küsitlused, toetab enamik nendest ka ühetaolist vanemapalka.”

11. septembril levitasid Mõõdukad (reaktsioonina valitsuse otsusele kiita heaks vanemapalga eelnõu) pressiteadet “Mõõdukad ei nõustu valitsuse vanemapalga ideoloogiaga”: ”Riigikogu Mõõdukate saadikurühma hinnangul süvendab täna valitsuse poolt heaks kiidetud vanemapalga seadus kihistumist, on ebaõiglane ning ei saavuta seatud eesmärki - lahendada demograafiline kriis Eestis. Riigikogu Mõõdukate saadikurühma liige, nn emapalga idee autor Katrin Saks on põhimõtteliselt siiski rahul, et valitsus toetab eelmisel sügisel Mõõdukate poolt esitatud ettepanekut. ”Küll aga soovitaksin valitsusel mõelda, et nende kava on kasulik vähemusele, eelmise aasta statistikat arvestades umbes 2500 vanemale 13 000-st,” ütles Saks. Mõõdukad on seisukohal, et vanematoetuse seadmine sõltuvusse eelnevast palgast tõstab sünnitusiga ning vähendab seeläbi sündide koguarvu. Samuti on riigi poolt ebaetiline väärtustada lapsevanemate tööd ja vaeva erinevalt. Riigikogus on läbinud esimese lugemise Mõõdukate eelnõu, mis tagab vanemale lapse sünnile järgneval perioodil aasta jooksul riigi keskmise palga suuruse lapsehooldustasu. ”Loodan, et kahe eelnõu võrdluses jääb peale Mõõdukate kõiki inimesi võrdselt kohtlev ettepanek,” ütles Saks”.

5. oktoobril kajastas vanemapalga eelnõu arutelu käiku BNS uudisloos “Riigikogu hakkab vanemapalga eelnõu üle vaidlema”: ”Riigikogu hakkab esialgse päevakorra projekti kohaselt arutama kolmapäeval vanemahüvitise seaduse eelnõu, mille kohaselt saab väikelast kasvatav vanem aasta jooksul palka edasi, kuid mitte rohkem kui 17 172 krooni kuus.” Lisaks arutusele tuleva eelnõu faktoloogilisele kirjeldusele märkis BNS, et “ehkki valitsus on eelnõu heaks kiitnud ning ka sotsiaalkomisjon on andnud sellele positiivse hinnangu, tekitas eelnõu komisjoni liikmetes siiski erimeelsusi. Valdavalt on kriitikat saanud vanemahüvitise sõltuvus ema palgast - komisjoni liikmete hinnangul ei välista eelnõu perefirmades palga tõstmist enne sünnitust hüvitise suurendamise nimel. Samuti pole seaduse jõustumise puhul täpselt teada, kui palju see riigilt raha nõudma hakkaks ning mis saaks lastest siis, kui riik vanemahüvitist enam maksta ei jõua. Riigikogu Mõõdukate saadikurühm on öelnud, et eelnõu süvendab ühiskondlikku kihistumist, on ebaõiglane ega lahenda Eesti demograafilist kriisi.”

8. oktoobril ilmus Postimehes Kadi Pärnitsa (identifitseeritud kui Riigikogu liige, Mõõdukas) arvamusartikkel “Kas vanemahüvitis on riiklik rikaste toetamise kava?”.

9. oktoobril ilmus Postimehes eelnõu esimest lugemist Riigikogus käsitlev artikkel “Keskerakond peab vanemapalka priiskavaks”, kus ka Mõõdukad said esitada oma kommentaare ja rahulolematust põhjendada. “Keskerakondlastega nõustus Mõõdukate nimel kõnelenud Katrin Saks, kelle sõnul on eelnõu enamiku tulevaste emade suhtes ebaõiglane ja pikaajalises perspektiivis hoopis vähendab sündimust. Paar tuhat kõrgepalgalist naist kasseerib üle poole vanemapalga maksmiseks mõeldud rahast, märkis Saks. Tema väitel näitab teiste riikide kogemus, et palgaga seotud vanemahüvitis kõrgendab sünnitusiga, mis mõjub halvasti iibele ja rahva tervisele.” Loo kõrval ilmus ka Katrin Saksa lühike lisakommentaar: “Seni on riik jaganud laste kasvatamise vastutust võrdselt vanematega, püüdnud luua kõigile võrdseid võimalusi. Praegu on kavandamisel muudatus, tahetakse toetada eelkõige neid, kel on laste kasvatamise tingimused endal olemas. Kui seda kava ei muudeta, ei ole vanemapalga seadus enam hea tegu, nagu arvab minister Pomerants vaid tegu, mis on hea vaid vähestele.”

9. oktoobril ilmus ka Eesti Päevalehes uudislugu “Opositsioon hindab vanemapalga plaani ebavõrdsust tekitavaks”. Riigikogu saalis toimunud debatist antavas ülevaates tuuakse esile Katrin Saksa sõnu: “Koalitsiooni vanemapalk on ebaõiglane enamiku tulevaste emade suhtes, sest üle poole sellest 440 miljonit kroonist läheb neljandikule naistest,” ütles Mõõdukas Katrin Saks. “Teid võib siin saalis olla enamus, kuid rahva enamusele teie eelnõu ei meeldi.”

13. oktoobril tegi BNS Mõõdukate pressiteate põhjal ka uudislugu “Vanemahüvitise eelnõu avalik arutelu tuleb 20. oktoobril”: “Riigikogu Mõõdukate saadikurühma liige Kadi Pärnits tegi esmaspäeval sotsiaalkomisjonile ettepaneku menetleda vanemahüvitise seadusesse tehtavaid muudatusettepanekuid komisjoni avalikul istungil, komisjon oli ettepanekuga nõus.

"Arvestades vanemahüvitise ühiskondlikku tähtsust ja avalikkuse tohutut huvi, peaks selle küsimuse arutelu komisjonis olema avalik," ütles sotsiaalkomisjoni aseesimees Pärnits. Tema sõnul on oma soovist osaleda muudatusettepanekute arutelul teatanud mitu ühiskondlikku organisatsiooni, nende hulgas ka liikumine Eesti Lapse Eest.”

16. oktoobril avaldas BNS uudisloo “Opositsiooniparteid tahavad vanemahüvitise eelnõu muuta”, milles kirjutati, et Riigikogu menetluses olevale vanemahüvitise eelnõule esitasid oma muudatusettepanekud opositsioonis olevad Isamaaliidu, Keskerakonna ja Mõõdukate fraktsioon, viimaste liige Katrin Saks esitas eelnõule veel eraldi oma ettepanekud. Lisaks Keskerakonna ettepanekute pikemale kirjeldusele toodi uudises ära ka Katrin Saks ja Mõõdukate positsioonid: “Saks soovib liikumise Eesti Lapse Eest (ELE) ettepanekutest lähtudes kehtestada vanemahüvitise ülempiiriks kolmekordse keskmise sotsiaalmaksuga maksustatava tulu asemel kolmekordse hüvitise määra ehk nende ettepaneku hüvitise määra arvestades 6600 krooni. Mõõdukate fraktsioon tegi sotsiaalkomisjonile ettepaneku muuta vanemahüvitise seaduse eelnõu riiklike peretoetuste seaduse täiendamise seaduseks, samuti asendaksid mõõdukad sõna "vanemahüvitis" sõnaga "lapsehooldustasu".

16. oktoobril avaldas Äripäev arvamislehekülgedel Katrin Saks ja Maret Maripuu debati vanemapalga teemal. Katrin Saks kirjutas: “Vanemapalga arutelu Riigikogus näitab, et üks kildkond üritab järjekindlalt ellu viia poliitikat, mis kasulik vaid nende valijatele – üsna väikesele vähemusele – ja lollitab kauni retoorikaga ülejäänuid. [...] Sissetulekust sõltuva vanemapalga toetajad, st reformierakondlased, respublikaanid ja rahvaliidlased, väidavad, et vanemapalk muutub asotsiaalidele tuluallikaks. Tudengid võiks ehk sellest seltskonnast kohe välja arvata. Jäävad lapsehoolduspuhkusel emad ja töötud. Statistika näitab, et naiste seas on absoluutarvudes enam kõrgema haridusega töötuid kui neid, kel vaid põhiharidus või alla selle. Arvan, et kõrgharidusega nn asotsiaalseid naisi pole või on neid väga vähe. Asotsiaalsus ja lastest mittehooldamine on kindlasti tõsine probleem, kuid on selge liialdus pidada kõiki neid, kel pole korralikku palka, vastutusvõimetuteks vanemateks. [...] Minister Rummo põhjendas kõrgema sissetulekuga naiste eelistamist sellega, et riik peabki toetama laste sündimist majanduslikult kindlustatud peredesse. Ma ei teagi nüüd, kas selline avaldus on poeetiline hoolitsus laste eest või poliitiku künism – teab ju minister, et vaesusriskis elavad ligi pooled lastega pered. Üks on aga selge – Reformierakonna valijaskond üksi ei suuda seda maad lastega täita ning riik peaks kulutama raha selleks, et suurendada toimetulevate perede hulka.”

16. oktoobri Äripäev avaldas ärilause rubriigis ka Mõõdukate esindaja Marju Lauristini lause: “Enamuse vaikival nõusolekul läbisurumisvalmis vanemahüvitise eelnõu annab

järjekordselt märku, et õigus inimväärikusele on Eestis juba beebieast peale reserveeritud “äriklassi” kodanikele.” (Eesti Päevaleht 15.10.2003)

18. oktoobril üllitasid Mõõdukad (reaktsioonina riigieelarve esimesel lugemisel peretoetuste suurendamise ideele saadud tagasilöögile) oma volikogu istungil vastu võetud avaldusel põhineva pressiteate “Mõõdukad: valitsuse poliitika on rahva suhtes ebaõiglane”: “Mõõdukate hinnangul viib võimuliit Eestis ellu ebaõiglast ja ülekohtust poliitikat, mis süvendab niigi suuri sotsiaalseid lõhesid ühiskonnas. "Valitsus, mis paneb veel sündimata lapsele hinnalipiku külge, toimib ebaeetiliselt ja ebaõiglaselt," ütles Mõõdukate esimees Ivari Padar.”

Erakonna volikogu emotsionaalne avaldus ise oli pealkirjastatud järgmiselt: “Võimuliit töötab ainult rikaste kasuks” ja selles sisaldus näiteks järgmine argumentatsioon: ”Kui üks Eesti ema saab riigilt vanemahüvitisena 17 000 krooni kuus ja teine Eesti ema 2200 krooni kuus, siis see ligi 8-kordne erinevus on alandav enamikule Eesti emadest ja täiesti võõras euroopalikule ühiskonnale. Riik peab kohtlema sündivaid lapsi võrdselt sõltumata vanemate palganumbrist. On ülekohtune maksta riigieelarvest kolme keskmise kuupalga suuruseid toetusi olukorras, kus ligi kolmandik lastega peredest ei tule majanduslikult otsotsaga kokku.” Teate põhjal avaldas uudisloo Postimees Online.

20. oktoobril kajastas BNS Riigikogu sotsiaalkomisjoni avalikul istungil toimunut uudislooga “ Diferentseeritud vanemahüvitis tekitab endiselt vastuseisu”: “Riigikogu sotsiaalkomisjoni avalikul istungil tekkis ootuspärane vaidlus võrdse ja diferentseeritud vanemahüvitise pooldajate vahel.” Uudises kajastati Keskerakonna, liikumise Eesti Lapse Eest (ELE), Reformierakonna, Isamaaliidu ja Res Publica esindajate poolt istungil väljaöeldud seisukohti. Mõõdukaid aga isegi ei mainitud.

22. oktoobril avaldas SL Õhtuleht Toomas Hendrik Ilvese (identifitseeritud kui sotsiaaldemokraat, Mõõdukas) arvamuse “Käes on aeg vasakpoolsus kapi tagant välja võtta”. Rääkides Mõõdukate ees seisvast vajadusest olla enam mitte nii mõõdukalt vasakpoolne, kritiseerib autor ka valitsuse vanemapalga ideoloogiat: “ Kui üks Eesti ema hakkab riigilt vanemahüvitisena saama 17000 krooni kuus ja teine Eesti ema 2200 krooni kuus, siis selline ligi kaheksakordne erinevus alandab enamikku Eesti emadest – ja on täiesti võõras euroopalikule ühiskonnale. Riik peab oma eelarve kaudu kohtlema sündivaid

lapsi võrdselt, sõltumata vanemate palganumbrist. Pealegi on täiesti arusaamatu, kuidas saab üks riik hakata maksma kolme keskmise kuupalga suurusi toetusi olukorras, kus ligi kolmandik lastest elavad perekondades, kes ei tule majanduslikult ots-otsaga kokku.”

23. oktoobril ilmus Eesti Päevalehes uudislugu “Eesti Euroopa sünnitusmajaks”, kus märgitakse, et “vanemahüvitist peavad saama kõigi euoliidu riikide sünnitajad, kui riigikogu vastava seaduse Eestis kehtestab. Samamoodi tuleb maksta Eestis sünnitavatele, kuid tegelikult välismaal töötavatele eestlastele.[...] Põhimõtteliselt peaksid meist kõrgema palgatasemega riikide kodanikud saama siia tulles hüvitise lage. Võtame kas või mõne Inglismaa raamatupidaja,” ütles Mõõdukate aseesimees Eiki Nestor.” Nestor kuulutab loos, et “Võrdne emapalk välistaks probleemid: Euoliidu määruse valguses oleks kõige õigem mitte tekitada suuri probleeme ja maksta kõigile võrdset vanemahüvitist. Mõõdukate eelnõu pakub igale sünnitajale 4200 krooni kuus. Ka on meie eelnõu kooskõlas kehtiva peretoetuste süsteemiga. Pole selge, kas Euroopa Liit ikka aktsepteerib seda, kui Eesti maksab välismaalastele hüvitist Eesti sarnase töökoha alusel. Selliste hüvitiste suurused peavad olema kirjas seaduses, neid ei saa sotsiaalminister määrata. See oleks sama, kui 150-kroonise esimese lapse toetuse juures määraks minister Valga maakonna lastele teise toetuse.”

23.oktoobril ilmus Maalehes uudislugu “Eesti lapsed olgu võrdsed”, mis andis ülevaate Riigikogu sotsiaalkomisjoni avalikust istungist. Oma vaadete tutvustamiseks saab lühidalt sõna ka Mõõdukas Kadi Pärnits.

24. oktoobril jätkas BNS uudislugude seeriat vanemapalga teemal looga “Vanemahüvitise eelnõu tekitab pingeid”, milles teatati, et vanemahüvitise eelnõu ümber tekkinud eriarvamuste ning poliitiliste pingete tõttu lükkas sotsiaalkomisjon eelnõu arutelu edasi novembri algusesse. “Sotsiaalkomisjoni aseesimees, Mõõdukate fraktsiooni kuuluv Kadi Pärnits ütles BNS-ile, et vanemahüvitise eelnõu menetlemine venib koalitsiooniparteide vahel tekkinud eriarvamuste tõttu. "Reformierakond, Res Publica ja Rahvaliid pole omavahel kokkuleppele jõudnud, nad otsivad teed, kuidas vanemahüvitise eelnõu kõigile sobival kujul paremaks muuta," rääkis Pärnits. "Eks järgmine nädal, kui istungeid pole, on see aeg, mil nad võiksid kokkuleppele jõuda, praegu pole opositsioonil midagi öelda." Pärnits ütles, et teisipäeval komisjon siiski vanemahüvitise eelnõu menetles, ent muudatusettepanekuid siis ei käsitletud. "Teemaks oli see, mis saab siis, kui näiteks

inglased või sakslased tulevad Eestisse sünnitama ja me peaksime neile oma riigieelarvest vanemahüvitist maksma," ütles ta. "Suurimaid pingeid tekitab ilmselt hüvitise alam- ja ülemmäär. Kui Reformierakond pole nõus hüvitise ülemmäära vähendama, on probleeme alammäära tõstmise ja hüvitise maksmise perioodi pikendamisega," rääkis Mõõdukate fraktsiooni kuuluv Pärnits, kes pooldab kõigile vanemaile võrdse hüvitise maksmist.

27. oktoobril andsid Mõõdukad välja pressiteate "Mõõdukate muudatusettepanekud aitavad peresid", milles teavitati erakonna saadikuterühma muudatusettepanekutest 2004. aasta riigieelarve projektile. Ettepanekute keskmeks on lastetoetuste ja haridustöötajate palkade suurendamine.

"Mõõdukad nõuavad, et riik tegutseks riigina - pöörama näo abivajajate suunas ning täitma talle seadusega pandud kohustusi," selgitas muudatusettepanekuid erakonna aseesimees, Riigikogu rahanduskomisjoni liige Eiki Nestor. Mõõdukate hinnangul on võimalik juba tuleva aasta 1. jaanuarist võimalik tõsta pere esimese lapse toetus 300 kroonini kuus, samuti suurendada üksikvanema toetust seniselt 300 kroonilt 600 kroonini kuus.[...] Kõigil muudatusettepanekutel on ühtne katteallikas: valitsus peab loobuma tulumaksumäära alandamisest 2 protsendipunkti võrra. Seeläbi lisandub valitsuse käsutusse ligi miljard krooni (765 miljonit krooni füüsilise isiku tulumaks ja 195 miljonit krooni juriidilise isiku tulumaks) avalike teenuste osutamiseks ja sotsiaalprobleemide lahendamiseks."

27. oktoobril ilmus Eesti Päevalehes Evelin Int-Lamboti arvamyslugu "Ons emapalk liisinguhüvitis". Autor ei ole erakondlikult määratletud ei tema enese ega ka toimetuse poolt. Autor põhjendab, miks tema arvates peaks emapalka kõigile vanematele võrdselt maksma. Üks põhiargumentidest – riigieelarvelisi vahendeid pole õiglane ebavõrdselt jaotada, sest see toodab ebavõrdsust. "Diferentseeritud vanemapalk on ebaõiglane, riigieelarvelise toetusena ka ilmselt põhiseadusega vastuolus," märkis Int-Lambot.

6. novembril ilmutab Postimees Online uudisnupu "Opositsioon kahtleb vanemahüvitise täiendamises", kus tõstatab Kadi Pärnits probleemi, et "Riigikogu sotsiaalkomisjon arutab täna vanemahüvitise seaduse eelnõu parandusi ja täiendusi, kuid opositsiooni hinnangul ei kavatseta nende esitatud muudatusettepanekuid isegi läbi hääletada. Komisjoni aseesimees,

Mõõdukate fraktsiooni liige Kadi Pärnits ütles, et lisaks sellele pole kavas arutada ka valitsusväliste organisatsioonide esitatud ettepanekuid.”

6. novembril saatsid Mõõdukad pärast sotsiaalkomisjoni istungit pressiteatena välja Katrin Saksa avalduse: “Andres Kork valetab”. Teates kummutab Riigikogu Mõõdukate saadikurühma liige Katrin Saks sotsiaalkomisjoni liikme Andres Korgi (Res Publica) väite, nagu oleks sotsiaalkomisjon täna jõudnud kokkuleppele vanemahüvitise maksmise põhimõtete osas. “Kui milleski kokkuleppele jõuti, siis valitsuskoalitsiooni erakondade vahel. Nimelt on Res Publica ja Rahvaliid lõplikult loobunud oma varasemast võrdse vanemapalga ettepanekust Reformierakonna nõudmiste kasuks. Opositsioonierakondade ja valitsusväliste organisatsioonide ettepanekute arutamiseni, veelgi vähem hääletamiseni sotsiaalkomisjon ei jõudnud. Järelikult on jutt kokkuleppest sotsiaalkomisjonis täielik vale,” ütles Saks.

Samuti on viide vanemahüvitise maksimum- ja miinimummäära vahe vähendamisele tõlgendatav kosmeetilise muudatusena. Vanemahüvitise varasem 8-kordne vahe on nüüd koalitsioonierakondade “kompromissi” järgi 7-kordne. “Mõõdukad on jätkuvalt seda meelt, et Riigikogul jätkub mõistust jääda kindlaks solidaarsuspõhimõttele ning maksta riigieelarvelisi toetusi kõigile vanematele võrdsel määral,” lisas Saks. Tema sõnul on samuti tähelepanuväärne, et koalitsioonisaadikud kaotasid seaduse eesmärkide hulgast laste väärtustamise põhimõtte.”

7. novembril avaldas Postimees Online uudisnupu Eiki Nestori teravas toonis avaldusest: “Mõõdukad süüdistavad valitsust perepoliitika hävitamises”. Avaldus sündis kommentaarina valitsusliidu plaanile reformida lastetoetuste süsteem. “Nestori sõnul on kujunemas skisofreeniline olukord. Ühtaegu peetakse võimalikuks maksta osadele lapsevanematele riigieelarvest ligi 16 000 krooni kuus vanemapalka, samas tahab valitsus võtta 150-kroonise lapsetoetuse ühe lapsega perelt, kus kumbki töötav vanem teenib tunduvalt vähem kui Eesti keskmine. Tema sõnul on perepoliitika hävitamise põhjuseks kavandatud maksureform ja riigi tulude drastiline vähenemine lähema nelja aasta jooksul.”

7. novembril avaldab SL Õhtuleht Ülo Veldre (autori erakond identifitseerimata, märgitud vaid, et kolme lapse isa – mis siis, et tegu on erakonna meediatööd vahepeal isegi

palgaliselt teinud inimesega) arvamust "Liisitud lapsepõlv". Populistlikus vormis korduvad samad argumendid, miks peab vanemahüvitis olema kõigile ühetaoline.

8. novembril avaldab SL Õhtuleht arvamust "Õigustatud ootus", mille autor on Mõõdukate pressiesindajana identifitseeritud Olari Koppel. Autor arutleb valitsusliidu retoorika üle, miks ei saa enam algset vanemapalga eelnõu teksti muuta, sest inimestel on "õigustatud ootus" saada see raha.

10. novembril avaldas SL Õhtuleht uudist "Vanemapalk viib kolmapäeval noored Toompeale meeleavaldusele", kus noorte sotsiaaldemokraatide üks eestvedajaid Jaak Juske põhjendab, mille vastu meeleavaldusele protestima minnakse.

10. novembril andsid Mõõdukad välja pressiteate "Valitsusliit surus ebavõrdsuse sotsiaalkomisjonis läbi", milles teavitati avalikkust sellest, et Riigikogu sotsiaalkomisjon hääletas lükkas vanemahüvitise seaduse muudatusettepanekute arutelul tagasi kõik Mõõdukate saadikurühma ja kodanikuühenduste pakutud ettepanekud, jäädes kindlaks majanduslikke lõhesid süvendavale vanemahüvitise süsteemile. "Komisjoni aseesimehe Kadi Pärnitsa sõnul jäi hääletustel peale valitsusliidu erakondade ning nende seisukohti toetanud Isamaaliidu tahe. "Ükski ettepanek, milles nähti vanemahüvitise sidumist keskmise palgaga, hüvitise perioodi pikendamist või hüvitise miinimum- ja maksimummäärade erinevuste vähendamist, sotsiaalkomisjoni enamuse toetust ei saanud," ütles Pärnits. Pärnitsa sõnul on valitsusliit arutelu käigus muutnud vanemahüvitise seaduse eesmärgi. "Laste ja lastega perede väärtustamise asemel räägitakse nüüd vaid saamatajäänud tulu kompenseerimisest," ütles Pärnits. Mõõdukate saadikurühm toetab vanemahüvitise maksmist kehtiva lapsehooldustasu süsteemi raames, makstes aasta vältel lapsega koju jäävale vanemale 4200 krooni suurust tulumaksuvaba tasu. "Mõõdukad on vastu süsteemile, mille järgi hakkab 80% vanemahüvitiseks kavandatud rahast minema 20 protsendile toetuse saajatest." Vanemahüvitise seaduse teine lugemine toimub Riigikogus neljapäeval. "Nõuame kindlasti oma muudatusettepanekute hääletamist ka täiskogu istungil," ütles Pärnits."

12. novembril ilmus Eesti Ekspressis essee "Valitsus kui mullide müügikontor", mille autor oli Evelin Int-Lambot, keda ei ta ise ega ka toimetuse ei seostanud Mõõdukatega. Üldises valitsuskoalitsiooni poliitika kritiseerimises ja Res Publica nahutamises mainis Int-Lambot

ka ära emapalga teema: “Meie – lihtkodanikud – võiksime ju üritada unustada, et lubati valimisreklaami piiramist, aga saadi hoopis megapanused riigieelarvest; lubati sundpolitiseerimise lõpetamist, aga saadi uued poliitilised kohtunikud ja politsei, lubati keskaafrikalikkuse kadu, kuid pakuti ladina-ameerikalik emapalga eelnõu jne.”

12. novembril kajastas Postimees ja ka mitmed teised meediaväljaanded Keskerakonna noortekogu ja noorte sotsiaaldemokraatide korraldatud meeleavaldust Toompea lossi ees võrdse vanemapalga toetuseks.

12. novembri Postimees avaldas ka valitud kilde Riigikogus toimunud rahvastikupoliitika arutelu stenogrammist. Valikus olid ka Katrin Saksa sõnad: “Eesti rahva päästjaks peab saama vanemahüvituse seadus. Sellele seadusele pannakse põhjendamatult palju lootusi. Jutud komplekslähenemisest, mis ka täna siin kõlasid, ei ole veenvad, sest piibli pühaduse omandanud koalitsioonilepe ei sisalda neid järgmisi samme ja koalitsiooni poolt kavandatud tulu vähenemine riigi eelarvesse ei anna nendeks sammudeks ka praktilisi võimalusi.”

12. novembri Äripäevas ilmub arvamuskülgedel debattlugu “Vanemapalk vaekausil”, kus Mõõdukate arvamust esindab Eiki Nestor: “Nii Mõõdukad kui ka Reformierakond võttis endale valimiste eel väga ambitsioonika ülesande - mõjutada sündivust. Mõõdukate erakonna arvates oleks seda mõttekam teha kehtivate peretoetuste arenguna (lapsehooldustasu maksmine kõrgemas määras), millega peab kaasnema kehtivate peretoetuste suurendamine ning töö- ja pereelu senisest soodsam ühitamisvõimalus. Reformierakonna idee kujutabki endast sünnitushüvitise maksmist pikema aja vältel. Lauri Leppiku ideed on kantud soovist võimumehi mõistusele tuua ehk kompromisse leida. Sünnitushüvitise maksmine pikema perioodi vältel ei oleks ka ühiskonnas tekitanud niivõrd negatiivset hoiakut, kuigi sündivuse suurendamine ei peaks olema ravikindlustuse ülesanne. Täna raskendav ravikindlustuse kuludest võiks riigieelarve kanda võtta perearstinduse. Lisaks vältimatule abile oleks siis kõigile kättesaadav ka perearst. Sellise lahenduseni jõuame muuseas Eestis lähimate aastate jooksul paratamatult. Valitsuse esitatud kontseptsioonis on ülemise piiri langetamine loomulikult mõistlik, nii nagu alumise piiri tõstmine. Sellega võiks kaasneda ajalise piiri nihutamine 18 kuuni. Tulemuspalga põhimõtete rakendamisega oleksin ettevaatlik, oleme nende põhimõtetega niigi üle pingutanud.”

13. novembri SL Õhtuleht avaldas uudisloo “Riigieelarve pole palga maksmiseks”, mis seisneb reportaažis Toompeal toimunud vanemapalga teemalisest meeleavaldusest. Oma seisukohtade esitamiseks antakse lehepinda mitmetele Mõõdukatele: Indrek Tarand, Evelin Int-Lambot, Katrin Saks, Ivari Padar.

17. novembril ilmus Postimehes museoloog Krista Piirimäe (identifitseeritud kui Mõõdukas) arvamusartikkel “Lastepoliitika ja valimislubadused”, milles autor analüüsib võimupoliitikute ja vastasrinna maailmavaatelisi seiskohti perepoliitikas, valimiste eel antud lubadusi ning sellest lähtuvalt ka poliitikute kaugemaid eesmärke. Autor leiab, et tegelikult “oleks kõige pakilisem võtta vastu seadus, mille sihtrühm on kõige vaesemad õpilased. Tuleks luua õpilase elatusmiinimum ning see ei saa olla väiksem kui 1000 krooni kuus.” [...] “Üldpõhimõte peaks olema kõikide laste võrdne kohtlemine: esimese lapse toetust tuleks tõsta 150 kroonilt 300-le, mille tulemusena kasvaks ka ühekordne koolitoetus.” [...] “Kui valitsus jätaks tulumaksu 2% võrra vähendamata või vaataks üle ettevõtete maksusoodustused (küünib ju nende puhastulu 12 miljardi kroonini aastas) ning teeks lastetoetuste osas ära kõik eelmiste valitsuste tegematajätmised, täidaks ta eesti perede aastatepikkused ootused,” võtab autor oma soovid kokku.

10. detsembril teatasid Mõõdukad oma pressiteatega “Mõõdukad ei toeta ebaõiglast vanemahüvitise süsteemi”, et Riigikogu Mõõdukate saadikurühm hääletas ühiskondlikku ebavõrdsust ja sotsiaalset kihistumist suurendava vanemahüvitise seaduse vastu. “Mõõdukate hinnangul ei täida vanemahüvitise eelnõu sellisel kujul oma eesmärke, vaid tõstes sünnitajate vanust vähendab kokkuvõttes laste koguarvu.

Samal ajal kinnitas saadikurühm oma ühemõttelist toetust 2004. aasta riigieelarve neile sätetele, millega suurendatakse rahaeraldise lastega peredele.” Teate lisas oli ära toodud ka Katrin Saks kõne vanemahüvitise seaduse lõpphääletuse eel: “Mõõdukate fraktsiooni nimel on mul hea meel teatada, et me toetame riigieelarves ligi poole miljardi eraldamist vanemahüvitise kehtestamiseks ja 300 miljoni eraldamist lastetoetuste tõstmiseks. Aga me ei toeta vabariigi valitsuse poolt algatatud vanemahüvitise eelnõu. Meie arvates ei täida see eelnõu pikemas perspektiivis talle seatud eesmärke, pigem vastupidi- suurendab sünnitusiga ja vähendab laste koguarvu. Me peame vastutustundetuks sellist riigipoolset rahajagamist, mis süvendab kihistumist ja eelistab niigi hästi toimetulevaid peresid. Me

peame ebaõiglaseks poliitikat, mis hinnasildistab lapsed. Me peame rumalaks valitsuse poliitikat, mis väikese kildkonna huve silmas pidades on jätnud arvestamata väga selgelt väljendunud avaliku arvamuse ja kodanikeühenduste ettepanekud. Niisiis pole me mitte vanemahüvitise vastu, ja kuidas saaksimegi iseenda idee vastu olla. Aga me oleme valitsuse poolt pakutud lahenduse vastu. See lapsuke sai küll pigem naabrimehe nägu ja ristivanemateks me ei kipu."

10. detsembril Postimees Online'is vanemapalga seaduse vastuvõtmise puhul ilmunud uudislugu kannab pealkirja "Uus toetus teeb vaesed pered vaesemaks". Loo juures on ka Eiki Nestori veerukommentaar Mõõdukate esindajana: "Mõõdukatel on hea meel, et meie aasta tagasi esitatud ettepanek maksta lapse sünnile järgneval aastal koju jäävale vanemale senisest suuremat riiklikku toetust viiakse ellu. Küll aga ei ole Mõõdukad absoluutselt rahul lapsevanemate ebavõrdse kohtlemisega, mille tagajärjel väärtustab riik ühte vanemat sama "töö" eest 2200 krooniga ja teist 15500 krooniga kuus."

11. detsembri Eesti Päevaleht avaldas uudisloo "Riik ahvatleb naisi sünnitama", kus räägitakse vanemahüvitise seaduse vastuvõtmisest Riigikogus. Kommentaar loo juurde on võetud ka Mõõdukas Katrin Saksalt: "See seadus ei täida talle kaugemas perspektiivis pandud eesmärgi. Pigem vastupidi, suurendab sünnitusiga ja vähendab laste koguarvu. Peame vastutustundetuks riigipoolset raha jagamist, mis kihistumist süvendades eelistab niigi hästi toimetulevaid peresid. Peame rumalaks valitsuse poliitikat, mis on jätnud arvestamata avaliku arvamuse ja kodanike ühenduste ettepanekud. Me pole mitte vanemahüvitise vastu, aga olema valitsuse variandi vastu."

5.2. Reformierakonna meediaesinemiste ülevaade

19. märtsil 2003 avaldas Eesti Päevaleht koalitsiooni moodustamise kõnelustest rääkiva uudisloo "Loodav koalitsioon kaalub emapalga jaoks toetuste kärbet". Emapalga osas on erakondadel erinevad vaated, kuid ühine tahe seda aasta jooksul maksta. Vaidluse all on ettepanekud, mis kindlustaksid emadele kas miinimumpalga, keskmise palga või säilitaksid aastaks tema senise palga. Viimast taotleb Reformierakond. "Kompromiss peaks arvestama maksumaksjate panust ühiskonda. Kui noored emad saavad soodustusi, siis peaks arvestama nende sotsiaalmaksu panust," kommenteerib reformierakondlane Meelis Atonen.

Nädal pärast Riigikogu uue koosseisu esimest istungit, 9. aprillil avaldas Eesti Päevaleht artikli “Emapalk tagantjärgi ei maksta” teemal, et võimuliidu poliitikud ei avalda veel, millal täpselt emapalk kehtestatakse. Reformierakondlase Maret Maripuu sõnul pole jooksva aasta eelarves selle maksmisega arvestatud, täpsemalt selgub kõik, kui valmib vastav seaduseelnõu.

20. mai avaldab BNS uudise “Rummo säilitaks vanemapalga kahe järjestikuse sünnipuhul”.

21. mail teavitab Eesti Päevaleht artiklis “Vanemapalk võib säilida ka teisele lapsele”, et reformierakondlasest rahvastikuministri büroo valmistab ette eelnõud, mille kohaselt lapsepuhkusele jääva ema või isa vanemapalk sõltuks esimese laspe ootusele eelnenud töötasust ka teise lapse sünni puhul. Teemat kommenteerib ministri nõunik Kristina Täht. Juba on ka käivitunud debatt emapalga sidumisest töötasuga, eelnõule oponeerib liikumise Eesti Lapse Eest esindaja, kes leiab, et kaaluda võiks pigem kõigile võrdselt keskmise või miinimumpalga suurust vanemapalka.

22. mai Postimehe lühiintervjuus selgitab vanemapalga määramise loogikat järjestikku sündivate laste puhul minister Paul-Eerik Rummo.

11. juuni BNS uudis “Emapalk säiliks ka korduvsünnituse puhul”, kus P.E. Rummo tutvustab oma ideed juba “tiheduspreemia” nime all.

26. juuni Maaleht avaldab rahvastikuministri ja Reformierakonna esindajana identifitseeritud Paul-Eerik Rummo arvamuse “Vanemapalk kui algus”, milles minister kutsub üles algatust teoks tegema ja loobuma eri ettepanekute vastandamisest.

22. juuli Postimehe juhtkiri “Lapsega riigi “palgale”” tunnustab tõika, et vanemapalga seaduseelnõu hakkab viimaks valmima ja valimiste ning koalitsioonilepingu üks lubadus teoks saama. Ajaleht ei võta seisukohta ühe või teise pakutud lahenduse kasuks, märgib ainult ära, et koalitsioon ja mõõdukad vastanduvad selles küsimuses. Ära märgitakse ka, et rahvastikuminister P.E. Rummo püüab leida eelnõus lahenduse selleks, et ka järjestikku sündivate laste vanemad saaksid hüvitist. Sama päeva lehes ilmub ka Reformierakonna liikme ja rahvastikuministrina identifitseeritud Paul Eerik Rummo aramusartikkel

“Vanemahüvitus tuleb”. Autor tutvustab valitsuses ettevalmistatava seaduseelnõu sisu. Alternatiivseid lahendusi ei mainita, ega laskuta ka nendega diskussiooni.

18. augusti Postimees avaldab juhtkirja “Uus iibetõstmisidee”, milles räägitakse rahvastikuministri poolt esitatud ettepanekust, et lisaks vanemapalga kehtestamisele hakkaks riik peredele kompenseerima ka kunstliku viljastamisega seotud kulusid. Leht kiidab ministrit initsiatiivikuse eest.

2. septembri Äripäevas ilmub rahvastikuministri ja Reformierakonna liikmena identifitseeritud Paul Eerik Rummo aramuslugu “Investeering kestvusesse”, kus autor selgitab vanemapalga käivitamisega seotud kulusid, eelnõus sätestatavat jaotusmudelit ning kinnitab üle, et vanemapalka tuleb vaadelda kui saamatajäänud töötasu hüvitamist, mitte riigi poolt jagatavat toetust.

4. september avaldab Eesti Ekspress pikema kaheküljelise positiivse intervjuu rahvastikuminister Paul Eerik Rummoga vanemahüvitise teemal.

11. september Riigikantselei pressiteade “Rummo toonitab vanemahüvitise tähtsust Eesti rahvastikuarengute seisukohalt”, milles teatatakse, et rahvastikuminister kavatseb vanemahüvitise eelnõud Riigikogule andes esineda Riigikogu ees poliitilise avaldusega.

23. septembril avaldas Eesti Päevaleht uudisloo “Vanemahüvitise seaduse konarlik teekond”, milles märgitakse, et hoolimata lubadusest ei jõudnud vanemahüvitise seadus eelmisel päeval valitsusest Riigikokku. Segadust põhjendab ja kommenteerib Reformierakonna nõunik Peep Lilleväli. Loos märgitakse taustana ära vastuolu Mõõdukate ja koalitsiooni ettepanekute vahel. Seda kommenteerib P.E. Rummo.

8. oktoobril levitab Reformierakond pressiteatena Siim Kallase Riigikogus peetud kõne vanemahüvitise eelnõu arutelul.

9. oktoobril avaldab Reformierakond pressiteate “Rummo: opositsioon sihtis kriitika mööda”, milles minister väidab, et opositsiooni peamine vastuargument – vanemahüvitis suurendab varalist kihistumist – on eksitav ning tegu on üldsuses põhjendamatute hirmude ja vaenu õhutamiseega.

9. oktoobri Eesti Päevaleht avaldab uudisloo “Opositsioon hindab vanemapalga plaani ebavõrdsust tekitavaks”, milles antakse ülevaade eelmisel päeval Riigikogus toimunud vanemahüvitise seaduseelnõu arutamisest ja ägedatest vaidlustest koalitsiooni ja opositsiooni vahel. Reformierakonna seisukohti esindab artiklis esimees Siim Kallas, kes ütleb “see pole võrdsustamise, soolise võrdõiguslikkuse eelnõu, see pole vaesuse leevendamise eelnõu. Eesmärk on toetada laste sünnitamist. Eesti rahva loomuliku juurdekasvu pöördumist miinusest plussi.”

9. oktoobri Postimehes ilmus samal teemal uudislugu “Keskerakond peab vanemapalka priiskavaks”. Reformierakonna vaatenurka esindab selleski loos Siim Kallas, kes toob vanemapalga eelnõud kaitstes esile selle, et senine lastega perede toetamise süsteem on täielikult läbi kukkunud. “Senise poliitika eesmärk polegi olnud mitte perede toetamine, vaid ümberjaotamine, võrdsustamine, illusoorne võitlus vaesuse vastu,” märgib Kallas. Kallase hinnangul eelnõu vähendab varalist kihistumist, sest maksab ka sissetulekuta naistele vähemalt 2200 krooni kuus, samas on väga rikastele naistele seatud vanemapalga ülempiir.

14. oktoobri Eesti Päevalehes ilmus lugu “Isadele vanemapalk alles pool aastat pärast lapse sündi”. Tsiteeritakse Siim Kallast, kes teatas, et kehtestada tuleks hoopis emahüvitise seadus, mis tagab raha vaid emale. “Võrdsustajate survele on tehtud eelnõud muudatusi, mis meile üldse ei meeldi,” rääkis Kallas.

16. oktoobril ilmub Äripäeva arvamisleheküljel Reformierakondlase Maret Maripuu ja Mõõdukas Katrin Saksa debatt “Vanemahüvitis: palgast sõltuv või kõigile võrdne”. Maripuu selgitab vanema sissetulekust sõltuva hüvitise ideed kaitstes, et tegu ei ole tasuga lapse kasvatamise eest ega ka lastetoetuse ühe vormiga. “Me peame panema väga erinevad inimesed langetama ühe ja sama otsuse – saada laps. On selge, et kõigile ühesuuruse vanemapalgaga seda ei saavuta.”

20. oktoobri BNSi uudisloos “Diferentseeritud vanemahüvitus tekitab endiselt vastuseisu” ütleb Reformierakonna esindaja Toomas Tein: “Reformierakond on seisukohal, et eelnõu mõte on kompenseerida lapsevanema saamata jäänud tulu ehk maksta saadud palka edasi”.

Tema sõnul ei sobi erakonnale koalitsioonileppe tõttu ka liikumise Eesti Lapse Eest laialdast toetust leidnud ettepanek kehtestada hüvitisele 6600 krooni suurune ülempiir.

21. oktoobri Eesti Päevalehe uudisloos "Lapsevanemad nõudsid riigikogult võrdset kohtlemist" vaidleb reformierakonna esindaja Toomas Tein vastu Res Publica tehtud avaldusele, et vanemahüvitise maksimummäära võiks igal aastal eraldi otsustada. "Koalitsioonileping oli niigi kompromisside kompromiss ja reformierakonna algsest kavast kehtestada emapalk viie keskmise palga ulatuses jäi alles kolmekordne. Ei tahaks hakata kokkuleppeid iga paari kuu tagant muutma," märkis ta. Tein kinnitas ka, et hüvitis ei suurenda sotsiaalset kihistumist, vaid tagab peredele traditsioonilise elujärje.

21. oktoobri SL Õhtulehe uudisloos "Vanemapalga suurus ja kestus veel lahtine" antakse ülevaade eelmisel päeval Riigikogu toimunud vanemapalga hüvitise seaduseelnõu avalikust arutelust. Leht toob esile, et põhilised vastuolud on Reformierakonna ja Keskerakonna vahel. Reformi vaateid selgitab ise lapseootel olev rahvastikuministri nõunik Kristina Täht.

23. oktoobril levitab rahvastikuministri büroo pressiteadet "Rummo: vanemahüvitis tuleb Eesti alalistele elanikele", mis lükkab ümber sama päeva Eesti Päevalehe vanemahüvitise teemalistes artiklites avaldatud seisukohti.

23. oktoobri Eesti Päevalehes avaldab pikema arvamuse "Kogu tõde vanemapalgast" Reformierakonna liikme ja Riigikogu liikmena identifitseeritud Rain Rosimannus. Ta toob välja, et juba 10 aastat on kehtinud Eestis varasemast palgast sõltuv sünnitushüvitis. Seda aega tahetakse nüüd pikendada aastani. Ja diferentseeritud hüvitus on õige tee, kuna ka mitmed teised väljamaksed on sõltuvuses palgast.

24. oktoobri Eesti Päevalehe uudisnupus "Vanemapalk tekitab pingeid", märgitakse ära, et sotsiaalkomisjon on edasi lükanud palju vaidlusi põhjendanud eelnõu arutelu, mille tõttu jääb täitmata Reformierakonna plaan seadustada vanemahüvitise maksmise kord isadepäevaks.

25. oktoobri Postimees avaldab Reformierakonna liikmena identifitseeritud Jürgen Ligi arvamuse "Ärge muretsege jõukuse pärast", milles autor keskendub kahe vanemahüvitise kehtestamisel kahe erineva lähenemise – võrdsustava ja varasemal sissetulekul põhineva

võrdlemisele ja valitsuse poolt pakutud variandi propageerimisele. Autor rõhutab ka, et tuleb lõpetada jutt emapalgast, “sest sünnitamine pole palgatöö”. Vanemahüvitise mõte on korvata sissetuleku kadumine, kui laps sünnib. “Vanemahüvitis lähtub sünnitamise suurimast kulust ehk saamat jäänud tulust. Ta peab julgustama sünnitama, mitte likvideerima vaesust või jõukust. Hea palga kaotajale ei ole keskmine motiveeriv. Samas oleks keskmine illusoorset peibuta neile, kes lapse kasvatamisega tulevikus toime ei tuleks. Igatahes ei tohi neid eelistada,” kirjutab Ligi.

28. oktoobril korraldab rahvastikuministri büroo ajakirjanikele Pelgulinna sünnitusmaja õppeklassis P.E. Rummo briifingu vanemapalgaga seonduvatel teemadel

5. novembri Eesti Päevalehes ilmus uudislugu “Vanemahüvitise suurus jäi sõltuvusse eelnevast palgast”, milles teatatakse vanemapalga seadustamiseks ei ole enam takistusi, sest paarinädalase segaduse ja eri vaatenurkade esitamise järel otsustasid valitsusliidu osapooled jääda truuks senistele põhimõtetele. “Jonnimine on ära lõpetatud ja konsensus saavutatud. Meil ei ole enam erimeelsusi,” kinnitas reformierakondlane Toomas Tein pärast sotsiaalkomisjoni istungit lehele.

5. novembril levitab Reformierakond pressiteadet “Rummo: vanaemahüvitis on alles esimene samm”. Teatatakse, et minister tutvustas Reformierakonna juhatusele oma büroo poolt välja töötatud riikliku demograafiaplaani, mis näeb ette mitmesuguseid sammu sündivuse ergutamiseks, peretoetuste süsteemi ümberkorraldamiseks jne. Mainitakse, et 11. novembril arutatakse rahvastikupoliitikat Riigikogus riiklikult tähtsa küsimusena.

6. novembril avaldab BNS uudise “Reformierakond tegeleb vanemapalga suurusega edasi”, milles tuginedes Siim Kallasele väidetakse, et Reformierakond ei välista, et võib avaldada soovi muuta sotsiaalkomisjonis kokku lepitud vanemahüvitise suuruse arvestamist. Kallas kommenteerib vajadust sõnadega: “sest selles suhtes on palgasaajatel välja kujunenud õigustatud ootused.”

7. novembri SL Õhtuleht avaldab uudise “Riigikogu poliitikud on vanemapalga pärast tülis”. Uudises kummutatakse väide, et erakonnad on vanemahüvitise seaduseelnõu alusest konsensusele jõudnud. Nii Mõõdukad kui ka näiteks Reformierakond lükkavad selle

ümber. Reformierakonna esimees Siim Kallas ütleb, et nende partei ei välista, et võib ikka veel avaldada soovi muuta vanemahüvitise suuruse arvestust.

7. novembri Postimehe loos “Vanemahüvitise ülempiir langeb paar tuhat krooni” tuuakse ära, et Riigikogu sotsiaalkomisjon otsustas vanemapalga ülempiiri langetada paari tuhande krooni võrra ehk 15700 kroonini, samas kui Reformierakond lubas hüvitise suuruse arvestamise arutelu jätkata. Siim Kallase sõnul pole komisjoni otsus hüvitise arvutamise aluste kohta arusaadav.

7. novembri Eesti Päevaleht avaldab uudisloo “Võimuliit võib jätta kümned tuhanded lapsed toetusrahata”, milles tutvustatakse ideed reformida senist lastetoetuste maksmise korda nii, et pereliikme kohta mingist summast suuremat sissetulekut omavad pered jätta edaspidi lastetoetusest ilma. Leht toob esile, et selliste muudatuste poolt on enim sõna võtnud Reformierakond. Tsiteeritakse ka Siim Kallast, kes leiab, et mõistlik oleks koondada noorte perede toetus nendele, kellel on kolm ja rohkem last.

11. novembril levitas Reformierakond pressiteatena rahvastikuminister Paul Eerik Rummo poolt Riigikogus riikliku demograafiaplaani arutelul peetud kõne. Samamoodi teatena levitati ka Siim Kallase poolt samas kohas ja teemal peetud kõne.

Samal päeval tegi sellest BNS kaks uudist “Rummo: riigile on tähtis nii rahva hulk kui kvaliteet” ja “Kallas taunis võrdsustamist rahvastikupoliitikas”. Kallast tsiteerides: “Tahtmatult tuleb meelde see tõdemus, et kui valitsus annab kellelegi toetust, siis teeb ta saaja vihaseks, et nii vähe anti ja mittesaaja vihaseks, et teistele anti.” Reformierakonna esimees lisas, et võrdsustamissoov ja ahnus on sellised ürgjõud, mis matavad igasuguse mõistuspärase keskustelu ühe või teise poliitika eesmärgistamise üle. “Nii võib juhtuda ka praeguse rahvastikupoliitikaga,” lisas ta.

11. november avaldas BNS uudise “Küsitlus: enamik elanikest tahab võrdset vanemapalka”, milles Eesti Päevalehe poolt tellitud TNS Emori uuringule viidates öeldakse, et kaks kolmandikku Eesti elanikest tahab, et riik maksaks kõigile lapsevanematele võrdset vanemapalka. Rahvastikuminister P.E. Rummo kommenteerib uurimistulemust, et vanemahüvitise sihtgrupiks on need, kes on kaalunud lapsesaamist,

kuid seda majandusliku kindlusetuse tõttu edasi lükanud. “Emori küsitlus hõlmas aga kõiki elanikke ehk ka neid, kellele teema oma konkreetsuses kaugeks jääb.”

12. novembril avaldas Postimees uudisloo “Kallas hurjutas võrdse vanemahüvitise nõudjaid”, milles kirjutatakse, et Reformierakonna esimees Siim Kallas arvustas Riigikogus “bolševistlikku võrdsustamispoliitikat”, mis segab rahvastikupoliitika ja vanemahüvituse seaduse arutelu. Artiklis saab ka rahvastikuminister P.E. Rummo tutvustada valitsuse teisi initsiatiive ja plaane perepoliitika vallas.

13. novembri Eesti Päevalehe uudisloos “Nukud ja pallid protestiks vanemahüvitise vastu” kirjeldatakse reportaaživormis eelmisel päeval Toompea lossi ees toimunud meeleavaldust diferentseeritud vanemahüvitise vastu. Artiklis mainitakse, et, mitmesajale võrdse vanemapalga toetajale oponeeris hiigelsuurte kollaste lippude ja “ei kommunismile”- loosungite lehvides käputäis noori reformierakondlasi, kelle nõrdimusmõminat kihutuskõnede ja hurraahüüete taustal vaevalt kuulda oli.

14. novembri Eesti Päevalehes ilmus uudislugu “Vanemapalk küttis kirgi hiliste öötundideni”, kus kirjas, et Riigikogus toimunud vanemapalga debatil süüdistasid Mõõdukad ja Keskerakond koalitsiooni rahva tahte vastu astumises ja pereorganisatsioonide ning teadlaste arvamuste eiramises. Leht kirjutab, et osa Reformierakonnast peab mittetöötanud naistele hüvitise alammäära maksmist “varjatud riskiks”. Ära tuuakse ka fakt, et põhiseaduslike probleemide vältimiseks arvas võimuliit vanemahüvitise eelnõust välja sätte, mis nimetas “väikelaste kasvatamise väärtustamist” seaduse üheks eesmärgiks.

17. novembri lehes pakub Postimees foorumi Tallinna Linnavolikogu Reformierakondlasest esimehele Maret Maripuule, kes saab oma seisukohti (ka vanemahüvituse osas) tutvustada vastates rubriigis “2 küsimust” üldsõnalistele rahvastikupoliitika küsimustele.

20. novembri SL Õhtulehes avaldab arvamust Riigikogu liige, reformierakondlane Silver Meikar pealkirja all “Kes ei soovi Eestile head?”. Põhiliselt käsitleb autor tekkinud tüli võimuliidus ja arutleb selle ümber, miks ei taha koalitsioonipartnerid ikkagi suurendada peretoetusi ja alandada makse.

21. novembril avaldab BNS uudise “Reformierakond on nõustumas tulumaksureformi aeglustamisega”, milles Reformierakonna pressiesindaja sõnadele viidates öeldakse, et vanemapalga seaduse eelnõu vastuvõtmiseks seab Reformierakond tingimuseks praegu kokku lepitud alam- ja ülemmäära ehk miinimumiks ühe alampalga ja laeks kolm keskmist palka.

21. novembril levitab rahvastikuministri büroo pressiteadet “Demograafiaplaan näeb ette sotsiaal- ja peretoetuste põhjalikku ümbertegemist”.

22. novembri Postimehe uudisloos “Tüli jätkudes nõuab Parts Rahvaliidu lahkumist” ütleb Kallas, et valitsusliidu tüli lahendamisel on Reformierakond nõus arutama tulumaksureformi ajakava ainuüksi seetõttu, et peab esmatähtsaks vanemahüvitise seaduse eelnõu vastuvõtmist praegusel kujul.

24. novembri Postimees avaldab arvamisleheküljel lühendatud tekstina Siim Kallase poolt kaks päeva varem Reformierakonna volikogul peetud kõne “Võrdsustamine ei ole õiglane.” Kallast tsiteerides: “Olime õnnelikud, et meil õnnestus valimiskampanias esitada üks uus idee, idee, mis kajastab põhimõtteliselt teistsugust lähenemist rahvastikuprobleemidele ja oli idee, mis vast just nimelt Reformierakonna nägemusele sotsiaalpoliitikast. See idee on kaasa toonud vihkamise esilepurskamise. Sellel vihkamisel pole midagi pistmist perepoliitikaga või noorte perede toetamise üllaste ideedega. See on võrdsustajate vihkamine. Sellepärast ongi selle poolt enamus. Kuigi – vaid kaks kolmandikku.”

10. detsembril levitas Reformierakond pressiteatena Siim Kallase poolt vanemahüvitise seaduse lõpphääletamise eel Riigikogus peetud kõne teksti. Kallas küsib kõnes: “Kas siis, kui me oleksime vaid pikendanud sünnihüvitise maksmist 225 päeva võrra ja haigekassat puuduoleva summa katmisel eelarvest aidanud, oleksime vähem sõimata saanud?”

11. detsembri Postimehe uudislugu “Vanemahüvitis toob nelisada lisasündi” kirjeldab eelmisel päeval toimunud vanemahüvitise seaduse vastuvõtmist Riigikogus. Tsiteeritakse Reformierakonna esindajast rahvastikuministrit ja ka Reformierakonna esimeest Siim Kallast, keda tituleeritakse vanemahüvitise üheks eestvõitlejaks. Kallas ütleb, et seaduse vastuvõtmise käik on teda hämmastanud. Kallase hinnangul pole vanemahüvitis tegelikult

midagi muud kui ammu olemas oleva sünnitushüvitise pikendamine 140 päevalt aastani, aga ometi on koalitsioonipartnerid selle eest saanud “lausa pöörasel määral sõimata”.

11. detsembri Eesti Päevalehe vanemahüvitise seaduse vastuvõtmisest rääkivas uudisloos “Riik ahvatleb naisi sünnitama” tsiteeritakse Siim Kallast: “Raevu ja viha vanemahüvitise vastu on mõistuspäraselt raske seletada, sest see koondus peamiselt ülempiiri vastu”. Kallas osutas ka alampiiriga seotud ohtudele, mis võivad tekitada uute lastekodude rajamise vajaduse.

29. detsembri Postimehe debateerivad pealkirja “Sotsiaalpoliitikas oli vanemahüvitise aasta” all aasta Reformierakonna ja Riigikogu sotsiaalkomisjoniliiga Toomas Tein ning ühiskonnateadlane Iivi Masso. Tein kinnitab, et esmakordselt astuti sel aastal jõuline samm iibe tõstmiseks ja väidab, et vanemahüvitist on ka sotsiaalteadlased hinnanud sammuna, mis peaks iibeprobleemile tegelikku lahendust pakkuma.

31. detsembri Postimehes tehes aastast kokkuvõtteid avaldab Kalle Muuli loo “Vanemahüvitis – tähtis samm rahva säilimiseks”, kus märgib, et “Reformierakonna valimislubadusena, eriti aga hiljem seaduseelnõuna sai vanemahüvitusest lõppeva aasta keskne kõneaine, et mitte öelda tüliõun.”

5.3. Mõõdukate kommunikatsioonitegevuse adekvaatsus ja efektiivsus

Analüüsides Mõõdukate kommunikatsioonitegevuse adekvaatsust ja efektiivsust vanemahüvitise seaduseelnõu menetlemise kontekstis, tuleb esmalt rõhutada, et rahvaerakonnale Mõõdukad oli tegemist olulisima küsimusega poliitilises agendas. Erakonna meediakoordinaatori Olari Koppeli sõnul oli vanemahüvitis koguni Mõõdukate “poliitiline peateema vahemikus november 2002 – detsember 2003”. Sellest tõigast lähtuvalt eraldas erakond ilmselt ka piisavalt tähelepanu ja ressursse oma initsiatiividest ning tegevusest avalikkusele ja meediale teada andmiseks (Koppel 2004).

Vanemapalga teema juures on Mõõdukail olemas kõik klassikalise poliitilise kommunikatsiooni kampaania elemendid: idee tõstatamine; sellele keskendumine valimiskampaanias- ja lubadustes; oma seaduseelnõu koostamine ja esitamine Riigikogu menetlusse; selle tutvustamine meedias; debati organiseerimine meedias (demograafiaekspertide sõnavõttud); koostöö kolmanda sektoriga (mittetulundusühing Eesti Lapse Eest); Riigikogu sotsiaalkomisjoni avatud istungi korraldamine Mõõdukate eestvõttel; meeleavalduse korraldamine Toompea lossi ees ning loomulikult kogu kampaania vältel proaktiivne suhtlus meediaga.

Hinnates kommunikatsiooni kvantiteeti, saab väita, et Mõõdukad andsid välja rohkem pressiteateid ja kirjutasid märgatavalt rohkem arvamuskommentaarid vanemahüvitise teemal üleriiklikus, aga tõenäoliselt ka maakondlikus meedias. Näiteks vanemapalga temaatikaga seotud pressiteateid saatsid Mõõdukad ainuüksi eelnõu menetlemise 8 kuu jooksul välja 12. Ja tõdeda tuleb, et valdav enamus neist teadetest ja seal sisalduvaist sõnumitest leidsid ühes või teises vormis massimeedias kajastamist ehk täitsid sellega oma eesmärgi. Ka teadete sisuline kvaliteet ja vormiline esitus olid mõne harva erandiga kõrgetasemelised ja Eesti erakondade tavapärasest kommunikatsioonipraktikast kindlasti esiletõusvad. Erakonna poolt võidetud “arvamusliidri” rolli tõestab ka see, et Mõõdukate arvamus oli esindatud pea kõigis antud teemal meedias avaldatud debattides ja ümarlaudades.

Teine oluline positiivne külg, mis tõstis Mõõdukate kampaaniat antud eelnõu puhul väljapaistvamaks konkureerivate erakondade omadest, oli algusest peale kindlalt määratletud peamised kõneisikud. Antud eelnõu personaalne identifitseerimine Katrin Saksa kui idee genereerija, seaduseelnõu algataja ja teema esikõnelejaga töötas antud juhul laitmatult. Tema kaalu kõneisikuna kinnitavad nii teiste poliitikute kui ka muude teemat meedias kommenteerinud isikute rohked viited tema arvamustele ja sõnavõttudele. Kõnealuse eelnõu ja teema puhul tuli nii meedia kui avalikkuse silmis K. Saksale kindlasti kasuks ka laitmatu reputatsioon antud teemadega juba pikemalt tegelenud televisiooni saatejuhi ja poliitikuna, endise rahvastikuministrina.

Mõõdukate olulisematest kõneisikutest esinesid antud teemal veel Kadi Pärnits kui seaduseelnõud menetlenud sotsiaalkomisjoni aseesimees ning Eiki Nestor kui endine sotsiaalminister (valitsuse eelnõu väljatöötamist kureeris Sotsiaalministeerium). Teised kõneisikud esinesid episoodiliselt ja olulist rolli ei omanud. Vaevalt, et kampaaniale kasuks

tulid mõned Evelin Int-Lamboti kui meedia ja avalikkuse silmis Eesti märgi väljatöötamise töögrupi juhina negatiivse maine omandanud isiku sõnavõttud.

Märkida võib, et parlamendikommunikatsiooni tasemel ei olnud ei Res Publical ega Reformierakonnal konkreetseid ja otsust lõpuni vanemahüvituste teemat kommuniqueerivaid inimesi nähtavasti määratud. Tänu valitsuserakondade staatusele oli nende kommunikatsioon tõenäoliselt mõeldud täielikult institutsionaliseerituna (läbi ministrite ja ametnike). Pikaajalises ning aktiivset ja agressiivset debatti sisaldanud kampaanias maksis see konkurent Mõõdukatega võrreldav passiivsus neile kurjasti kätte.

Esiletoomist väärib ka see, et kui võimuerakondadel tuli nii oma üldist positsiooni kui ka konkreetseid vanemapalgaga seotud detaile kommuniqueerides mitmel korral (ja mitte ainult hilissügisese valitsuskriisiga seotult) oma seisukohti ja sellest tulenevalt ka kommunikatsioonisõnumeid muuta ja korrigeerida, siis Mõõdukad said tänu algusest peale sisuliselt läbi mõeldud ja argumenteeritud ideele sama juttu ajada. Püsivalt samade sõnumite kommuniqueerimine aitas piisava korduste efekti läbi tõsta kommunikatsiooni efektiivust ja tagada sõnumi kohalejõudmise avalikkuseni.

Kui mõõta kommunikatsiooni tulemuslikkust avaliku arvamuse mõjutamise järgi, siis oli tegevus edukas, sest TNS Emori avaliku arvamuse uuringu põhjal pooldas vahetult enne seaduseelnõu vastuvõtmist Mõõdukate lähenemist ehk võrdset vanemapalka ligi 66% Eesti elanikest. Vastuvõetud seaduse ehk valitsuskoalitsiooni lähenemise, st sissetulekust sõltuva vanemahüvitise pooldajaid oli vaid 24% (TNS Emor 2003).

Täiuslikust poliitilisest kommunikatsioonikampaaniast jääb Mõõdukaid vanemapalga teema juures lahutama aga fakt, et teema fookusesse tõstmine ja elava debati algatamine jäi sisuliselt hiljaks – sest jõuvahekorrad otsuste langetamiseks Riigikogus pandi paika juba kevadistel valimistel. Valimisdebattides aga Mõõdukail ei õnnestunud oma sõnumit aktualiseerida ja tekitada vastasseise oponentidega, et seeläbi tõmmata Mõõdukate lahendust pooldavaid aktiveerunud valijaid enda poolt hääletama.

5.4. Reformierakonna kommunikatsioonitegevuste adekvaatsus ja efektiivsus

Hinnates Reformierakonna kommunikatsioonitegevuse adekvaatust ja efektiivsust vanemapalga seaduseelnõu menetlemise käigus, tahan esmalt rõhutada meediamonitooringust ilmnevat, et kuni septembri alguseni ehk sisuliselt seaduseelnõu esialgse teksti valmimiseni Reformierakond peaaegu ei tegelenudki oma lähenemise ja idee aktiivse tutvustamise, selgitamise ja propageerimisega. Otsekui arvati, et valimistulemusega ja koalitsioonilepinguga on mandaat plaani ellu viimiseks saadud ja edasiarutamisele see ei kuulu. Tõenäoliselt oli erakonna staabil sel ajal ka tunne, et teema on tegelemiseks delegeeritud valitsusele, sotsiaalministeeriumile ja rahvastikuministri büroole ning mitmest kanalist info jagamine hägustab vaid üldpilti.

Alles meedias järjest tihemini kõlama hakkavate kriitikanoolte tagajärjel aktiveerub erakond ja alustab Paul Eerik Rummot eestkõnelejana kasutades selgitustööd. Tehakse seda aga absoluutsel enamusel juhtudest ainult rahvastikuministri ja tema büroo egiidi all, mis on viga, sest nii tundub teema paratamatult ainult kitsalt bürokraatliku või poliitilise initsiatiivina, millel ei ole laiemat kandepinda ja toetust. Ja nii ongi, sest liitlasi ei lisandu. Teavituskampaania alustamisega ollakse paraku ka juba hiljaks jäänud, sest vastasrinna aktiivsus on selleks hetkeks jõudnud paljudes arvamusiidrites ja ka laiema auditooriumi seas juba esialgse seisukoha tekitada ja hiljem see enamusel vaid süveneb.

Oma roll on kindlasti mängida ka sellel, et retoorika arendamisel ollakse suuresti väljendi *emapalk* semantilises lõksus ja katsed saavutada seda, et avalikkus hakkaks rääkima *vanemahüvitisest* ja mõistaks seda ka *hüvitise* kontekstis, mitte sama töö eest kõigile võrdselt makstava palga või mingi uuelaadse sotsiaaltoetusena lastega peredele, valdavas osas ebaõnnestuvad. Tundub, et ka erakond ise saab protsessi lõpuks aru, et sooviga oma sõnumit atraktiivselt pakendada, tehti seekord endale karuteene. Seaduse lõpphääletuse eel peetud kõnes esitab Siim Kallas retoorilise küsimuse: “Kas siis, kui me oleksime vaid pikendanud sünnihüvitise maksmist 225 päeva võrra ja haigekassat puuduoleva summa katmisel eelarvest aidanud, oleksime vähem sõimata saanud?”. Suure tõenäosusega on vastus sellele – jah.

Kommunikatsiooni ühe suurema veana, mis muidugi näitab kaudselt ka idee nõrkust, saab esile tuua veel selle, et Reformierakonnal ei õnnestunud leida ja debatti kõneisikuna

kaasata pea ühtegi liitlast (v.a poliitilised liitlased) – arvamusiidrit, eksperti, teadlast, kolmanda sektori esindajat. Pea kõik sellised sõnavõtjad (nii omal algatusel arvamuse avaldajad kui Mõõdukate poolt tagant tõugatud isikud ja organisatsioonid), koondunud Mõõdukate selja taha või lihtsalt jagasid pigemini Mõõdukate positsiooni.

Reformierakonnal oligi teema kajastamiseks sisuliselt kolm põhilist kõneisikut: rahvastikuminister Paul Eerik Rummo, erakonna esimees Siim Kallas ja Maret Maripuu. Üksikutes episoodides liitusid neile rahvastikuministri nõunik Kristina Täht, sotsiaalkomisjoni liige Toomas Tein, Jürgen Ligi, Urmas Paet, Silver Meikar ja Rain Rosimannus.

Kui kokkuvõttes hinnata Reformierakonna poliitilist kommunikatsiooni vanemapalga seaduse eelnõust teavitamisel ja sellele avalikkuse toetuse ja poolehoiu võitmisel kõige pragmaatilisemalt ehk skaalal kas eesmärk saavutati või mitte, on vastus ühene: ei saavutatud ja seda hoolimata seaduse soovitud kujul vastuvõtmisest.

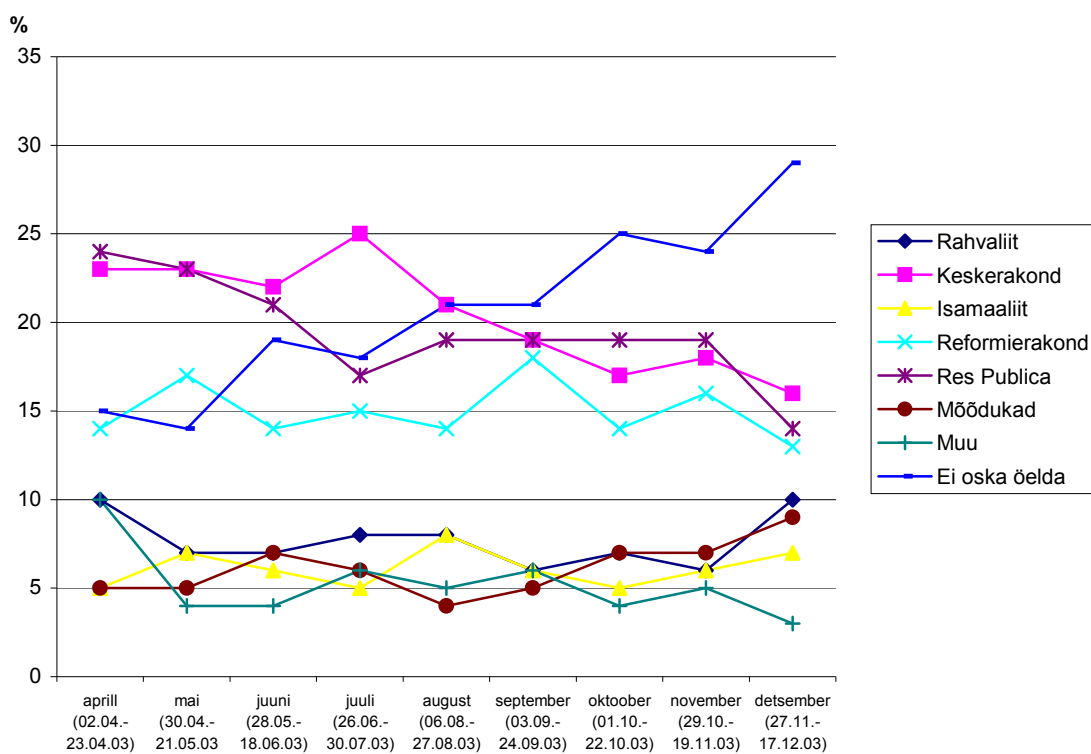
TNS Emori poolt novembri alguses läbi viidud avaliku arvamuse uuringu kohaselt oli sel hetkel Reformierakonna idee ehk sissetulekust sõltuva vanemahüvitise pooldajaid vaid 24% Eesti elanikest võrreldes 66% suuruse toetusega Mõõdukate võrdse hüvitise ideele. Antud juhul oli Reformierakond vähemalt lühiajalises plaanis saavutanud Phyrrose võidu surudes läbi algselt loorbereid ja populaarsust tõotanud valimislubaduse, mis ellu viimisel tekitas paksu pahameelt ja erakonnale seljapööramist suure osa valijate seas. Samas pikas perspektiivis ei pruugi see kaotus nii suur olla, sest sisuliselt suudeti tõesti endale tekitada veel üks erakonnaga haakuv kõneteema lisaks rahandusele, majandusele ja isikuvabadustele. See lubab järgmistel valimistel, kui kired juba vaibunud on, samalt lainelt uute ettepanekutega jätkata, viidates, et tegu on tegijate, mitte ainult lubajatega. Ja täpselt seda on Reformierakond ka juba teinud, tuues juba 2006. aasta kevadsuvel 2007. aasta Riigikogu valimisteks välja loosungi “Pikendame vanemahüvitise perioodi lapse pooleteiseaastaseks saamiseni!”

VI Valijaskonna toetus Mõõdukatele ja Reformierakonnale

6.1. Valijate toetuse dünaamika

Vaadeldes uuringufirma TNS Emor poolt läbi viidud uuringute tulemusi (vt joonis 2) nähtub, et valijaskonna toetus Mõõdukatele on tavapärase 5% tasemelt tõusnud kõrgemale esmalt juunis 2003 ning seejärel uuesti oktoobris 2003, jõudes kõrgeima (9%) tasemeni detsembris 2003. Just juunis avalikustasid Mõõdukad esmakordselt oma vanemapalga idee, oktoobrist alates osalesid aga aktiivselt samateemalises parlamendi- ja meediadebatis.

Joonis 2. Toetus erakondadele aprill – detsember 2003 (TNS Emor)

Uuringufirma TNS Emor analüüs ei täheldanud veel oktoobris seost antud teema avaliku käsitlemise ning Mõõdukate reitingutõusu vahel, kirjutades: “Toetus Mõõdukatele on augustist alates pisut tõusnud ning toetus Isamaaliidule langenud. Siiski on siin tegemist tavapäraste kõikumistega. Nende parteide tavapärane toetajaskond jääb 5 – 6% juurde. Nii Mõõdukatel kui ka Isamaaliidul leidub üsna võrdselt toetajaid kõigis

sotsiaaldemograafilistes sihtrühmades. Pikemaajalisi tõusu- või langustrende siin täheldada ei saa.” (TNS Emor; Toetus erakondadele, oktoober 2003)

Detsembris, mil Mõõdukate toetus oli võrreldes kevadisega ligi kahekordistanud, leidis TNS Emor: “Mõõdukate toetus on aga tõusnud 9%-ni, mis on selle erakonna kohta küllaltki kõrge. Toetajaid on juurde saadud just noorte ja madalapalgaliste seast. Tallinnas on toetus Mõõdukatele võrreldes eelmise kvartaliga kahekordistunud; samuti on toetus tõusnud ka Harju- ja Raplamaal, Tartu- ja Jõgevamaal ning Lõuna-Eestis. Toetuse tõusu põhjustena võib näha seda, et Mõõdukad on viimasel ajal üldiselt aktiivsemalt esinenud ja sõna võtnud (nt. seoses vanemapalga teemaga) ning tõenäoliselt pärvinud tähelepanu ka seoses nimevahetusplaanidega.” (TNS Emor, Toetus erakondadele, detsember 2003).

Mõõdukate reitingu hüppelise tõusu muudab veelgi väärtuslikumaks fakt, et detsembriks olid praktiliselt kõik teised erakonnad oma toetajaskonda võrreldes 2003. aasta aprilliga märkimisväärselt kaotanud. Detsembriks oli kahekordistunud ka nende valijate hulk, kes ei suutnud või ei soovinud oma eelistusi avaldada, taoliste vastajate hulk küündis juba ligi 30%-ni.

TNS Emor märgib detsembrikuise valitsuse ja erakondade toetuse uuringu tulemusi kommenteerides, et valitsuskriisi segatud erakondadest kaotas enim Reformierakond, kelle toetus on võrreldes valitsuskriisi lõpuperioodiga detsembri keskpaigaks veelgi langenud. Kuna toetus langes oluliselt (27%lt 20%le) just kõrgemapalgaliste seas, pakub TNS Emor seletuseks, et ilmselt ei suutnud nende valijate silmis piisavalt resoluutselt oma esialgsetest lubadustest (nt seoses tulumaksumäära alandamisega) kinni hoida (TNS Emor, Toetus erakondadele, detsember 2003). Uuringufirma ei seosta antud langust vanemapalga sellisel kujul vastuvõtmisega.

Reformierakonna toetuse langus jätkus muuseas ka pärast vaatlusaluse perioodi lõppu. Jaanuaris 2004 läbi viidud uuringu põhjal oli erakonna toetusprotsent 13. TNS Emor märkis uuringutulemuste kommentaaris, et Reformierakond on selgelt oma toetajaskonda kaotamas. ”Võrreldes eelmise aasta novembriga on toetus sellele erakonnale madalapalgaliste hulgas langenud kaks korda ning näitab langustendentsi ka keskmise sissetulekuga inimeste hulgas. Ka kõrgema sissetulekuga inimeste seas on toetus Reformierakonnale jäänud tavapärasest madalamaks.” Veel ka veebruaris-märtsis kõikus

toetus 10-11% juures, käies korraks aprillis 18% peal, kuid langedes maikuuks tagasi 13% peale.

6.2. Toetuse seotus erakonna parlamendi- ja meediaaktiivsusega

Oluline on vaadelda Mõõdukate parlamendi- ja meediaaktiivsust ajalises seoses nende reitingumuutustega, kuna just siit on võimalik otsida seoseid avaliku tugeva kommunikatsioonitegevuse ja eduka parlamenditegevuse ning valijate poolehoiu vahel (vt tabel 1).

TABEL 1. ERAKONDADE TOETUSREITING NING NENDE MEEDIA- JA PARLAMENDITEGEVUSED JUUNI - DETSEMBER 2003

Periood	juuni	juuli	august	september	oktoober	november	detsember
MÕ toetusreiting (TNS Emor, %)	7	6	4	5	7	7	9
RE toetusreiting (TNS Emor, %)	14	15	14	18	14	16	13
MÕ meeditegevused arvuliselt	4	3	0	1	11	16	5
RE meediategevused arvuliselt	2	1	1	4	14	17	4
MÕ parlamenditegev. arvuliselt	5	0	0	2	6	11	7
RE parlamenditegev. arvuliselt	1	0	0	2	3	7	1

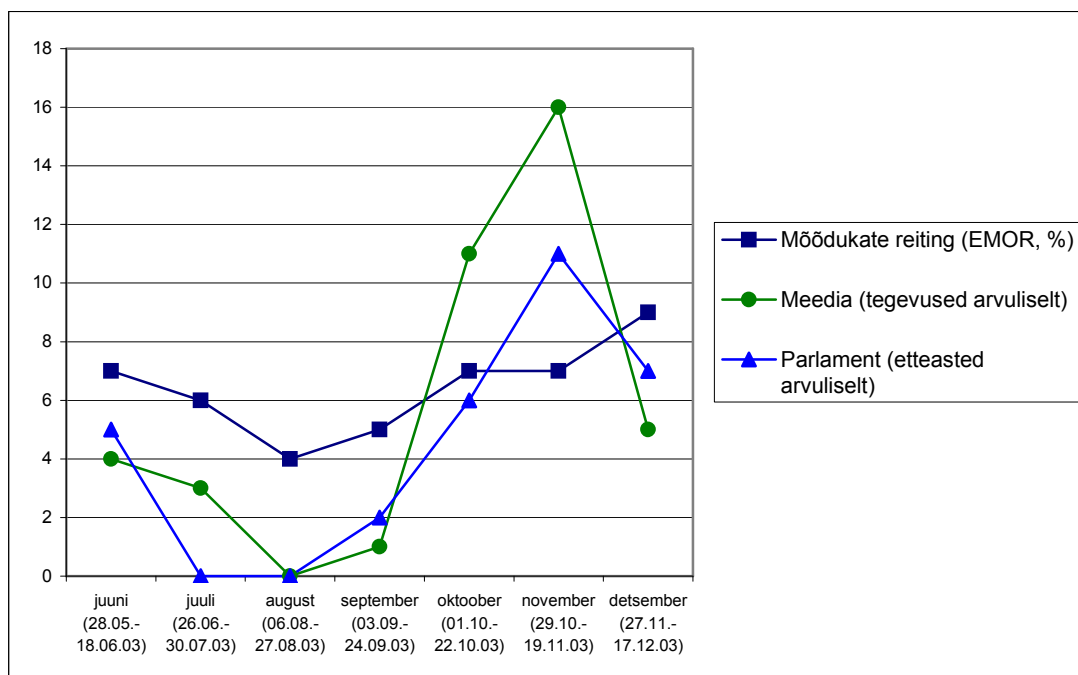
Vaadeldavate protsesside olulisemate murdepunktidena vaatlusalusel perioodil saab esile tuua järgmised sündmused ja kuupäevad:

- juunis 2003 arutas Riigikogu Mõõdukate esitatud alternatiivset vanemapalga eelnõud
- septembriks oli valmimas koalitsiooni vanemahüvitise eelnõu ning Reformierakond alustas selle laiemat tutvustamist, kuid selleks ajaks oli juba toimunud mõningane Mõõdukate, ühiskondlike organisatsioonide ja teadlaste sõnavõttudel põhinev avaliku arvamuse polariseerumine ning tekkinud vastasseis koalitsiooni poolt pakutavale lahendusele
- 8. oktoobriks kui koalitsiooni eelnõu jõudis Riigikogu suurde saali esimesele lugemisele, oli nii meedias kui avalikkuses juba välja kujunenud selged hoiakud eelnõu suhtes. Põhimõtteliselt jaotus pilt kaheks selgeks leeriks, millest ühte – eelnõud pooldavat – esindasid koalitsioonierakonnad (ajutiste kõrvalekalletega Rahvaliidu poolt) sinna kuuluvate poliitikute ja ametiisikute näol ja teist – selle vastu olevat – opositsioonierakonnad (v.a. Isamaaliit) ning meedias teemal sõna võtavad eksperdid-teadlased, ühiskondlike liikumiste esindajad ja nõ lihtsad lapsevanemad ja noored emad.

- avaliku vastaseisu emotsionaalseteks kulminatsioonideks said kaks protsessile siiski mitte otsest mõju avaldanud meediasündmust. 20. oktoobril eelnõu arutelule pühendatud sotsiaalkomisjoni avatud istung, kus osales enamus teemal sõna võtnud avalike organisatsioonide esindajaid. Samaaegselt istungiga toimus ka Toompea lossi ees eelnõu pooldajate ja vastaste meeleavaldus. 11. novembril arutas Riigikogu riiklikult olulise küsimusena Eesti demograafilist olukorda. See eelnõu menetlusse otseselt mitte puutunud üritus pakkus kõigile osapooltele suurepärasest tribüüni oma vaateid veelkord esitada kohalviibivale meediale.
- avaliku arvamuse hoiaku fikseeris nõ “lõplikult” 11. novembril avalikustatud Eesti Päevalehe tellimusel TNS Emori poolt tehtud uuring, millest selgus, et Mõõdukate varianti ehk võrdset vanemapalka pooldab 66% Eesti elanikest ja koalitsiooni varianti ehk varasemast sissetulekust sõltuvat hüvitist 24%.
- novembri lõpul – detsembri algul Rahvaliidu eestvõttel toimunud valitsuskriis, mille üheks põhjuseks oli ka vastasseis vanemahüvitise seadusele.
- detsembri algul Riigikogu menetluses olevad lapsetoetuse suurendamise eelnõud, millest esimese esitasid Mõõdukad ning teise, täpselt samasisulise koalitsioon.
- 10. detsember võttis Riigikogu vastu vanemahüvitise seaduse koalitsiooni poolt pakutud kujul jättes arvestamata kõik opositsiooni, teadlaste-ekspertide ja avalike organisatsioonide alternatiivsed ettepanekud.

Mõõdukate vanemapalga temaatika käsitlemise aktiivsuse meedias ning parlamendis võrdlemisel on näha selged seosed nende meedia- ja parlamenditegevuste kõrgperioodide ning reitingutõusu vahel (vt. joonis 3).

Joonis 3. Seosed Mõõdukate tegevusaktiivsuse ja populaarsusreitingu vahel

Esmalt tõuseb Mõõdukate toetus uuringuperioodil, mis hõlmab perioodi 28. maist kuni 18. juunini. Just juunis menetleb Riigikogu Mõõdukate vanemapalga teemalist eelnõud numbriga 32 SE, mida toetasid erakonna tipp-poliitikute esinemised meedias.

Hästi on näha ka kiire tagasilangus hetkel, mil juulis-augustis ehk puhkuseperioodil ei toimunud sisulist parlamenditööd ning meedias oli teema samuti päevakorrast maast. Tõus kommunikatsiooniaktiivsuses ja parlamenditegevuste aktiivsuses algab uuesti septembris ning lõpeb detsembri esimestel päevadel, kusjuures toetusreitingud teevad täpselt sarnase tõusu. Siin on küll näha väike ajaline nihe, mille põhjuseks või pidada teema aktiivsele kommunikeerimisele ning selle tegevuse mõju uuringus avaldumise vahele jäävat viitaega.

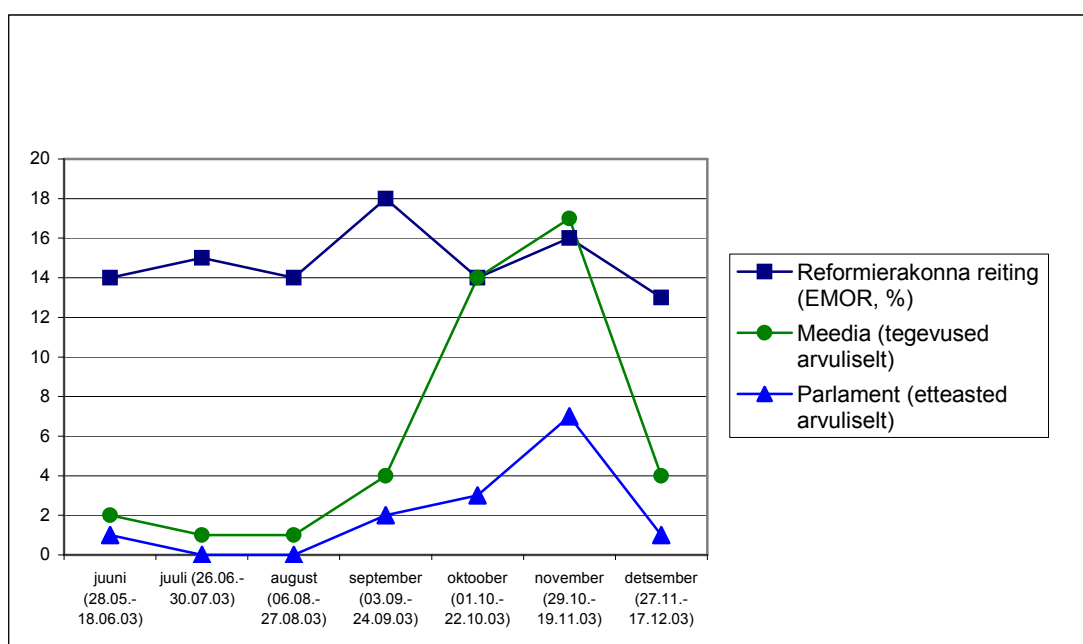
Järsem Mõõdukate populaarsuskõvera ülesminek leiab aset novembri lõpul detsembris ja selle üheks põhjuseks saab kindlasti pidada ka avalikustatud neutraalse allika poolt tellitud uuringut, mis näitas avalikkuse ülekaalukat toetust Mõõdukate poolt pakutud variandile. Tõenäoliselt võimendas Mõõdukate reitingu kasvu inimeste soov olla ühes paadis enamusega, nn. gruppikuuluvuse efekt ning faktor, et selle grupi eestkõnelejaks ja liidriks olid ennast pikaajalise plaanipärase tegevuse tulemusel tõstnud just Mõõdukad. Võimalik selgitus on ka see, et Mõõdukad said täiendavalt lühiajalisi toetajaid juurde nende seast, kes

lihtsalt protestisid selle vastu, et koalitsiooni ei arvesta oma poliitilise tahte elluviimise juures karvavõrdki avaliku arvamusega.

Reformierakonna puhul täpselt samasuguseid otseseid seoseid populaarsusreitingu ja meedia- ning parlamenditegevuste aktiivsuse vahel tõmmata ei saa. Nagu ka parlamenditegevuste ja meediatgevuste efektiivsuse analüüsis juba välja tõin, pidigi Reformierakond koalitsioonivalitsuse ühe osapoolena oma positsioonist lähtuvalt olema nii meediakommunikatsiooni kui parlamenditegevuste osas vähemasti algperioodil passiivsem. Samas näitas analüüs selgelt, et selleks ajaks kui reformierakond tajus vajadust oma ideed lahti selgitada ja teha Mõõdukate lähenemise suhtes kontrapropagandat, oli avalik arvamus juba suuresti formeerunud ning seda muuta enam ei õnnestunudki.

Nagu jooniselt 4 näha on, tõi vanemapalga teema aktiivsem kommunikatsioon ja selle idee lahtirääkimine septembrikuu jooksul hoopis kaasa erakonna toetuse olulise languse. Samas ei saa väita, et see oli ka ainult reaktsioon vanemahüvitise teemale, sest antud uuring lihtsalt ei käsitle mingeid muid sündmusi või mõjureid, mis selleni viia võisid.

Joonis 4. Seosed Reformierakonna tegevusaktiivsuse ning populaarsusreitingu vahel

Ühe märkimisväärse faktorina tahan Reformierakonna puhul esile tuua veel selle, et näiteks novembris jõudsid nii kommunikatsiooni kui parlamenditegevuse näitajad maksimumini, kuid kokkuvõttes tõi see kaasa hoopis reitingu märgatava langemise, mis jätkus veel ka neli kuud peale vaatlusaluse perioodi lõppu. Selgituseks sellele pakun seisukohta, et kuigi tegevusaktiivsus võis ju suur olla, kommuniqueeriti jõuliselt ja jätkuvalt sõnumit, mis oli vastuolus auditooriumi seas välja kujunenud seisukoha ja suhtumisega ning millega enamus retsipiente ei tahtnud nõustuda. Selles staadiumis ei suudetud enam debatti tuua ka uut argumentatsiooni või mingit teist vaatenurka, mis oleks vastuolu aidanud lahendada või leevendada. Kuna ka kõneisikud jäid samaks, ei saanud enam loota muutustele avalikus arvamuses.

VII Vastused uurimisküsimustele, järeldused ja diskussioon

Nii Mõõdukate kui Reformierakonna valimiskampaanias kõlanud emapalgateemalised lubadused olid selged, arusaadavad ja eristatavad. Mõõdukad tulid küll oma ideega varem avalikuks, kuid Reformierakond suutis oma agendas uudset sotsiaalse suunitlusega ideed jõulisemalt tutvustada. Üheks põhjuseks oli kindlasti ka erinevus kahe erakonna valmiskampaaniate eelarves, sest oma seisukohtade kommunikatsiooniks oli näiteks Reformierakonnal 5,8 korda rohkem raha kui Mõõdukatel.

Hoolimata Mõõdukate pingutustest ei suutnud nad emapalga ideed kampaania keskpunkti tõsta ühe valijate ees seisva põhimõttelisema otsusena. Reformierakond keskendus aga selgelt rohkem enda jaoks olulisem kampaanialubaduse – tulumaksukärbete – selgitamisele ja lootis tõenäoliselt sel viisil tegutsedes rohkem hääli võita. Tundub, et mindi kindla peale ja nähti paremat positsiooni selges vastandumises astmelist tulumaksu pooldanud mõjuvõimsa Keskerakonnaga, selle asemel, et hakata prognoosimatu populaarsusega emapalga teemal võistlema vähemtähtsate Mõõdukatega.

Kui kampaaniaperioodil püüdsid Mõõdukad oma emapalga ideed meedias aktiivselt tutvustada, siis vähemasti vaatlusaluste meediakanalite monitooringu põhjal otsustades Reformierakond aktiivse valimiskampaania perioodil omalt poolt kas väga ei tegelenud emapalga idee propageerimise ja meediakajastuse saavutamisega või siis tegi seda väheresultatiivselt. Ühtpidi võib selle taga olla peamiste kõneisikute hõivatus igapäevase tööga valitsuses, teisalt ka tõik, et sõnumi edastamises võidi rohkem loota makstud reklaamile. Emapalga ideed tutvustas üks erakonna poolt tellitud neljast telereklaamiklipist. 40-sekundline klipp kujutas gruppi rasedaid naisi mediteeriva muusika saatel rahulikult võimlemas.

Mõõdukate peretoetusi ja vanemapalka puudutava parlamenditegevuse efektiivsust hinnates tuleb eelkõige arvestada erakonna positsiooniga opositsioonis. Nagu selgus riigikogu täiskogu stenogrammidest ja sotsiaalkomisjoni istungite protokollidest, olid Mõõdukad oma seisukohtade esitamisel ja koalitsiooni omadele oponeerimisel vägagi aktiivsed, kasutades selleks pea iga võimalust. Oli juba parlamendidemokraatiast tulenev, et 1 hääl 12-liikmelises komisjonis ning 6 häält 101-liikmelises riigikogus jäi väheseks ja

sellest tulenevalt ei suutnud erakond siiski oma seaduseelnõud läbi suruda. Ent nagu näitas analüüs, oli aktiivsel parlamenditegevusel oluline roll erakonna ideede jõudmisel avalikkuseni ning seeläbi poliitilise kõneaine kujundamisel.

Kokkuvõtvalt tuleb Mõõdukate parlamenditegevust peretoetuste ja vanemapalga teemal pidada nii tõhusaks, kui antud tingimustes see olla sai. Lõpptulemusena sai siiski ellu viidud kaks kolmest algselt Mõõdukate peretoetuste seaduseelnõus olnud ettepanekust ning peretoetuste, eriti aga vanemapalga teemal. Mis siis, et Mõõdukate vanemapalga eelnõu kuskile ei jõudnud, käivitus ühiskonnas viimaste aastate suurimaid arutelusid, mis kindlasti ei ole veel lõppenud, andes nii märku parlamendidemokraatia ja ka väikeste erakondade olulisusest ühiskonna mobiliseerimisel ühes või teises küsimuses sõna võtma, kaasa mõtlema, otsuseid langetama. Suurimaks võiduks tuleb aga lugeda seda, et Mõõdukad suutsid ennast vanemahüvitise teema läbi laiadele valijahulkadele teadvustada, võtta konkreetsel teemal suure grupi eestkõneleja rolli ning oma põhimõtteid ja sõnumit seeläbi edastada kordades rohkem ja efektiivsemalt kui varasematel perioodidel.

Vanemapalga eelnõu riigikogule arutamiseks esitanud valitsuskoalitsiooni ühe osapoolena oli selge, et Reformierakond ei ole selle küsimuse käsitlemisel parlamendis võrdselt aktiivne opositsiooni kuuluvate ja alternatiivset lahendust pooldavate Mõõdukatega. Koalitsiooni tingimustes töötava valitsuspartei jaoks on ju selge, et valitsuse koostatav eelnõu põhineb eelkõige juba koalitsioonilepingus sätestatud ning arutelu käigus tekkivad täiendused või parandused võivad olla pigemini redaktsioonilist laadi.

Analüüsides seaduseelnõu menetluse käiku riigikogus ja Reformierakonna esindajate tegevust eelnõud suure saali jaoks ettevalmistanud sotsiaalkomisjonis ning hiljem ka suure saali lugemistel, võib Reformierakonna esindajate passiivsusest järeldada, et tõenäoliselt ei osanud nad alguses oodata valitsuse eelnõule sedavõrd suure, organiseerunud ja monoliitse vastuseisu teket opositsiooni, avalikkust esindanud erialaorganisatsioonide ja teadlaste ning ka osa meedia poolt. Ja hiljem otsustati lihtsalt kasutada koalitsiooni häälteenamust, et seaduseelnõu oma variandis läbi suruda.

Kommunikatsiooni poolt hinnates võib öelda, et vanemapalga teema juures olid Mõõdukate tegevuses olemas kõik klassikalise poliitilise kommunikatsiooni kampaania elemendid: idee tõstatamine; sellele keskendumine valimiskampaanias- ja lubadustes; oma

seaduseelnõu koostamine ja esitamine riigikogu menetlusse; selle tutvustamine meedias; debati organiseerimine meedias (demograafiaekspertide sõnavõttud); koostöö kolmanda sektoriga (mittetulundusühing Eesti Lapse Eest); riigikogu sotsiaalkomisjoni avatud istungi korraldamine Mõõdukate eestvõttel; meeleavalduse korraldamine Toompea lossi ees ning loomulikult kogu kampaania vältel proaktiivne suhtlus meediaga. Täiuslikust poliitilisest kommunikatsioonikampaaniast jääb aga Mõõdukaid vanemapalga puhul lahutama fakt, et teema fookusesse tõstmine ja elava debati algatamine jäi sisuliselt hiljaks – sest jõuvahekorrad otsuste langetamiseks riigikogus pandi paika juba kevadistel valimistel.

Hinnates kommunikatsiooni kvantiteeti, saab väita, et võrreldes Reformierakonnaga korraldasid Mõõdukad rohkem otsekohtumisi, andsid välja rohkem pressiteateid, kirjutasid rohkem aramuslugusid vanemahüvitise teemal üleriiklikus, aga tõenäoliselt ka maakondlikus meedias. Erakonna poolt võidetud “aramusliidri” rolli tõestab ka see, et Mõõdukate arvamus oli esindatud pea kõigis antud teemal meedias avaldatud debattides ja ümarlaudades.

Teine oluline positiivne külg, mis tõstis Mõõdukate kampaaniat antud eelnõu puhul väljapaistvamaks konkureeriva Reformierakonna omast, olid algusest peale kindlalt määratletud kõneisikud. Antud eelnõu personaalne identifitseerimine Katrin Saksa kui idee genereerija, seaduseelnõu algataja ja teema esikõnelejaga töötas antud juhul laitmatult. Tema kaalu kõneisikuna kinnitavad nii teiste poliitikute kui ka muude teemat meedias kommenteerinud isikute rohked viited tema arvamustele ja sõnavõttudele.

Reformierakonna kommunikatsiooni ühe suurema veana, mis muidugi näitab kaudselt ka nende keske idee nõrkust, saab esile tuua selle, et erakonnal ei õnnestunud leida ja debatti kõneisikuna kaasata pea ühtegi liitlast (v.a poliitilised liitlased) – aramusliidrit, eksperti, teadlast, kolmanda sektori esindajat. Pea kõik sellised sõnavõtjad (nii omal algatusel arvamuse avaldajad kui Mõõdukate poolt tagant tõugatud isikud ja organisatsioonid), olid koondunud Mõõdukate selja taha või lihtsalt jagasid pigem Mõõdukate positsiooni.

Esiletoomist väärrib ka see, et kui Reformierakonnal ja teistel võimuerakondadel tuli nii oma üldist positsiooni kui ka konkreetseid vanemapalgaga seotud detaile kommunikeerides mitmel korral (ja mitte ainult hilissügisese valitsuskriisiga) oma seisukohti ja sellega seoses ka oma kommunikatsioonisõnumeid muuta ja korrigeerida, siis Mõõdukad said tänu

algusest peale sisuliselt läbi mõeldud ja argumenteeritud ideele sama sõnumit edastada. Püsivalt samade sõnumite kommuniqueerimine aitas piisava korduste efekti läbi tõsta kommunikatsiooni efektiivust ja tagada sõnumi kohalejõudmine avalikkuseni.

Pikemas perspektiivis saatis aga väiksemate ressurssidega, ent aktiivsemat ja järjekindlamat kommunikaatorit edu. Mõõtes kommunikatsiooni tulemuslikkust avaliku arvamuse mõjutamise tulemuslikkuse järgi, oli Mõõdukate tegevus november 2002 – detsember 2003 vägagi edukas, sest sotsioloogiliste uuringute põhjal pooldas vahetult enne seaduseelnõu vastuvõtmist Mõõdukate lähenemist ehk võrdset vanemapalka ligi kaks kolmandikku Eesti elanikest. Riigikogu poolt vastu võetud ja praegu kehtiva seaduse ehk valitsuskoalitsiooni ja Reformierakonna lähenemise pooldajaid oli aga alla veerandi.

Vaadeldes erakondade toetusprotsente, näeme, et Mõõdukate toetusprotsent kerkib aprilli 5%lt detsembri lõpuks 9%ni. Reformierakonna toetus, mis on vaatlusperioodi alguses aprillis 14%, tõuseb vahepeal 18%ni, kuid kukub detsembriks taas 13%le. Oluline on siinjuures veel märkida, et hoolimata ühe oma peamise valmislubadusena tutvustatud vanemahüvitise kehtestamisest, langeb erakonna reiting veel järgmistel kuudel peale vaatlusperioodi lõppu, jõudes absoluutse madalseisu – 10%ni 2004. aasta veebruari uuringus.

Analüüsides ja võrreldes Mõõdukate vanemapalga temaatika käsitlemise aktiivsust meedias ning parlamendis on näha selgeid seosied nende tegevuste kõrgperioodide ning reitingutõusu vahel. Reformierakonna puhul täpselt samasugust võrdelist seost populaarsusreitingu ja meedia- ning parlamenditegevuste aktiivsuse vahel tõmmata ei saa. Nagu ka parlamenditegevuste ja meediategevuste efektiivsuse analüüsis juba välja tõin, pidigi Reformierakond koalitsioonivalitsuse ühe osapoolena oma positsioonist lähtuvalt olema nii meediakommunikatsiooni kui parlamenditegevuste osas vähemasti algperioodil passiivsem. Samas näitas analüüs selgelt, et selleks ajaks kui Reformierakond tajus vajadust oma ideed lahti selgitada ja teha Mõõdukate lähenemise suhtes kontrapropagandat, oli tema ideestikuvastane avalik arvamus juba suuresti formeerunud ning seda muuta enam Reformierakonnal ei õnnestunudki.

Vaatlusperioodi lõpul, kui avalik arvamus antud küsimuses oli juba kristalliseerunud, kuid Reformierakond tegutses suure aktiivsusega vastassuunas, näitasid uuringutulemused

hoopis pöördvõrdelist seost tegevusaktiivsuse ja reitingu vahel. Näiteks novembris 2003 jõudsid nii Reformierakonna kommunikatsiooni- kui parlamenditegevuse aktiivsuse näitajad maksimumini, kuid kokkuvõttes tõi see kaasa hoopis reitingu märgatava langemise, mis jätkus veel ka neli kuud peale vaatlusaluse perioodi lõppu. Selgituseks sellele pakun seisukohta, et kuigi tegevusaktiivsus võis ju suur olla, kommuniqueeriti jõuliselt ja jätkuvalt sõnumit, mis oli vastuolus auditooriumi seas välja kujunenud seisukoha ja suhtumisega ning millega enamus retsipiente ei tahtnud nõustuda.

Seega leidis kokkuvõttes tõestust hüpotees, et Mõõdukate parlamendi- ja meediategevus vanemahüvitise seaduseelnõu menetlemise perioodil kujundas sel perioodil olulisel määral Eesti poliitilist kõneainet ja meedia kõneainet ning seeläbi suurendas ka elanikkonna toetust erakonnale. Mõõdukate vanemapalga kampaania näide kinnitas, et opositsioonierakonnal on hoolimata vähemusest parlamendis võimalik poliitilise kõneaine kujundamise, parlamenditegevuse aktiivsuse ning kommunikatsiooni abil suurendada oma toetust elanikkonna seas.

Mõõdukad suutsid oma kontseptsiooni vanemahüvitise olemuse ja korralduse kohta avalikkusele kommuniqueerida järjekindlamalt ja kokkuvõttes mõjuvamalt, kui avalikkuses suuremat kõlapinda ja toetust omav ning valimiskampaania läbiviimiseks paremini rahastatud ning hiljem valitsusaparaadi võimalusi kommunikatsiooni arendamiseks omanud konkurent – Reformierakond.

Kokkuvõttes saab seega nentida, et antud juhtumi põhjal otsustades kehtib seos Eesti tänase poliitikaelu reaalsuse ning massikommunikatsiooni ja kõneaine kujundamise teooria üldseisukohtade vahel. Nagu antud töö teoreetiliste aluste peatükis toodu ja vanemapalga juhtumi analüüs tõestasid, on kõneaine loomise ja kujundamise ning eduka meediakampaania läbiviimise aluseks aktuaalne teema ning läbimõeldud ja ühiskonnas poolehoidu pälvida suutva ehk potentsiaaliga keskse mõtte olemasolu.

Kriitiliselt hinnates oli antud juhtum muidugi ka näiteks sellest, kus avalikkuse agenda ja meedia agenda ei suutnud poliitilist agendat lõplikult soovitud suunas mõjutada. Mõjutus küll oli, sest selgelt on jälgitav, kuidas tänu avalikkuse ja meedia tähelepanule sai valimiskampaania ajal siiski mitte nii kriitiliselt tähtsast vanemahüvitisest Reformierakonna jaoks juba novembriks 2003 kõige olulisem poliitiline teema, milles oma

seisukoha läbisurumiseks oldi koalitsiooni jaoks kriitilisel hetkel nõus isegi edasi lükkama oma senise tähtsaima lubaduse – tulumaksukärpe – elluviimine. Jälgitav oli ka muster, et mida rohkem meedia emapalga/vanemahüvitise teemast kirjutas, seda rohkem aspekte ja allikaid debatti juurde tuli ning seda enam teema iseennast juurde genereeris (vt Norris et al 1999).

Eesti poliitilise kultuuri ja otsusprotsessi arengu seiskohalt oli vanemapalga ümber peetud arutelu kindlasti olulise tähtsuga. Üleüldise poliitikast võõrdumise taustal oli emapalk/vanemahüvitis teema, mis suutis tekitada mitte ainult laialdast tähelepanu ja huvi, vaid ka kodanike ja kodanike ühenduste aktiivset arvamuste avaldamist, parandus-ettepanekuid, täiendavaid uuringuid ja sõnavõtte – ehk seda, mida just peakski endast kujutama osalusdemokraatia ideaalmudel ehk informeeritud, teadlikud ja otsustamise juures oma huvidest lähtuvalt kaasa rääkivate kodanike ühiskond.

Olgugi, et antud juhul ei vormunud otsus sellisena, nagu seda valdav osa eksperte-teadlasi ja kodanike ühendusi ette pani ja soovis, andis toiminu siiski märku rahvaalgatuse võimalikkusest ja selle jõust. Poliitikuile oli tekkinud vastasseis selgeks märgiks, et pelgalt ideoloogilise selgitusega on väga raske tänases infoühiskonnas üht või teist otsust põhjendada ja langetada. Nagu ütleb ka Pierre Bourdieu: “Üks poliitilise võitluse raskusi tänapäeval seisnebki asjaolus, et valitsejad, parem- või vasakpoolsed tehnokraadid või epistemokraadid, on mesti heitnud ratsionaalse ja universaalsega: me liigume universumite suunas, mille valitsemine nõuab üha enam tehnilisi, ratsionaalseid õigustusi ning milles ka alluvad võivad ja peavad üha enam ratsionaalsust appi võtma, et end valitsemise vastu kaitsta, kuna valitsejad peavad üha enam toetuma mõistuse ja teaduse argumentidele, et oma valitsemist ellu viia.” (Bourdieu, 2003: 194-195)

Analüüsides juhtunut ja eriti seda, mis on vanemahüvitise teema meediaagenda ning poliitilise agenda saanud pärast seaduse vastuvõtmist, Bourdieu’ väljade teooria võtmes, jõuame intrigeeriva, ent samas igati prognoositava tulemuseni. Kuna teooria kohaselt on väljad ja nendevahelised piirid pidevas muutumises, siis ka kontroll nende üle ei ole püsiv privileeg. Täpselt nii on juhtunud ka vanemapalga temaga. Kui analüüsitud perioodil domineeris meediaagendas, avalikus agendas ja avalikus arvamuses Mõõdukate sõnastatud idee vanemapalgast ja võis öelda, et emapalga-vanemahüvitise idee on tegelikult Mõõdukate poliitiline kapital, siis seaduse vastuvõtmisest möödunud aja jooksul on seda

välja asunud kontrollima hoopis Reformierakond. Lihtsalt võimuväljal teostatud ressursside ümberjagamisega on Reformierakond selle teema oma agendasse võtnud ja juba arendab seda edasi 2007. aasta Riigikogu valimiste kampaaniat silmas pidades.

Lähtudes kõneaine kujundamise klassikalistest uurimissuundadest oleks antud töö jätkamiseks ja edasiarenduseks huvitav uurida, millist rolli ja osatähtsust vanemahüvitise teema vaatlusalusel perioodil avalikkuse ja meedia kõneaines ikkagi tegelikult omas. Praegused väited teema tähtsusest ja olulisusest põhinevad ikkagi vaid kvalitatiivsetel hinnangutel. Vastavat kvantitatiivset uuringut sel ajavahemikul Eesti ühiskonnas kõige rohkem kõneainet pakkunud teemadest ei ole ju olemas. Selge on see, et teema tähtsuse monitoorimist avalikkuse kõneaines ei ole enam tagantjärei võimalik teha, kuid meediaagendat saaks veel ka praegu uurida.

Kokkuvõte

Käesolev bakalaureusetöö “Kõneaine kujundamine kui poliitilise toetuse mõjutamise vahend vanemahüvitise seaduseelnõu näitel” analüüsib opositsioonierakonna võimalusi oma programmiliste seisukohtade tutvustamiseks ning poliitilise kõneaine kujundamiseks.

Töös vaadeldakse lähemalt Rahvaerakonda Mõõdukad ning selle erakonna tegevust pärast 2003. aasta parlamendivalimistel opositsiooni jäämist, kui Mõõdukad aktiivselt nii parlamendis kui avalikkuses tegutsesid oma peretoetuste programmi ideede elluviimise ja vanemapalga kehtestamise nimel.

Töö põhineb 2004. aastal Margus Metsa, Olavi Paide ja Henri Käsperi Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonnas kaitstud seminaritööl “Opositsioonierakonna võimalused toetuse võitmiseks poliitilise kõneaine kujundamise abil. Rahvaerakonna Mõõdukad ning vanemahüvitise seaduseelnõu menetlemise näitel.” Kuna nii poliitikate elluviimisel kui kõneaine kujundamisel on erakondade tegevus enamasti vaadeldav võistluslikuna, on analüüsi lisatud ka samalaadsed võrreldavad andmed ja analüüs teise vanemahüvitist oma valmislubadustes ja kommunikatsioonis olulisel kohal hoidnud erakonna – Reformierakonna kohta.

Antud töö koosneb seitsmest peatükist, milles esimese antakse ülevaade kõneaine kujundamisega seotud põhimõistest ja valdkonna põhilistest uurimissuundadest, teises antakse ülevaade analüüsi objektidest, kolmandas kirjeldatakse analüüsi aluseid. Neljas ja viies peatükk annavad ülevaate analüüsi empiirilisest alusmaterjalist – vanemahüvitise seaduse menetlemisest parlamendis, erakondade kommunikatsioonist ja meediaesinemistest ning selles kvalitatiivsest analüüsist. Kuuendas peatükis analüüsitakse muutusi valijaskonna toetuses Mõõdukaile ja Reformierakonnale ning selle seotust erakondade parlamendi- ja meediaaktiivsusega. Viimane peatükk võtab kokku vastused uurimistöö küsimustele ja järeldused ning arutab võimalike edasiste uurimissuundade üle.

Uurimuse tulemusena selgus, et analüüsides ja võrreldes Mõõdukate vanemapalga temaatika käsitlemise aktiivsust meedias ning tegevust parlamendis on näha selged seosed nende tegevuste kõrgr perioodide ning erakonna reitingu tõusu vahel.

Seega leidis kokkuvõttes tõestust algne hüpotees, et Mõõdukate parlamendi- ja meediategevus vanemahüvitise seaduseelnõu menetlemise perioodil kujundas sel perioodil olulisel määral Eesti ühiskonna poliitilist kõneainet ning seetõttu suurendas ka elanikkonna toetust erakonnale. Mõõdukate vanemapalga kampaania näide kinnitas, et opositsiooni-erakonnal on hoolimata vähemusest parlamendis võimalik poliitilise kõneaine kujundamise, parlamenditegevuse aktiivsuse ning kommunikatsiooni abil suurendada oma toetust elanikkonna seas.

Meediamonitooringu, analüüsi ja avalike arvamuse uuringu põhjal leidis kinnitust ka teine hüpotees – Mõõdukad suutsid oma kontseptsiooni vanemahüvitise olemuse ja korralduse kohta avalikkusele kommunikeerida järjekindlamalt ja kokkuvõttes mõjuvamalt kui avalikkuses suuremat kõlapinda ja toetust omav ning valimiskampaania läbiviimiseks paremini rahastatud ning hiljem valitsusaparaadi võimalusi kommunikatsiooni arendamiseks omanud konkurent – Reformierakond.

Järelduste ja diskussiooni peatükis on lisaks uurimistulemustele ära toodud ka soovitusel edasist uurimist väärivate teemade kohta, mis siinses töös vaatluse alt välja oli jäetud.

Summary

For a young parliamentary country it is usual that several parties form coalition. Also an opposition consists of many smaller political parties. Coalition has its own role in parliamentary systems but the experience has shown that coalition parties have limited opportunities for implementing their policies. Does it mean that opposition parties that partly cannot carry out their programmes and promises automatically lose their electors' support? What possibilities do opposition parties have for increasing their constituency?

In this paper under the name “Agenda Setting as a Tool for Influencing the Public Support. On the Example of the Parent Subvention Bill” I have analysed what possibilities do opposition parties have for introducing their viewpoints and setting political and media agenda.

In the bachelor thesis I have dwelled upon party Mõõdukad after elections in 2003 when they became opposition party. Their parent subvention topic is one of the best examples of successful opposition party activities in Estonian modern political culture.

This paper is based on the seminar thesis “Opositsioonierakonna võimalused toetuse võitmiseks poliitilise kõneaine kujundamise abil” prepared by Margus Mets, Olavi Paide and Henri Käsper. In this paper I have compared these results with another party – Reformierakond – that has also given parent subvention very important role in their political promises and communication.

The aim of the theses is to give a detailed overview of the activities of Mõõdukad and Reformierakond in Parliament during a period April-December 2003 and also compare these results with public support to these parties. The analyses are based on Parliament stenographs, media texts and TNS Emor political poll about supporting political parties.

All in all, in a matter of parent subvention Mõõdukad's activities in Parliament were quite successful. As a result of their activities one of biggest public discussions was given rise in Estonian society and it still goes on. Consequently opposition parties can influence social processes by setting political agenda with their activities in Parliament.

In parent subvention matter Mõõdukad's activities had all classical elements of political campaign. Besides that they distributed more press releases and wrote more articles about the subject compared to Reformierakond. Mõõdukad's opinion was represented in almost all media debates about this topic.

Hereby the hypothesis found proof – Mõõdukad's activities in Parliament and media, during the period when parent subvention bill was processed, formed political agenda of Estonian society to a great extent and through that the party also gained bigger public support. This example demonstrated that also opposition party has possibilities to gain public support through setting political agenda, activities in Parliament and communication.

Kasutatud kirjandus

Autorid

- Aimre, I. (2001). *Sotsioloogia*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia kirjastus
- Bourdieu, P. (2003). *Praktilised põhjused*. Tallinn: Tänapäev
- Crigler, A. (2001). *The Psychology of Political Communication*. Michigan: The University Of Michigan Press
- Kraus, S. & Davis, D. (1980). *Mass Communication on Political Behavior*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press
- Lauristin, M. *Poliitiline kommunikatsioon. Loengumaterjalid*.
<http://www.jrnl.ut.ee/polcom/loengud/> (mai 2004)
- McQuail, D. (2003). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- Norris, P.; Curtice, J.; Sanders, D.; Scammell, M.; Semetko, H. (1999). *On Message: Communicating the Campaign*. London: SAGE Publications
- Palmaru, R. (2001). *Meedia võim ja demokraatia: Eesti kogemus*. Tallinn: Academia
- Rogers, E.M & Dearing, J.M (2000). *Agenda Setting Research: Where Has It Been, Where Is It Going? Media Power in Politics*. Toim. Graber, D. Washington: CQ Press
- Ruus, J. *Valimisinstiitutsioonid ja valimiskorraldus*.
<http://ec.ut.ee/alar/pp2004/Riik.htm> (mai 2004)
- Schumpeter, J. A. (2002). *Kaks demokraatiakontseptsiooni*. J. Lipping (toim.). *Kaasaegne poliitiline filosoofia. Valik esseid*. Tartu: EYS Veljesto Kirjastus

Materjalid Internetis

- Rahvaerakonna Mõõdukad koduleht Internetis www.moodukad.ee (mai 2004)
- Reformierakonna koduleht www.reform.ee (mai 2006)
- Riigikogu kodulehekülg www.riigikogu.ee (mai 2004 ja mai-juuni 2006)
- Vabariikliku valimiskomisjoni kodulehekülg Internetis www.vvk.ee
- Riigikantselei kodulehekülg www.riigikantselei.ee

Meediakanalid

- Ajalehed Eesti Päevaleht, Eesti Ekspress, Maaleht, Postimees, SL Õhtuleht, Äripäev, Rahva Hää! ja nende veebiväljaanded perioodil november 2002 – detsember 2003
- Uudisteagentuuri Baltic New Service arhiiv www.bns.ee

Uuringuandmed

- Toetus EV Valitsusele ja erakondadele, oktoober 2003
- Toetus EV Valitsusele ja erakondadele, november 2003
- Toetus EV Valitsusele ja erakondadele, detsember 2003.

Muud materjalid

- Rahvaerakonna Mõõdukad valimisplatvorm 2003. aasta Riigikogu valimisteks
- Rahvaerakonna Mõõdukad poolt 2003. aasta valimistel kandideerijale mõeldud “Kandidaadi käsiraamat”
- Rahvaerakonna Mõõdukad pressimaterjalid 2002-2003
- Intervjuu Mõõdukate meediakoordinaatori Olari Koppeliga, 2004
- “Poliitiline kommunikatsioon”, valik kirjandust prof. Marju Lauristini loengkursuseks I-IV, koostanud prof. M.Lauristin (2002-2005)

LISAD

Möödukad tahavad emadele toetuseks 4200 krooni kuus

- Erakond maksaks noorele emale aasta jooksul 50 000 krooni
- Võimupartei: möödukad ei oska raha lugeda

Helen Eelrand, Kärt Karpa
e-uudised@apl.ee

► Möödukad teevad sündimuse suurendamiseks ettepaneku sõlmida riigikokkulepe ning maksta lapse sündinud naisele aasta jooksul iga kuu ligi 4200 krooni toetust.

Möödukate aseesimees Kärt Karpa teeb laupäeval partei üldkoosolekul ettepaneku sõlmida riigikokkulepe demograafiale kriisi lahendamiseks ning pakub kõigile erakondadele välja idee, et praeguse kolme aasta asemel oleks lapse sündinud naisele kodu taile ja lapsele ülevõetavaks kassa.

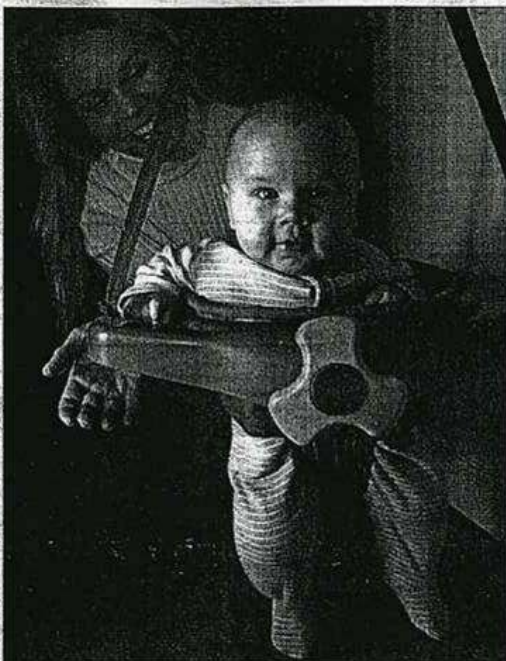
"Selle eest oleks vanemale tulumaksuvaba tasu 50 000 krooni, mille ta võib välja võtta igakuiste maksetena aasta või poolteise aasta jooksul," ütles Saks.

Igakuine tasu aasta jooksul oleks sel juhul ligi 4200 krooni või poolteise aasta jooksul ligi 2800 krooni. "Summalt makstakse sotsiaalmakset, et kindlustada vanema pension," lisas Saks.

RAHA ELARIVE KASVU ARVELT. Praegu sõlmib Eesti aastas keskmiselt 12 500 last. Möödukate ettepaneku elluviimiseks kulaks elarivist aastast 625 miljonit krooni, mis Saks sõnul tuleks riigieelarve kasvu arvel.

"Tegelikult kasvab ju elarive igal aastal ja rohkem kui poole miljardi võrra. Jättes kõrvale muud prioriteedid, võiks ühel aastal kõrval teiseks prioriteediks olla see projekt. Keda me siin muidu kaalime," ütles Saks.

Praegu on lapsehooldustasu 600 krooni kuus.

Usun, et see on naistele lastega koju jäämiseks piisavalt hea motivatsioon, kommenteeris viiekümnepärase Angeelika Kang möödukate laste ideed. Angeelika sõnul saaks suurema toetusega mõjutada neid naisi, kellel lapsesaamine plaanis. "Kärjäärinaiste puhul see vaevalt läbi läheb," leidis ta. FOTO: SAARVÕRST

Isamaaliitlane, kolme last kaotav Kalle Jürgenson ütles, et toetab möödukate ideed kahe käega. "Toetan seda kui suunda, millega on sarnane ka Isamaaliidu 'igale lapsele 1000 krooni' idee," lausus ta. Jürgensoni sõnul peaks lastetoetus olema siuliselt lapsekaotajate jaoks. "Keele tõgub seda toetuseks nimetamast," ütles ta.

"Tean omast käest, et lapsega kodus olemine tähendab kümnetunnist tööpäeva." IDEE LIIDA KULUKAS. Samas mõõnis Jürgenson, et rahaliselt on idee pretensioonikas. "See nõuab suuri summasid, kuid soovim, et riigieelarve meetmetel hakataks hoidma sellist suunda."

Reformierakonna liige ja riigikogu rahanduskomisjoni esimees Meelis Atosen ütles, et tegu on suhteliselt jähkera propagandatrikiga ning möödukad ei oska raha lugeda. "Saame kõik aru, et perepoliitika peale tuleb mõelda, kuid seda ei saa populistlikult teha. Sellist raha pole elarives." Atoseni sõnul on ka Reform-

Spetsialist kiidab

► Sotsiaalkindlustuse analüütik Lauri Leppik kiitis möödukate lapsehooldustasutari suurendamise ideed.

"Võrreldes teiste lastetoetuste ideedega tundub see mulle isegi realistlikum olevat," tunnistas ta.

Leppik ütles, et eelistab just lapsehooldusel olevate emade tasu tõstmist, kuna sellel oleks demograafiliselt kõige suurem mõju. "Praegune 600 krooni ei ole mingi asendusissendeile inimesele, kes on tõenäoliselt lapse tütu emale jäänud," põhjendas ta.

Helen Eelrand

miinakonna eesmärk aidata noortel emadel võimalikult kiiresti tööle tagasi tulla. "Keegi ei keela ju ka praegu aasta pärast tööle minna, aga mure on see, et lasteaiad pole piisavalt head ja riik peaks pigem sellele mõtlema," leidis Atosen. "50 000 krooni maksmisega saavutame seda, et sünnitamisele hakkavad mõtlema paljud need emad, kellele see võib olla rahustamiseks viis. Aga mis siis lastest edasi saab, kui lapsehooldustasu näiteks vanema viinale kulub?"

Riigikogu keskkraakstooni liige Evelyn Sepp ei kaabelnud, et mitme tuhande kroonine toetus kuus annaks pere juurdekaotuse stimuli. Samas viitab pakutav toetus Sepa sõnul vaid enampärgul ahvatlema võimalusena, kuid tekitab perspektiivis sumud ringi.

"Taandada 21. sajandil aga naine lapse sünnitajana vaid n-õ taastootja rolli, suutmata muuta rahumist ja olukorda tööjõumuru väikeste emadele sõbralikumaks, on alandav," leidis Sepp, lisades, et Eesti ühiskond pole sellisteks valikuteks valmis.

• Loe lk 2

Eesti Päevaleht.
(2003) 28. mai, lk. 1.

SL Õhtuleht
(2003) 8. veebr., lk. 6.

Miljoni-Mamma ja pennitu pere

Hiljuti avastasid ajakirjanikud, et reformierakondlane Maret Maripuu teenib 50 900 krooni kuus – korraga nii riigikogu liikme kui ka Tallinna volikogu esimehe palk, pluss veel 8200 krooni kuus kolme asutuse nõukogu koosolekutel istumise eest.

Seda summat vaadates meenus Reformierakonna ettepanek pikendada emade tasulist sünnitusjärgset puhkust. Millistele emadele on see kasulik? Loomulikult on see kõige kasulikum Maripuu-sugustele väga rikastele naistele.

Oravate Miljoni-Mamma

Kui Maripuuga sarnase sissetulekuga naine läheks praegu lapseootuspuhkusele, maksaks riik talle välja nelja ja poole kuu täispalka. $4,5 \times 50\,900 = 229\,050$ krooni. Kui aga kiidetakse heaks Reformierakonna ettepanek, maksaks riik sellisele naisele juba $12 \times 50\,900$ ehk 610 800 krooni. Pärililus summa ja tublile emale polekski seda kahju maksta. Häda on ainult selles, et nii rikkaid naisi nagu Maret Maripuu on Eestis väga vähe.

Mida tähendab Reformierakonna ettepanek neile naistele, kelle palk on 2000–3000 krooni või kes enne lapsepuhkusele minekut pole üldse töötanud? Eestis on praegu umbes 35 000 potentsiaalset tudengiema, parimas sünnitamiseas naist. Enamik neist tudengeist töö ei käi. Enamik neist pole enam ka 18aastased plikad, vaid küpsed kahekümneandates aastates naised.

Mida tähendaks Reformierakonna ettepanek noorele tudengiperale? Ümmargust nulli! Sel ajal kui naisest, kelle kuupalk on 50 000 krooni,

Ivari Padar

Möödukate esimees

» Sel ajal kui naisest, kelle kuupalk on 50 000 krooni, saaks sünnitamise järel toeline Miljoni-Mamma, jätab Reformierakond tudengiperet ilma ainsagi pennita.

saaks sünnitamise järel toeline Miljoni-Mamma, jätab Reformierakond tudengiperet ilma ainsagi pennita. Kas meie riik tõesti tahab, et lapsed sünniksivad vaid rikastes peredesse?

Möödukate arvates on kõigi emade töö vastsündinud lapse eest hoolitsemisel võrdne. Mistõttu peab riik tänama noori emasid ja noori peresid võrdselt, sest see on õiglane. Olgu tegemist Maret Maripuu või tavalise ülikoolis õppiva noore daami või Võrumaa taluperenaisega.

Emale palka

Seepärast tahame vastu võtta seaduse, mille järgi hakkaks riik pärast sünnitamist aasta vältel maksma igale emale võrdset palka. Ja mitte väikest palka, vaid 4200 krooni kuus puhtalt kätte. Soovi korral võib noor ema selle summa välja võtta ka poolteise aasta vältel, saades siis iga kuu puhtalt kätte 2800 krooni.

Emale palga maksmine on ainus võimalus, mis mõjutaks

noorte perede käitumist. Enamik sünnituseas Eesti naisi soovib rohkem lapsi, rohkem lapsi soovivad ka nende mehed. Ometi lükatakse esimese lapse sünd üha kaugemasse tulevikku ning järjest rohkem jääb sündimata teisi ja kolmandaid lapsi.

Lapsed jäävad sündimata lihtsal põhjusel – noored pered kas teenivad tööelu algul suhteliselt vähe või on end juba koormanud eluasemelaenuga. Sellisel juhul vajab noor pere hädasti mõlemat palka, lapsed jäävadki sündimata, rahvastik väheneb ja vananeb.

Mullu sündis Eestis 12 300 last. See tähendab, et juba lähitulevikus jäävad tööta paljud lasteaednikud ja õpetajad, sest laste arv väheneb kümne aasta taguse ajaga võrreldes kolmandiku võrra. Kaugemas tulevikus tähendab väike sündimus seda, et kuna töötajaid on üha vähem, vähenevad ka nende palkade arvelt rahastatavad vanaduspensionid.

Meil on vaja anda noortele peredele selge sõnum: riik tagab lapse sünni järel teile majandusliku turvatunde. Ainult nii sünnib meil rohkem lapsi ja eesti rahval on tulevikku.

Noortele peredele turvatunde tagamine maksab Möödukate hinnangul umbes 600 miljonit krooni aastas. Uskuge, 600 miljonit krooni ei ole suur summa! Keskerakond tahab maksumüsteemiga mängides korstnasse kirjutada 2 miljardit krooni riigieelarve raha, aga perepoliitikas pole tal välja käia ühtegi arvestatavat ideed.

38 miljardi suurusest eelarvest tasub ja tuleb kulutada aastas 600 miljonit krooni sündimuse suurendamiseks.

Rahvas usub ema aastapalgast sündimuse suurenemist

- Ema aastapalga ideed toetas 92 protsenti küsitlusele vastanutest
- Mõõdukate vastasparteide hinnangul vanemapalgast üksi ei piisa

Sigrid Laev
sigrid.laev@epi.ee

► Kolmveerand Eesti elanikest usub, et kui emadele makstaks pärast sündinut aasta jooksul 4200-kroonist kuupalka, siis tõuseks ka sündimus, selgus Mõõdukate tellitud küsitlusest. "Minule on väga üllatav, et optimism on nii kõrge," ütles küsitlust läbi viinud EMORI sotsioloog Tõnis Saari. "Eri maade kogemus räägib, et ümberjagamise poliitikaga päevapealt sündimust ei tõsta."

Samas tõdes ta, et küsimusele, kas emade palk aitaks sündimust tõsta, oleks ka raske eitivalt vastata ning idee toetajaid ei saa siduda konkreetse partei toetamisega.

92 protsenti vastanutest toetas ema aastapalga ideed ning 74 protsenti arvas, et see tõstab sündimust.

Rahvastikuteadlane Mare Ainsaar usub, et küsitluses väljendunud optimisml on alust ning see mõjumsks eelkõige neid, kes soovivad last saada, kuid lükkavad selle majanduslikel põhjustel edasi. Eri hinnangute järgi on Eestis sündinutena naisi paarsada tuhat, kellest ligi 60 000 on esimese lapse saamise edasi lihanud.

"Meil on selline fenomen, et ühelt poolt inimesed viidavad, et tahavad lapsi, aga samas neil lapsi pole," ütles ta.

Tema sõnul ei saa rahaga lapsi osta, kuid paljud noored lükkavad lastesaamise edasi just majanduslike toimetuleku kartusest.

"Kui noor teenib kuus seitse kuni kümme tuhat krooni ja järgmisel kuul saab lastetoetust 600 krooni, siis normaalsele inimesele on ka ilma lapsest selline olukord koormav," lisas ta.

Mõõdukate aseesimehe Katrin Saksa arvates on nii suur toetus pisut üllatav, kuid samas rõõmustav, et nii paljud inimesed laste pärast muretsesid. Tema sõnul on ka teised erakonnad hakanud sündimuse

Ema palka toetavad ka teised parteid

► Reformierakonna valimisprogramm lubab kindlustada lapsega kodus olevale emale sündinutajärgse kuupalga kuul lapse aastaseks saamiseni. Keskerakond peab realseks toetada lapsega kodus olevat vanemat esimesel eluaastal miinimumpalga ulatuses.

Praeu on miinimumpalk 2160 krooni.

Samas ei ole pelgalt nn vanemapalga sisseaadmist Keskerakonna infojuhi Evelyn Sepa sõnul piisav sündimust suurendama, vaid vaja on suurendada ka lastetoetusi.

Ka Isamaaliidu liikne Kadri Jäätma hinnangul vanemapalgast üksi ei piisa. "Peredele on vaja kindlust, et sündiv laps saaks toidetud ja kaetud," ütles ta. "Vaja on muuta ka ühiskonna suhtumist lastega peredesse, see on kõige tähtsam."

Isamaaliit tahab sündimust mõjutada tulumaksusoodustuse kaudu.

Sigrid Laev

suurenemise pärast muretsesid.

"Jää on hakanud liikuma ja kõik parteid on aru saanud, et madal sündimus on probleem," ütles ta. "Rahvastikuprognostidele näkku vaadates on meil tabanud hirm ja teema ülestõstmine ei ole lihtsalt valimiskampania pärast."

Saksa sõnul on ema aastapalga aluseks eeldus, et noor naine töötab, ei taha sissetulekute loobuda ning ei ole lapsega kaua kodus. Piisvat sissetulekut on tal vaja juba seepärast, et paljud noored peavad laenu tagasi maksma.

92 protsenti EMORI küsitlusele vastanutest toetas ema aastapalga ideed ning 74 protsenti arvas, et see tõstab sündimust. "Meil on selline fenomen, et ühelt poolt inimesed viidavad, et tahavad lapsi, aga samas neil lapsi pole," ütles rahvastikuteadlane Mare Ainsaar. FOTO: MARKO NIEMI

Eesti Päevaleht
(2003) 13. veebruar, lk 1

debatt

Vanemahüvitis: palgast sõltuv või kõigile võrdne

Maret Maripuu
Riigikogu liige,
Reformierakond

Otsus maksta värskele lapsevanemale aasta jooksul tema endist palka teenib üht eesmärki – tõsta sündide arvu, teisisõnu peatada Eesti rahva väikse väljasuremine. Eesmärk on see, et üha rohkem inimesi otsustaks lapse saada, et midagi enamat. Vastased eitavad seda tõenäoja järjekindlalt – vanemahüvitisele ei lisataks nõudmist, mida too

pole mõeldudid tähta: miks see ei vähenda sotsiaalselt ebavõrdsust, ei leevenda vaesust. See on umbes sama, mis süüdistada mikro-laineahju ses, et too telekapiti ei näita. Et vaudlusesse vähegi konstruktii-vust tuua, oleme kohe ära, mida vanemahüvitis ei ole. See pole tasu lapse kasvatamise eest ega lastetoetuse üks vorm. Kui see oleks tasu lapse kasvatamise eest, peaks saadav rahasumma olema kõigile võrdne, kuna see töö on ühesugune nii pankurite kui ka õpetajale. Oleks tegu lastetoetusega, tuleks maksta rohkem hoopis vasesematele ehk neile, kel rohkem vaja. Aga vanemahüvitis pole kumbki. Siisulisele jätkub dekreedirahade maksimine samadel alustel, mis vanasti, aga 140 päeva asemel (kuni kolme keskmise kuupäeva ulatuses) makstakse raha aasta.

Uuringud näitavad, et kõige suurem komistuskivi Eesti ühe kasvu ees on majanduslik – enamik potentsiaalselt lapsevanemaid toob lapsesamile edasiliikumise põhjuseks välja mure oma praeguse rahaseisu pärast või soovi end aineliselt kindlustada. Oleks

naivne arvata, nagu peaksid kõik need vastajad majandusliku kindlustatuse all silmas üht ja sama rahasummat. Mõni loobub lapsemõtteist, sest toidupoes tuleb hootikalt kroone lugeda, teine muretsseb, mis saab korterilaenust ja autoliisingust. Lõpptulemus on ikka üks – lastetus.

Libe seisukohalt on aga oluline, et lapsi muretsesid võimalikult paljud inimesed, kelle kes on võimelised lapse suuresti kasvatama. Me peame panema väga erinevad inimesed langetama ühe ja sama otsuse – saada laps. On selge, et kõigile ühesuuruse vanemahüvitise maksumusega seda ei saavuta. Vaidlused vanemahüvitise juures on nii teravad seetõttu, et vastaseid ei huvita, kuidas mõjutab hüvitis inimeste lapse-saamisotsust. Ne-

mad tahavad mõjutada tulude jaotumist ühiskonnas – võtta neilt, kel rohkem, ja kõigile ümber jaotada. Ka nii võib eesmärki püstitada, kuid siis tuleb loobuda mõttest tõsta oluliselt sündide arvu – suur osa potentsiaalselt vanemalst lükab otsuse lihtsalt edasi.

Kaheldamata on tõsine küsimus laste ebavõrdsuse olukor-rast. Ka mina leiän, et ühegi lapse tulevikuväljavaated ei tohi kannatada seepärast, et tema vanemate rahakott õhu-keseks jääb. Siin on Eesti ühiskonnas tõeline kitsaskoht, aga mitte mingil moel ei anna seda lahendada vanemahüvitise-ga.

Oleme seadnud üheks eel-arveprioriteediks haridusinvestiingud, alandanud ravimi-te hinda lastele – need on meetmed, mille all üritame lapsi ühtemoodi väärustada. Vanemahüvitis kannab hoolt selle eest, et neid lapsi, keda väärustada, üldse sünniks.

Katrin Saks
Riigikogu liige,
Möödunud

Vanemahüvitise arutelu Riigiko-gus näitab, et üks kindlond üri-tab järjekindlalt ellu viia poliitikat, mis kasulik vaid nende valijatele – üsna viimastele vä-hemusele – ja lollitab kaunit re-toorikaga ülejäänud. Sotsiaal-minister Marko Pomerants väi-tis Riigikogus esinedes, et ena-mik hakkab saama vanemahü-ka u 80% keskmisest palgast, nii 4500–5000 krooni ringis. 2002. a sündinutajate analüüs näitab aga, et enamik hakkab saama hüvitise miinimumi, 2200 krooni. Suurem osa ku-lutatavast 450 miljonist läheb vähemusele, u 2500 naisele, kel sissetulek üle keskmise.

Mullu oli sündinutajaid u 13 000. Palga- ja sündinutahüvitise saajaid oli nende seas 8500. Ülejäänud olid järelikult tudengid, lapse-hoolduspühkudel olnud naised või töötud – neil pol-nud hüvitise saami-seks varusmat sis-setulekut ette näi-data. Nematki saaksid vane-mapalka miinimumi ulatuses.

Sissetulekust sõltuva vane-mapalka toetajad, st reformi-erakondlased, respublikaanid ja rahvavallilased, väidavad, et vanemahüvitise muudab asotsiaa-liseks tuluallikaks. Tudengid võiks ehk sellest sissetulekust kohe välja arvata. Jäädav lap-sehoolduspühkudel emad ja töötud. Statistika näitab, et naiste seas on absoluut-arvudes enam kõrgema haridusega töötud kui neid, kel vaid põhiharidus või alla selle. Arvan, et kõrgharidusega nn asotsiaalseid naisi pole või on neid väga vähe. Asotsiaalsus ja

lastest mittehooldamine on kindlasti tõsine probleem, kuid on selge illaludus pida kõik neid, kel pole korralikku pal-ka, vastutusvõimetuteks vane-mateks.

Pooltel naistel on palk vaid 50% keskmisest. Seega kuhu-neks ka nende vanemahüvitise le alammäär järgi. Siit on juba lihtne edasi arvutada – ligi kaks kolmandikku naised saaks vanemahüvitise miinimumulatu-ses ja viiendik üle poole ka-vandatud 454 miljonist kroo-nist. Mul ei ole midagi tühilise kõrgepalgaliste noorte naiste vastu. Nad on näinud kõvasti vaeva ja oma sissetuleku kindlasti ära teeninud. Ei saa pida arukaks poliitikuks, kes suure summa ühist raha taha-vad kulutada vähemust silmas pidades ja seejuures räägivad iibest kui riigi suurimast probleemist. Sissetulekust lahnur hüvitis oleks õigustatud, kui tegu oleks kindlustushüvitise-ga, nt tuleks raha haigekassast. Teine variant on siduda see vähemalt palga-saajate osas sotsiaalmaksu suuruse-ga. Aga tiina tõe-takse kogu raha võt-ta riigieelarvest, sa-

El saa kuidagi pildada arukaks poliitikult, kes tahavad suure summa ühist raha kulutada väikest vähe-must silmas pidades.

malte reall, millest makstakse ka peretoetusi.

Minister Runmo põhjendas kõrgema sissetulekuga naiste eelistamist sellega, et riik peab ki toetama laste sündimist majanduslikult kindlustatud pere-desse. Ma ei teagi nüüd, kas selline avaldus on poeetiline hoolitsus laste eest või poliiti-ku küünis – teab ju minister, et vaesusriksis elavad ligi pooled lastega pered. Üks on aga selge – Reformierakonna vali-jaskond üksi ei suuda seda maad lastega täita ning riik peaks kulutama raha selleks, et suurendada toimelevate perede hulka.

(2003) 16. oktoober, lk. 26

Vanemapalk süvendab ebavõrdsusehirmu

Kuni kolmekordset keskmist palka pakkuv vanemahüvitise seaduse jõustumine toob kaasa järjest suureneva majandusliku ebavõrdsuse, kinnitavad praeguse eelnõu suuri-omad oponendid.

ANNELI AASMAE
anneli.aasmae@postimees.ee

Eesti Lastearstide Seltsi esin-daja Liis Toome rõhutas, et vanemahüvitist peab olema kõigile lastele võrdne ega tohiks sõltuda vanema varasemast sissetulekust.

«Riik ei tohi juba hälli rik-kust või vaesust panna,» nentis Toome. «Laste hüvitist lühitu-valt on kuni kaheksakordne vahe, mis diferentseeritud va-nemapalga võrri tekiks, täiesti lubamatult.»

Keskerakond kriitiline

Lastearst Liis Toome sõnu toetasid ka paljude teiste ühis-kondlike organisatsioonide esindajad, kes ei sel vanema-hüvitise seaduse eelnõu eeldat-kui arutelu arvukalt paran-dusettepanekuid tegid.

Tallinnas Tõhukaalikooli assistendi Tõnu Pitsi väitel on tegemist karjäärinistele suu-natud eelnõuga, mis ei arves-ta nende emadega, kes on ju-ba aastaid lastega kodus oli-nud.

Neid arvamusi toetasid ka Riigikogu sotsiaalkomisjoni keskerakondlastest liikmed, nimetades eelnõu ebaõigla-seks. Välja Savisaar märkis, et eelnõu näol on tegemist põhi-seaduse rikkumisega, mille õiguskantsler kindlasti vaidlus-taks.

«Koalitsiooni esitatud va-nemapalga idee on mõel-dud hästi toimetulevate perede toetuseks,» lisas Marika Tuus. «Eelnõu vastuvõtmine aina suu-rendaks majanduslikku kühistumist, aga ometi va-javad kõik lapsed enam-vähem võrdselt kuluksid. Kuhu jääb võrdse kohle-mise printsiip?»

Vaen rikaste vastu

Seaduseelnõu loojate esin-daja, rahvastikuministri nõu-niku Kristina Tühe sõnul on tegemist parimaga, mida riik saab laste heaks teha, ning sel-lest võidakse kõik pered.

«Palgaga võrdne vanema-hüvitist tagab pereliikmetele püsiva sissetuleku,» ütles Tühe. «Noored pered, kellel on auto-ja majalüüsi kulus, ei saa en-dale ühe palga aralangerist lubada.»

Sotsiaalkomisjoni kuuluva Peeter Tulviste kinnitusele on

LIIS TOOME

Isamaaliit praeguses eelnõus ette nähtud diferentseeritud toetamise poolt, mis annaks noortele haridlastele võimalust järelekasvu soetada.

«Tundub, et mõned täna-sed sõnavõttjad nägid probleemi hoopis selles, miks osa inimesi on rikkad,» lausus ta eel-nõu opponendide viijates.

Lisaks majandusliku eba-võrdsuse suurendamisele heide-ti eelnõule ette ka seda, et vanemahüvitist makstakse vaid kuni lapse 11-kuuseks saamiseni, ning soovitati, et esimesel kuul eluküü oleks õigus hüvitisele äärmiseltal.

Lühimise Eesti Lapse Eest juhatuse liige Maria Maran pani ette pikendada vanema-hüvitise maksmist lapse 1,5-aastaseks saamiseni, millest seitse viimast kuud oleks toetu-se suuruseks üks hüvitise määr ehk 2200 krooni.

Nädal aruteluks

«Uuringute järgi on 4/5 Eesti emadest lastega kodus kauem kui üks aasta,» põhjen-das Maran oma ettepanekut, mida toetasid paljud teisedki mittetulundusühingud.

Sotsiaalkomisjoni esimehe Mai Treiali sõnul pühendab komisjon eelnõu ja selle pa-randusettepanekute arutamisele terve käesoleva nädala ning ühki arvamust ei jäeta kaalumata.

Seaduseelnõu loojate sõnul on tegemist parimaga, mida riik saab laste heaks teha, ning sellest võidakse kõik pered.

Valitsuse algatatud eelnõu kohaselt saab vanem hüvitise-na laps esimese 11 elukuu jooksul oma vanemalt palka edasi, ent mitte rohkem kui kolme-kordse keskmise palga ulatuses ehk mitte üle 17 172 krooni.

Kui vanemal eelnev tulu puudus, maksab riik talle va-nemahüvitist vastavalt igal aastal eraldi kinnitatud määra-le, 2004. aastal oleks selleks 2200 krooni. Seadus peaks jõustuma tuleva aasta 1. jaanuaril.

Viiekuuse Eleni ema Milla Rausi hinnangul kulub lapse esimesel eluaastal enim raha mähkmete peale, mis pole kuidagi võrreldav hilisemate kulutusega.

Peeter Langovits

(2003) 21. oktoober, 12. lk.
Postimees

Ärge muretsege jõukuse pärast

Vaesus ei näi veel muutuvat eelse, kui saab võidetud sõda jõukusega. Ligimise materiaalse edu korral nõutakse ikka takistamist, mitte tunnustamist. Täas tunnen seda seoses tulemaksuõiguse ja vanemahüvitisega.

Jaak Kaplinski (PM 3.10) lubab mõlemast põlvkonnast õnnest ning on ühe oma ümberkäie kahe "lähemase" analüüsiks, Krugmani ja Stiglitzi, seaduste vahelisele suhtele.

Eni satub tundmatasse, see kaitseb – Bushi maksukäpard USA hiiglasliku eelarve defitsiidi ohtude – on viisid, kuidas Eesti eelarvetulude kasvada, tasakaalust ja koostööks. Hoopis sagardamist on analüüsitud seavamine, et madalad maksud, eriti Eestisuguses majanduses, soodustavad kasvu, investeerimist ja tööhõivet.

Hüved loob inimene

Pole alati abi ka Elmarist loodustest, nagu et maksude vähendamise on teenuste vähendamise. Neist mõnest sõnasse ei mahu majanduses müüa: erastik ja erastik-

JÖRGEN LIGI

Reformi-
askeed

me, maksud kui püsiv koorem hüvede tootmisel, ümberjagamise küsimus ning ebatõhusus loodu siin ja kvaliteedi seisukohalt.

Riik jagab ja valitseb siiski vaid inimeste loodut. Seepärast ei tunne me puudust leivast, juustest ega traktorist, kuigi kaup ja teenused ei paku enam ministeeriumid. Saame väiksema riigisaparadi juures koguda vähem tulumaksu, toodetak hüved vastavad aga täpselt me ootustele.

Sama on tervishoius, isegi kui toda tulumaksuot rahastatakse, nagu arvab Kaplinski. Võib olla kindel, et omavastutuse suurendamine toeks kaasa tervisekultuuri parandamise, kokkuvõtte ja rahva parema tervise. Vaja vaid täpsemini maandada riskid, eriti neil, kes enda tervist vä-

he saavad mõjutada. Praegu maksavad enesest hoolivad suuresti kinni teise vastutustundetus.

Mugav on ka tasuta kõrgharidus, ent see saab osaka viihestele, kes pealegi nõpivad riigi hariduse magusamad viljad. Tulevaste poolt maksavad õpingute eest juha is. Riiklik jagamine sisaldab tihti sügavat ebaõigust.

Ebavõrdsust ei looda

Riigil jääb aga tulevat aastat jagada praegsed 17 protsenti rohkem. Pool maksukõrpest võetakse tagasi, riigile kulutamiseks, aktsiide ootusi ja käibemaksuerandite kaotamisega. Euroopa juurdevool on neil hõlpsa suurem kui maksukärbe. Lisame majanduse nominaalsuurt. Rõõmurokraatia ohjeldamiseks on radikaalne maksukärbe neil ohtude ohus toimiv viis.

Tulumaks väheneb tõesti neil, kes seda maksavad. Neile, kel muidu väheneks vähe, mõeldakse aga eraldi, tulumaksu vaba minimumi 2000 kroonini tõstes. Tulgu siin või protsendikärpelt, aga lisa-kroon on eluliselt tähtis just

neile, kes eelmise hüvede puudust ikka kannavad. Minimumi tõus oli ka Reformierakonna valimisloobus, nagu olime algatajate seas kõigi töötajate juures 500-ile praeguse 1000 kroonini. Aga eka alati saa võita, et kinkisime selle riikastele.

Vanemahüvitise mõte on korvata sisetuleku kadumine, kui laps sündib. Hüvitatakse seda, mis varem välja teenitud, mitte ei looda ebavõrdsust. Viimane oli juba olemas, nii palgakades, haigusrahades kui (hugumih) pensionides. Oleks rõõmsam variatsioon sündinust kui täiesti ema jõukuse lihvideerimisega. Ka sündinustühvistes tunnustati ja hüvitati senist talu, mitte ei maksud hehelegi kätte kõrgema palga eest.

Vanemahüvitist maksatakse palju kauem ja palju enamale, on vastas sündinustühvise ajal valitsenud Karin Saksa, kes nimetas uut sünnema vanemahüvitise kahjulikuks.

Rõõmitakse, et nüüd kaob vaesetel sündinustühvise

Märgatagu siiski, et seni ei saanud sisetulekuta emad hüvitist üldse, ehkspidi saavad vähemalt 2200 krooni. Paljude südant peaks soojendama, et erinevalt praegusest ahistatakse suurepalgalisi, kaitstes suurema võrduse nimel hüvitise ülempiiri.

Tuleb jätta jutud emapalgast, sest sünnitamine pole palgatöö ja vanemalle jääb lapse eest alati peamine vastutus.

Vanemahüvitist lähtub sünnitamise suurusast kuni ehk saamata jälvast tulust. Tä peab julgustama sünnitama, mitte lihvideerima vaesust või jõukust. Hea palga kaotajale ei oleks keskmine motiveeriv. Samas oleks keskmine ühisoorselt peitav neile, kes lapse kasvatamisega tulevikus mõne ei tuleks. Igatahes ei tohi neid eeldada.

Ja tuleb jätta jutud emapalgast, sest sünnitamine pole palgatöö ja vanemalle jääb lapse eest alati peamine vastutus.

(2003) 10. oktoober, lk 15.
 Jõrgen Ligi

Eesti Päevaleht
(2003) 11. nov., lk. 45

Enamik elanikest tahab võrdset vanema palka

► Ka jõukamad tahavad võrdset vanemapalka

► Paremparteide valijad parempoolse idee vastu

Urmet Kook
urmet.kook@epj.ee

Kõik kolmandikku elanikest tahab, et riik maksaks kõigile lapsevanematele võrdset vanemapalka, selgus Eesti Päevalehe tellitud TNS Emori üle-eestilistest küsitlusest.

Võrdse suurusega vanemapalka pidas õigeks 67 protsenti vastanutest, 24 protsenti toetas väimuparteide seisukohta, millega vanemapalk oleks seotud ema või isa eelnevalt teenitud palga-ga ning 9 protsenti ei osanud oma seisukohta öelda.

Idee, et vanemapalk peaks sõltuma lapsevanema eelnevat palgast, oli elanepopulaarne kõigis

Rahvas toetab võrdset vanemapalka

67% Kõigile peaks makstama võrdset vanemapalka

Mehed toetavad võrdset vanemapalka poolt, kuid naised ei

Noorte seas rohkem diferentseeritud vanemapalga pooldajaid

Kõrgharidusega vastajate seas toetus diferentseeritud vanemapalgale suurem

Väeemad perekonnad tahavad kõrgemat võrdset vanemapalka

Vanemate vanus	Võrdne vanema-palk	Diferentseeritud vanema-palk	Ei oska öelda
18-24	80	15	5
25-34	65	30	5
35-44	60	35	5
45-54	65	30	5
55-64	70	25	5
65+	65	30	5

Voimullit eelnõu ei muuda

Vanemahüvitise teema on üks Eesti riigi olulisemaid ja kõige rohkem diskuteeritud küsimusi. Vanemahüvitise teema on üks Eesti riigi olulisemaid ja kõige rohkem diskuteeritud küsimusi. Vanemahüvitise teema on üks Eesti riigi olulisemaid ja kõige rohkem diskuteeritud küsimusi.

vastajate hulmas. Mõnevõrra rohkem toetasid diferentseeritud vanemapalka jõukamad vastajad, kuid ka nende seas ei ületanud pooldajad sellele 30 protsenti.

Emori sotsioloog Tõnis Saarti hinnangul näitab küsitlus en-

neid, kellele teema oma konkreetsetes küsimustes jääb.

Kuid diferentseeritud vanemapalka idee ei leia toetust ka noorte ja haritud vastajate seas, kes Rummo nimas pidas ning kes muud moodustavad kahe suurema paremriikonna, Res Publica ja Reformierakonna valijaskonna tuumiku.

Saarti järelle sellest, et enamik valijaid ei lähnu erakonnavaalilise maailmavaadestist katalu-lusest. "Valimistel hääletab suur

osa elanikest paremriikonnade poolt, aga kui need tulevad valijate parempoolsete ideedega, ol-lakse üllatunud ja pahased," märkis sotsioloog.

Keskerakondlane Vilja Savisaar aga meenutas, et valitud-tu juhtiva Res Publica valimis-lootungid olid hoopis vasakpool-sed, alates sündimise küsimu-se lahendamise kuni nullkoda-kondamiseni. "Tulles vasakpool-sete lootungitega võimule, anna Res Publica elu viima parem-poolset poliitikat ehk perre tina valijaid."

Res Publicasse kuuluva Indrek Raudse sõnul ei ole erakond taandunud ühestki oma valimis-lootungidest ning kavatses kõik need ellu viia, nimetatagu need parem- või vasakpoolseteks.

Eesti Päevaleht
(2003) 23. okt., lk. 3

VANEMAPALK

Kogu tõde vanemapalgast

Rain Rosimannuse väitel on vanemahüvitise eesmärk rohkem lapsi, mitte vaesuse ja töötuse kaotamine

Milla ja loogika on halvasti. Olete ehk ühest kuulnud riigist, kus on vanemahüvitus? Ina isaga ühele-ümber piiratud kehtinud juba rohkem kui kümne aastat? Ei ole? Selline riik on olemas. Eesti.

Seda hüvitist on siiani nimetatud sünnitushüvitiseks. Kuni 2002. aastani maksti seda 126 päeva. Maksti 100 protsendi tulu- või teenistuse eest, mis on seniist palgast, tege- mata nimebrist, kus see on Eesti keskmisest kõrgem või mada- lam. Riik koostab ja alates eelmise aasta oktoobrist jõudis maksta 140 päeva eest. Nüüd on plaan 365 päeva ehk kogu aasta. Kui pere nii otsustab, siis ka isade- le. Lisaks on vastu tulles näi- ssaalele õigustunde osustanud hüvitisele seada ülempiir. 100 protsenti maksnud vaid neile, kes teenivad vähem kui kolm keskmist palka. Niisiis ei maksi ennekuulmatut, vaid olemas- olev, aga rohkem ja paremini.

Möödukas müü

Eene riigikogu valimisi vaatas Reformierakond näkku kolme- le nimele. Aastane sündide arv Eestis on 10 aastaga vähe- nemad 18 000-lt 13 000-le. Sel- leks, et sündid surmasid pisiku võrragi ületaks, peaks aastane sündide arv rohkem kui kahe- kordistuma. Kui praegune ten- dents jätkub, kaheks Eesti rah- vaarv poole sajandi jooksul al- la miljoni, st et võlme põhisea- duse preambula sisse soolata ja pillid kott panna. Kokku kerida kogu pensioni-, regionaal-, kee- le- ja hea ja paremat taolised poliitika, sh vaesuse vähenda- mise poliitika.

Valimistel välja käidud kava järgi lubati hüvitada 100 pro- senti eest seniist palgast. Koa- litsiooniläbirääkimistel tuli see plaan sotsiaalse õiguse vaate- punktist mõistagi jureks. Refor-

Kui keegi mõtleks tõsiselt ravida va- nemahüvitisega vaesust ja töötust, oleks ikka päris hull lugu – elukutse sünnitaja, palk vanemahüvitis.

Rain Rosimannus
riigikogu liige, Reformierakond

mahtvõimide kava on ennekuul- matu ja lubamatu, sest sisetu- lekutest lähtuvat hüvitist mak- snakse eelarvest. See olevat muu põhiseadusevastane diskrimi- neerimine. Hüvitist, millest kui- mitte sisetulekustest lähtuvat maksnakse tulla teiniselekutest? Mida mõeldakse mõelda ei saa kõik võrdelt.

Või võime veelgi klaarida näite – rahumaksu arvestamise. Kui võrdses protsendimääras keh- testamine sõltumata sisetuleku- test (nagu praeguse rahumaksu ja tulevase vanemahüvitise pu- hul) on põhiseadusega keelatud varanduslik diskrimineerimine, jääb ainuaks põhiseaduslikuks tulumaksutamise viisiks tšesu- guse suurusega peamaksu keh- testamine. Ka ühetasoline 26- protsendiline või 20-protsendi- line maks on sel juhul lubama- tu, kõnelemata sotsiaalsest mak- susest. Sest milks peab üks oma palgast maksta 2000 ja teine 200 krooni? See on ju seige dis- kriimineerimine sisetulekute alu- sel. Kus on siin õiglus ja võrdus?

Tundub, et eestlased "hüvi- tis" on paljudele maksti mõtle-

vanemahüvitise

mahtvõimide kava on ennekuul- matu ja lubamatu, sest sisetu- lekutest lähtuvat hüvitist mak- snakse eelarvest. See olevat muu põhiseadusevastane diskrimi- neerimine. Hüvitist, millest kui- mitte sisetulekustest lähtuvat maksnakse tulla teiniselekutest? Mida mõeldakse mõelda ei saa kõik võrdelt.

Või võime veelgi klaarida näite – rahumaksu arvestamise. Kui võrdses protsendimääras keh- testamine sõltumata sisetuleku- test (nagu praeguse rahumaksu ja tulevase vanemahüvitise pu- hul) on põhiseadusega keelatud varanduslik diskrimineerimine, jääb ainuaks põhiseaduslikuks tulumaksutamise viisiks tšesu- guse suurusega peamaksu keh- testamine. Ka ühetasoline 26- protsendiline või 20-protsendi- line maks on sel juhul lubama- tu, kõnelemata sotsiaalsest mak- susest. Sest milks peab üks oma palgast maksta 2000 ja teine 200 krooni? See on ju seige dis- kriimineerimine sisetulekute alu- sel. Kus on siin õiglus ja võrdus?

Tundub, et eestlased "hüvi- tis" on paljudele maksti mõtle-

matav termin. Olegim siia teisti- nil varem kui ka hüüd on tegu aastal jooksul saadava hüvitise tu- lu kompensatsiooniga. Sünni- tushüvitist ei ole kunagi õigust- toetust ega ole seda ka väne- mahüvitis. Sõltumata sisetule- kute saavut k 6 k 100 pro- senti oma seniist palgast, v a rikmad. Kes varem sai paakind- mused hüvit krooni kuus, saab 17 000 krooni – vaid 85 protsen- ti seniist tulust. Kuid see, kel- le sisetulek oli varem 1 kroon, saab hüvitist 2200 krooni ehk 2200 korda rohkem kui seni.

Alajst ja aiatagusest

Kogu diskussiooni krooniks leiab Jaan Kaplinski kümne aast- tat pärast 100-protsendilise sünnitushüvitise kehtestamist, et te-

probleem on tegemiseks. Andres Langemets esitab Sirbis ülesku- se, et äärmiselt parem üldise mää- te määgi tee, kui laste suurese- mist toetav hüvitis vaenust ei ra- vi ja töökohti ei loo?

Sünnikohal jamalet appi helida tundub tähtsa ajajamehe tülita- misena. Pigem võiks kutsuda kõiki opomente järgima üht va- na loosungit – aitab jamalet! Se- dakorda ka möödakatest autori- tekollektiivi ennast. Kriitika on alati tarvilik, kuid see võiks siis olla vähemalt aus faktilise suhte ning minimaalseltki võtma ar- vesse eelneva peamist tuotust.

Aga ei võta. Kõik kriitikud ki- puvad rääkima vaesusest. Sellest räägitakse nii palju, et eelneva algne eesmärk ja üldine kokku- lepe tegelada Eesti kestmise pea- mise probleemid ehk rahvaarvu vähenemise kiirusega kipub ükste meelest minema.

Keegi ju ei valdlegi selle vas- tu, et nii impotentsus kui ka tu- berkuloos on tõsised ja valusad probleemid. Aga lühen üri- gem diskrimineerimisvastant arvumit, mis ühtlasi ka kopse pa- vaks. Nüüsimini ei ole mõnet va- nemahüvitist "õnista" rohtu kõhvide Eesti haldne varta.

Vaenuse osaline leevendami- ne võib olla vanemahüvitise ohi- line kaasmähe (ja sisetulekute emade puhul on ta seda kindas- ti). Aga vanemahüvitist pole vaes- use ega töötuse vastu võitlemi- se instrument. Pole kunagi ol- nud. Kui keegi mõdeks tõeliselt ravida vanemahüvitisega pikka aega vaenust ja töötust, oleks ik- ka päris hull lugu – elukutse sünnitaja, palk vanemahüvitis.

Miks otsustasime keskendu- da rahvastikupoliitika ja mit- te vaesusele? Väga lihtsustatult öeldes arvame, et riik, mille rah- vaarv läheneb 2 miljonile, on eesti rahva kestmisele kindlam tagatis kui riik, kus on vähe vaes- seid, aga ka vähe elanikke.